

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK MEVZUATINDA ANIT AĞAÇLARIN HUKUKİ STATÜSÜNÜN ANALİZİ

Ahmet Yunus BİNGÖLLÜ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Aynur AYDIN**

Orman Mühendisliği Anabilim Dalı

Çevre ve Orman Hukuku Programı, Tezli Yüksek Lisans Programı

Haziran, 2024

TEZ KABUL VE ONAYI

Ahmet Yunus BİNGÖLLÜ tarafından, **Prof. Dr. Aynur AYDIN** danışmanlığında hazırlanan “**Türk Mevzuatında Anıt Ağaçların Hukuki Statüsünün Analizi**” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından **10/06/2024** tarihinde yapılan sınav sonucunda **oy birliği** ile başarılı bulunarak **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi		İmza	Sonuç
DANIŞMAN	Prof. Dr. Aynur AYDIN		☒
	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa		Kabul
	Çevre ve Orman Hukuku		☐
	Anabilim Dalı		Ret
ÜYE	Prof. Dr. Osman Devrim		☒
	ELVAN		Kabul
	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa		☐
	Çevre ve Orman Hukuku		Ret
ÜYE	Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Özhan		☒
	TÜRKER		Kabul
	Şişli Meslek Yüksekokulu		☐
	Adalet Programı		Ret

İTHAF

Aileme ithaf ediyorum...

BÜTÇE DESTEKLERİ

TÜRK MEVZUATINDA ANIT AĞAÇLARIN HUKUKİ STATÜSÜNÜN ANALİZİ

Bu tez çalışması için herhangi bir kurumdan bütçe desteği alınmamıştır.

TEŞEKKÜR

“Türk Mevzuatında Anıt Ağaçların Hukuki Statüsünün Analizi” başlıklı bu çalışma İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Orman Mühendisliği Programı, Çevre ve Orman Hukuku Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır. Tez sürecimin her anında bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım çok kıymetli danışman hocam Sayın Prof.Dr. Aynur AYDIN’a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca eğitim hayatım boyunca bana katkı sunan tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Haziran 2024

Ahmet Yunus BİNGÖLLÜ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ KABUL VE ONAYI	ii
BEYAN	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İTHAF	iii
BÜTÇE DESTEKLERİ	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİL LİSTESİ	viii
TABLO LİSTESİ	ix
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ	x
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	1
1.3. SINIRLILIKLAR.....	2
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1. ANIT AĞAÇLAR HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	3
2.2. DÜNYADAN ANIT AĞAÇLAR İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	4
3. YÖNTEM	7
4. BULGULAR	9
4.1. ANIT AĞAÇLARA İLİŞKİN TEMEL HUKUKİ KAVRAMLAR	9
4.1.1. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu	13
4.1.2. 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu	16
4.1.3. Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik.....	17
4.1.4. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 117 Sayılı İlke Kararı	21
4.1.5. Türk Standardları Enstitüsü Anıt Ağaçlar – Envanter, Seçim Kuralları ve İşaretleme Standardı.....	29

4.1.6. Anıt Ağaçların Korunmasına İlişkin Cezai Yaptırımlar	32
4.1.7. Özel Mülkiyette Anıt Ağaç Tespiti	32
4.1.8. Anıt Ağaç Tescilinin İdari Süreci.....	34
4.2. AVRUPA VE ABD HUKUKUNDA ANIT AĞAÇLARA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER.....	36
4.2.1. Portekiz Hukukunda Anıt Ağaçlarına İlişkin Hukuki Düzenlemeler.....	38
4.2.2. Birleşik Krallık Hukukunda Anıt Ağaçlarına İlişkin Hukuki Düzenlemeler	42
4.2.3. Alman Hukukunda Anıt Ağaçlarına İlişkin Hukuki Düzenlemeler	44
4.2.4. ABD Hukukunda Anıt Ağaçlarına İlişkin Hukuki Düzenlemeler	46
4.3. ANIT AĞAÇLARI İLE İLGİLİ YÜKSEK MAHKEME KARARLARI	49
4.3.1. Anayasa Mahkemesi Kararları	49
4.3.2. Yargıtay Kararları	52
4.3.3. Danıştay Kararları	57
4.4. AVRUPA VE ABD HUKUKUNDA ANIT AĞAÇLARA İLİŞKİN MEVZUATIN TÜRK MEVZUATI İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	61
4.5. ANIT AĞAÇLAR İLE İLGİLİ YÜKSEK MAHKEME KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	62
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	64
5.1. ANIT AĞAÇLARIN TESPİTİ.....	64
5.2. ANIT AĞAÇLARIN TESCİLİ.....	65
5.3. ANIT AĞAÇLARIN KORUNMASI	67
6. KAYNAKLAR.....	71
EKLER	77
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI	86
ETİK KURUL İZİN YAZISI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
KURUM İZNİ YAZILARI.....	87
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 2.1: Lübnan Bayrağı.....	4
Şekil 4.1: Yürüyen Köşk Çınarı Anıt Ağacı, (Doğu Çınarı / Platanus Orientalis) Yalova, Merkez.....	22
Şekil 4.2: Ali Baba Anıt Ağacı (Boylu Ardıç / Jeniperus excelsa) Sivas, İmranlı	23
Şekil 4.3: Piribaba Meşesi, (Saplı Meşe / Quercus) Eskişehir, Seyitgazi	24
Şekil 4.4: Oynak Çınar, (Doğu Çınarı / Platanus orientalis) Kahramanmaraş, Çağlayancerit	25
Şekil 4.5: Uyuyan Çınar, (Londra Çınarı / Platanus acerifolia) İstanbul, Sarıyer	26
Şekil 4.6: Saplı Meşe Anıt Ağacı, Kayseri Melikgazi	28

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 6.1: İllere Göre Anıt Ağaç Sayıları (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü Sit Alanları Yönetim Sistemi (SAYS)).....	77
Tablo 6.2: Türkiye’deki Tabiat Anıtları Tablosu (Tarım ve Orman Bakanlığı).....	78
Tablo 6.3: Birinci Sınıf Orman ve Meyve Ağacı Türleri Asgari Anıtsal Değerleri (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü).....	81
Tablo 6.4: İkinci Sınıf Orman ve Meyve Ağacı Türleri Asgari Anıtsal Değerleri (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü).....	82
Tablo 6.5: Üçüncü Sınıf Orman ve Meyve Ağacı Türleri Asgari Anıtsal Değerleri (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü).....	83
Tablo 6.6: 117 Sayılı İlke Kararı Anıt Ağaç Değerlendirme Tablosu (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü)	84

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Kisaltmalar	Açıklama
AAD	: Asgari Anıtsal Değer
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BayNatSchG	: Bavyera Eyalet Doğa Koruma Kanunu
Bo	: Ağacın boyu için aldığı puan
BY	: Ağacın bulunduğu yer için verilen puan
CD	: Ceza Dairesi (Yargıtay)
ÇŞİDB	: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
D.	: Daire (Danıştay)
DKMP	: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
EEK	: Eski Eserler Kanunu
GÇ	: Ağacın gövde çapı için aldığı puan
HD	: Hukuk Dairesi (Yargıtay)
HessNatSchG	: Hessen Eyalet Doğa Koruma Kanunu
ICNF	: Instituto da Conservação da Natureza e das Florestas
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
KTVKK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
LPA	: Local Planning Authority
MPK	: Milli Parklar Kanunu
M.Ö.	: Milattan Önce
NatSchG	: Baden-Württemberg Eyalet Doğa Koruma Kanunu
PÖ	: Ağacın pozitif özellikleri için verilen puan
SAYS	: Sit Alanları Yönetim Sistemi
ŞAD	: Şimdiki Anıtsal Değer
TÇ	: Ağacın tepe çapı için aldığı puan
TOB	: Tarım ve Orman Bakanlığı
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü
TS 13137	: Türk Standartları Enstitüsü TS 13137 Anıt Ağaçlar – Envanter, Seçim Kuralları ve İşaretleme Standardı
TPO	: Tree Preservation Order

TVKMK	: Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu
Ya	: Ağacın yaşı için aldığı puan
Yönetmelik	: Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik

ÖZET

[YÜKSEK LİSANS TEZİ]

[TÜRK MEVZUATINDA ANIT AĞAÇLARIN HUKUKİ STATÜSÜNÜN ANALİZİ]

[Ahmet Yunus BİNGÖLLÜ]

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Orman Mühendisliği Anabilim Dalı

Orman Mühendisliği, Tezli Yüksek Lisans Programı

[Danışman : Prof. Dr. Aynur AYDIN]

[Bu çalışmada, Türk Mevzuatında yürürlükte bulunan Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Kanunu, Milli Parklar Kanunu başta olmak üzere kanunlar, Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik başta olmak üzere yönetmelikler ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 117 Sayılı İlke Kararı ve Türk Standardları Enstitüsü Anıt Ağaçlar, Envanter, Seçim Kuralları ve İşaretleme Standardı başta olmak üzere düzenleyici işlemler, Avrupa ve ABD’de anıt ağaçlarına ilişkin yasal düzenlemeler ve yüksek mahkeme içtihatları dikkate alınarak anıt ağaçlarının hukuki statüsü hakkında bilgi verilmiştir.

Türk mevzuatındaki anıt ağaçlarının korunması, sınıflandırılması, tespit ve tescil edilmesi, envanterinin oluşturulması, yetkili kurum ve kuruluşlar, anıt zarar verilmesi halinde uygulanacak cezai yaptırımlar ve diğer konulara ilişkin hukuki düzenlemeler tarihsel süreci ile belirtilmiştir.

Avrupa ve ABD mevzuatlarında anıt ağaçlara (veya şampiyon ağaçlar, büyük ağaçlar, istisnai ağaçlar vb.) ilişkin yasal düzenlemeler, Türk mevzuatı ile karşılaştırılarak ele alınmıştır.

Yargıtay, Danıştay ve Anayasa Mahkemesi kararları anıt ağaçlarına ilişkin hukuki düzenlemeler göz önüne alınarak değerlendirilmiştir.

Toplanan bilgiler dikkate alınarak anıt ağaçlarının tespiti, tescili ve korunması başta olmak üzere anıt ağaçlarına ilişkin hukuksal düzenlemelerdeki ve uygulamadaki problemler tespit edilmiş ve problemlerin çözümüne yönelik öneriler sunulmuştur.]

Haziran 2024 , [105] sayfa.

Anahtar kelimeler: [anıt ağaçlar, tabiat varlıkları, tabiat anıtları, koruma statüsü, 117 sayılı ilke kararı]

ABSTRACT

[M.Sc. THESIS]

[LEGAL ANALYSIS OF THE MONUMENTAL TREES IN TURKISH LEGISLATION]

[Ahmet Yunus BİNGÖLLÜ]

İstanbul University-Cerrahpaşa

Institute of Graduate Studies

Department of Environmental Engineering

Environmental and Forestry Law Programme

[Supervisor : Prof. Dr. Aynur AYDIN]

[In this study, the Law on the Protection of Cultural and Natural Assets in force in Turkish Legislation, especially the Law on the Protection of Cultural and Natural Assets, the Law on National Parks, the Regulations, especially the Regulation on the Procedures and Principles Regarding the Determination, Registration and Approval of Protected Areas, and the Environment, Information was given on the legal status of monumental trees by taking into consideration the Ministry of Urbanisation and Climate Change Resolution No. 117 and the Turkish Standards Institute Standard on Monumental Trees, Inventory, Selection Rules and Marking, regulatory procedures, legal regulations on monumental trees in Europe and the USA, and high court case law.

The legal regulations on the protection, classification, identification and registration, inventory, authorised institutions and organisations, penal sanctions to be applied in case of damage to the monument and other issues in Turkish legislation are specified with their historical process.

Legal regulations on monumental trees (or champion trees, large trees, exceptional trees, etc.) in European and US legislations are discussed in comparison with Turkish legislation.

The decisions of the Court of Cassation, the Council of State and the Constitutional Court were evaluated by considering the legal regulations regarding monumental trees.

Considering the information collected, the problems in the legal regulations and practice regarding monumental trees, especially the identification, registration and protection of monumental trees, were identified and suggestions for solving the problems were presented]

June 2024, [105] pages.

Keywords: [monumental trees, natural assets, nature monuments, protection status, principle decision no. 117]

1. GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışmanın amacı, Türkiye’deki anıt ağaçların hukuki statüsünün ortaya konulması ve Avrupa ve ABD’deki anıt ağaç statüleri ile karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Bu sayede anıt ağaçların mevzuat odaklı daha iyi korunabilmesi için öneriler getirilerek mevzuatın güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Anıt ağaçlara ilişkin Türkiye’de bazı dönemlerde standartlar belirlenmiş ancak bu standartlar sürekli değişiklik göstermiş ve hukuki bir zemine oturmamıştır. Son olarak konuyla ilgili olarak anıt ağaçlarının korunmasına ilişkin hükümlere yer veren, korunan alanların tesciline ilişkin yönetmelik çıkarılmıştır. Anıt ağaçların korunmasına ilişkin mevzuata bakıldığında, hukuki düzenlemelerin birlik içermediği, sistemli hale getirilemediği görülecektir. Bu sebeple anıt ağaçların korunmasında farklı uygulamalar ve problemler ortaya çıkmakta, bu durum doktrinde eleştirilere maruz kalmaktadır.

Çalışmanın temel kapsamı anıt ağaçların korunmasına ilişkin hukuki düzenlemelerin Türk, Avrupa ve ABD mevzuatlarında karşılaştırılmalı olarak incelenmesi ve yüksek mahkeme kararlarının değerlendirilmesidir. Tespit edilen sorunların çözümüne katkıda bulunmak amacıyla öncelikli olarak mevzuat analizi tarihsel süreci anlatılarak ortaya konacak ve ardından anıt ağaçların korunmasında iyi mevzuat örneği olan ülkeler tespit edilerek kıyas yapılacaktır. Bu hususta başta Avrupa mevzuatı olmak üzere ABD mevzuatı incelenecektir. Bununla birlikte anıt ağaçların korunmasına ilişkin hükümleri içeren “2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” (KTVKK) ve “2873 sayılı Milli Parklar Kanunu”, (MPK) Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay kararları incelenecektir.

Çalışma, anıt ağaçlarının korunmasına ilişkin mevzuattaki düzenlemelere ve mahkeme kararlarına yönelik bilgi verilmesi, eleştirilerin ele alınması ve tespit edilen problemlerin giderilmesi için önerilerde bulunulması yönünden önemlidir. Bununla birlikte anıt ağaçlar hakkındaki araştırmalara kaynak oluşturacak olması yönüyle öneme sahiptir.

1.3. SINIRLILIKLAR

Çalışmanın temelini, ağaçlar içerisinde yer alan, önemli niteliklere sahip olmaları nedeniyle çeşitli sınıflandırmalara tabi tutularak tespit ve tescil edilen koruma statüsüne sahip olan anıt ağaçlar oluşturmaktadır. Koruma statüsüne sahip kültür ve tabiat varlıklarından biri olan anıt ağaçlara ilişkin Türk, Avrupa ve ABD hukukundaki yasal düzenlemeler irdelenmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde ağaçlar ve anıt ağaçlara ilişkin genel tanımlar, anıt ağaçların ayırt edici özellikleri, anıt ağaçların Türk mevzuatında ve yabancı devletlerin mevzuatlarındaki kavramsal kullanımları, anıt ağaçlarının tarihsel sürece ve kültüre olan katkıları ve Türkiye’de bulunan anıt ağaçlara ilişkin sayısal veriler hakkında genel bilgilere yer verilmiştir.

2.1. ANIT AĞAÇLAR HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Ağaçlar ölçüleri boy olarak 5 metrenin, çap olarak 10 cm’nin altında olmayan, gövdesinde dal, sürgün ve yapraklardan oluşan tepe tacını taşıyan, her sene çap artırarak kalınlaşan, sürgün vererek uzayan, büyük bir kısım hücrelerinin odunlaşmış olduğu genellikle uzun ömre sahip bitkilerdir. Orman Kadastro ve 2/B Uygulama Yönetmeliğinin 14. maddesinin 1-a fıkrasında *“En az sekiz metre ve daha yukarı boy yapabilen kökü, gövdesi, tepesi olan, odunsu bitkilere, yaşı, çapı ne olursa olsun ağaç denir.”* şeklinde ağaç tanımı yapılmıştır. (2/B Orman Kadastro Yönetmeliği) *“Türk Standardları Enstitüsü TS 13137 Anıt Ağaçlar – Envanter, Seçim Kuralları ve İşaretleme Standardında”* (TS 13137) ağaç, *“odunlaşmış tek bir gövdeye, az veya çok gelişmiş bir tepe tacına sahip olan ve olgunlaşmış çağında en fazla 10 m boy yapabilen odunsu bitki”* olarak tanımlanmıştır.

Ağaçlar türleri ve çevresel koşullarıyla birlikte çeşitli boyda ve yaşta olabilmektedir. Çeşitli ağaçlar üzerinde inceleme yapılarak doğabilimciler tarafından ortalama boyut ve yaş değerleri bulunmuştur. Tespit edilen ortalama değerlerden ciddi ölçüde sapma gösteren ağaçlar ilgi çekmekte ve özel gözlemlere tabi tutulmaktadır. (Aslanboğa, Hepcan, 1995)

Bu çalışmanın konusunu oluşturan anıt ağaçlar için yaygın olan tanım Asan’ın *“Yaş, çap ve boy itibarıyla kendi türünün alışılmış ölçüleri üzerinde boyutlara sahip olan; ilginç kök, gövde ve dal formu nedeniyle izleyenlerin belleğinde kimi simgeler çağrıştıran; yöre folklorunda, kültür ve tarihinde özel yeri bulunan, geçmiş ile günümüz, günümüz ile gelecek arasında iletişim sağlayabilecek uzunlukta doğal ömre sahip olan ağaçlar anıt ağaçlardır.”* tanımıdır. (Asan, 1992) Türk mevzuatında anıt ağaçlar, tabiat anıtı ve tabiat varlığı gibi kavramlar kullanılarak yasal düzenlemelere konu olan bu ağaçlar boyutları, görsel değerleri, kültürel, tarihsel, folklorik, mistik ve mitolojik yönleri ile (İBB, 2007) değerlendirilerek çeşitli sınıflara ayrılmıştır. Avrupa ve ABD hukukunda anıt ağaçlar için şampiyon ağaç, eski ağaç, dikkate değer ağaç gibi kavramlar kullanılabilmektedir.

Anıt ağaçlar; olağandışı boyutlara, şekillere veya yaşlara sahiptir. Anıt ağaçlarının özel, doğal ve tarihi yapıda olmaları, yükseklikleri, gövde çapları, tarihsel olaylara tanıklık etmeleri, efsanelerde ve mitlerde yer almaları, kültür ve peyzajla olan yakın ilişkileri gibi özellikleri kamu yararının bir gereği olarak bu ağaçların korunmasına yol açmıştır. Bu sebeple anıt ağaçlarının korunması için yasal düzenlemeler getirilmiştir. (Andrés, 2015) Bu düzenlemelere uymayanlar hakkındaki yaptırımlara mahkemelerce karar verilmektedir. Çalışmada, Türk, Avrupa ve ABD’de hukukunda anıt ağaçların özellikleri, sınıflandırılmaları ve korunmaları vb. konulara ilişkin yasal düzenlemeler, Türkiye’de bulunan yüksek mahkeme kararları detaylı olarak ele alınacaktır.

2.2. DÜNYADAN ANIT AĞAÇLAR İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Devasa boyutlara ve yaşlara ulaşabilen anıt ağaçlar tarih boyu çeşitli toplumlarda totemlerde, sembollerde, mitoloji, sanat ve benzeri alanlarda kullanılmıştır. Örneğin Lübnan bayrağında yaşlı bir sedir ağacı resmedilmiştir.

Şekil 2.1: Lübnan Bayrağı

Oğuzname destanında, Oğuz Kağan’ın, eşini göldeki bir ağacın kovuğunda bulduğundan söz edilmektedir. (Şişman, 2014) Oğuznamede iki kayın ağacına Oğuzların atası sayılacak kadar önem atfedildiği de görülmektedir. (İBB, 2007)

1945 senesinde Birleşmiş Milletler San Francisco Konferansında, dostluğun ve barışın ifade edilmesi amaçlanarak üye devletlerin temsilcilerine sekoya tohumları dağıtılmıştır. (İBB, 2007)

Dünyada ve Türkiye’de anıt ağaçlar geniş bir alan kaplamaktadır. Anıt ağaçların korunması, tescil edilmesi, fotoğraflanması, tanıtılması, tanınırlıklarının artırılması ve benzeri amaçlarla ulusal ve uluslararası erişime açık çeşitli bilgi veren siteler ve forumlar oluşturulmuştur. Bu sitelere; Birleşik Krallık için “<https://www.ancient-yew.org/>”, “<https://www.globaltrees.org/>”, “<https://www.the-tree.org.uk/>”, “<https://treeregister.org/>”, Hollanda için “<http://www.cubra.nl/bomen/welcome.htm>”, “<https://www.bomengids.nl/index.html>”, Fransa için “<https://www.onf.fr/>”, Almanya için “<https://baum-des-jahres.de/>”, “<https://www.wald-mv.de/landingpage/ivenacker-eichen/>”, İrlanda için “<https://www.treecouncil.ie/>” ve Polonya için “<https://deby.bialowieza.pl/>”, İsveç “<https://www.eklandskapet.nu/>” örnektir.¹

Türkiye’de, 2016 yılında Tabiat Varlıklarını envanterine kayıtlı 9.560 anıt ağacın tescilli olduğu belirtilmektedir. Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneğinin Anıt Ağaçlar Yönetiminin İyileştirilmesi Çalışmaları Sonuç Raporuna göre anıt ağaçlarının büyük bölümü Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) döneminde tescil edilmiş, 439 anıt ağaç Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB) döneminde tescil edilmiştir. Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP) envanterinde 96 anıt ağaç “*tabiat anıtı*” kapsamında kayıtlıdır. Bu sayı günden güne artmaktadır. ÇŞİDB’nin 2019 yılındaki projesinde Türkiye genelinde 9.369 anıt ağacın bulunduğu bilgisi verilmiştir. Trthaber sitesinin 29.06.2023 tarihli haberine göre 2023 yılında 53 anıt ağacın daha tescil edilmesi ile Türkiye’deki anıt ağaç sayısı 10.506’ya yükselmiştir. Haberde, anıt ağaçlarına ilişkin verilerin ÇŞİDB’den edinildiği bilgisine yer verilmiştir.²

“*Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü Sit Alanları Yönetim Sistemi*”nde (SAYS) yer alan istatistiklere göre Türkiye’de 10.511 anıt ağaç bulunmaktadır. Tescil edilen anıt ağaçlarının illere göre dağılımı incelendiğinde Balıkesir, Bursa, İstanbul, İzmir ve Kocaeli illerinin sayıca diğer illerden önde olduğu görülmektedir. İstatistiklere göre Balıkesir’de tescil edilen 1278, Bursa’da 1.243, İstanbul’da 1087, İzmir’de 1.171 ve Kocaeli’de 1.257 anıt ağaç tescil edilmiştir.³

“*İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park Bahçe ve Yeşil Alanlar Dairesi Başkanlığı*” tarafından anıt ağaç ve korunmaya değer niteliğinde bulunan ağaçların güncel durumlarının

¹ <http://www.cathedralgrove.eu/text/08-Tree-Websites.htm#British>

² <https://www.trthaber.com/haber/yasam/anit-agac-sayisi-10-bin-506ya-yukseldi-778331.html>

³ <https://says.csb.gov.tr/istatistik>

tespit edilmesi, kültürün korunması, sahiplenilmesi ve “2863 sayılı *Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Kanunu*” (KTVKK) kapsamındaki görev ve yetkilerinin yerine getirilmesi amacıyla “<https://anitagac.istanbul>” sitesi yayına alınarak bu alanda bir proje yapılmıştır. Daire Başkanlığının resmi sitesinde, 2 Kasım 2022 tarihli haber ile sitenin yayına alındığı duyurulmuştur. Projenin anıt ve korumaya değer ağaçların kayıtlarının dijital ortamda tutulması, takibinin kolaylaşması, yapılan çalışmaların süreklilik kazanması ve kamuoyunda farklilik oluşturmaları gibi olumlu sonuçlara yol açacağı düşünülmektedir. Proje kapsamında İstanbul genelinde 517 anıt ağacın tescil edildiği ve tespit ve güncelleme sürecinin devam ettiği belirtilmiştir.⁴

⁴ <https://anitagac.istanbul/sayfa/anit-agac-istanbul>

3. YÖNTEM

Çalışma kapsamında anıt ağaçların hukuki statüsüne ilişkin değerlendirme yapılmış, bu husustaki Türk mevzuatı, Avrupa ve ABD hukukunun karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay'ın anıt ağaçlara ilişkin vermiş olduğu kararlar incelenmiştir.

Anıt ağaçların hukuki statüsüne ilişkin çeşitli düzenlemeler bulunmakta ve bu düzenlemeler normlar hiyerarşisi bakımından farklı düzeylerde yer almaktadır. Öncelikle anayasal düzeyde Anayasanın 63. maddesinin 1. fıkrası *“Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.”* şeklindedir. Madde kapsamında yer alan anıt ağaçların korunması devletin görevleri arasında olup kaynağını Anayasa'dan almaktadır.

Anıt ağaçlarının korunmasına ilişkin hükümler kanunlarla, yönetmeliklerle ve ilke kararlarıyla düzenlenmektedir. Anıt ağaçlarının korunmasına ilişkin hukuki düzenlemeler detaylı olarak ele alınmıştır. Bu düzenlemelerin birbirlerine atıf yaptığı ve dayanağını kendisinden üst normdan aldığı görülmektedir. Kanunla yetkilendirilmiş ve görevlendirilmiş kuruluşların çeşitli olması sebebiyle zaman zaman uygulama farklılıklarının oluşabildiği değerlendirilmiş bu hususta bakanlıklar arasında yapılan protokoller de örneklendirilmiştir.

Anıt ağaçların korunması kapsamında mülga olan bazı hukuki düzenlemelere de yer verilmiştir. Anıt ağaçların hukuki korunması bakımından Türk hukukundaki süreci göstermesi yönüyle bu düzenlemeler önem taşımaktadır.

Çalışma kapsamında ele alınan hukuki düzenlemelere erişilmesinde, anıt ağaçların korunmasında kanun ile yetkili ve görevli kılınmış olan kurum ve kuruluşların resmi sitelerinden faydalanılmıştır. Yine anıt ağaçların hukuki statüsünü genel olarak ya da şehirler özelinde ele alan makalelerden, uzmanlık tezlerinden ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarından ve raporlarından faydalanılmıştır.

Türkiye’de binlerce anıt ağacın tescili yapılmıştır. Çalışmada bulundukları yörelerde yerel halkın bildiği bazı ağaçlar örneklendirilmiştir. Bu örnekler için makalelerden, uzmanlık tezlerinden ve kanunla yetki ve görev verilmiş kurum ve kuruluşların resmi sitelerinden faydalanılmıştır. Resmi kurumlardan alınan tablolara çalışmanın ekinde yer verilmiştir.

Yüksek mahkeme kararları için Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay'ın resmi sitelerinde bulunan arama motorlarından yararlanılmıştır. Özel içtihat programlarıyla da yüksek mahkeme kararlarına ulaşmak mümkün olup bu programlardan da faydalanılmıştır.

Avrupa ve ABD hukukunda anıt ağaçlara ilişkin hukuki düzenlemelere erişim için uluslararası forumlardan, yabancı yayınlardan, uluslararası sivil toplum kuruluşlarının web sitelerinden, yabancı mevzuatlarında görevli ve yetkili kılınmış kurum ve kuruluşların resmi sitelerinden faydalanılmıştır.

Çalışmanın sonuç ve öneriler bölümünde sorunların tespit edilmesi ve önerilerde bulunulması bakımından sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarından ve sonuç raporlarından, uluslararası yayınlardan, makalelerden, uzmanlık tezlerinden, Avrupa ve ABD'de anıt ağaçlara ilişkin mevzuattan, yayınlardan ve yapılan projelerden faydalanılmıştır. Türk mevzuatı ile Avrupa ve ABD mevzuatının karşılaştırılarak ele alınmış, Türk mevzuatında yapılabilecek mevzuat değişikliklerine ilişkin değerlendirmelere ve önerilere yer verilmesi hedeflenmiştir.

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle Türk mevzuatındaki anıt ağaçlara ilişkin düzenlemelere yer verilmiş, Avrupa ve ABD hukukunda anıt ağaçlara ilişkin yasal düzenlemeler ele alınmıştır. Yüksek mahkeme kararları ile anıt ağaçların korunmasına ilişkin düzenlemelerin uygulamaları örneklendirilmiştir. Mevzuat ve yüksek mahkeme kararları odağa alınarak anıt ağaçları konu alan Türk mevzuatı ile Avrupa ve ABD mevzuatları karşılaştırılmış ve yüksek mahkeme kararları değerlendirilmiştir.

4.1. ANIT AĞAÇLARA İLİŞKİN TEMEL HUKUKİ KAVRAMLAR

TSE standardı, TS 13137'ye göre *“Geçmiş ile günümüz, günümüz ile gelecek arasında köprü kurabilecek uzunlukta doğal ömre sahip olan ağaçlardan yaş, gövde çapı, tepe çapı ve boy itibarıyla kendi türünün alışlagelmiş ölçülerinin çok üzerindeki boyutlara ulaşan; ya da, yöre tarihinde, mistik kültüründe ve folklorunda özel yeri bulunan ağaçlar”* anıt ağaç olarak tanımlanmıştır. ÇŞİDB'ye bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu'nun 117 sayılı ilke kararında bu tanıma ek olarak *“bazı ağaç formundaki çalı türleri”* anıt ağaç tanımına dahil edilmiştir. Anıt ağaçlar, özelliklerine göre değerlendirilip tescil edilmektedir. (Polat, 2017)

Anıt ağaç kavramı ile tabiat anıtı ve tabiat varlığı kavramları da önem arz etmektedir. Tabiat anıtı, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nda (MPK) *“tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçaları”* şeklinde tanımlanmıştır. Tabiat varlığı ise KTVKK'de *“jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler”* şeklinde tanımlanmıştır.

Kültür ve tabiat varlıklarına ilişkin ilk düzenlemelere Osmanlı mevzuatında rastlanılmaktadır. 1858 tarihli Ceza Kanunnamesi ile bazı eski eserlere zarar verenler hakkında ceza öngörülmüştür. Sonrasında 1869, 1874 ve 1884 tarihli Asarı Atika Nizamnameleri (Eski Eserler Tüzüğü) ile eski eserler düzenlenmiştir. Bu nizamnamelerde kültür ve tabiat varlıkları hakkında yeterince düzenleme bulunmamaktadır. 1906 yılında yayınlanan 1973 yılına kadar

yürürlükte kalan son Asarı Atika Nizamnamesinde taşınmaz kültür varlıklarının tanımı ve korunması hakkında ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. (Madran, 2000)

Cumhuriyetin, doğrudan tabiat ve kültür varlıklarının korunmasına ilişkin ilk yasal düzenlemesi 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'dur. (EEK) (1973) Kanun 55 madde ve 5 geçici maddeden oluşmuştur. Eski eser kavramı, günümüzde kültür ve tabiat varlıkları anlamında kullanılmakta ve tarihi veya arkeolojik değere sahip varlıkları ifade etmektedir. (Nesli, 2018) EEK ile korunması gereken tabiat ve kültür varlığı genişletilmiş, “sit” kavramı düzenlenmiş, çevre ölçeğinde korumanın planlamayla yapılabileceği belirtilmiş, koruma süreci netleştirilmiş, tabiat ve kültür varlıklarının bakımı ve onarımı ile görevli kuruluşlar belirlenmiştir. (Madran, 2000) Kanunun 1. maddesinde eski eser tanımı, “*Tarihten önceki devirlerle tarihi devirlere ait olup, bilim, kültür, din veya güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yer altında veya su içindeki bütün yapılara, taşınır ve taşınmaz mallara ve aynı nitelikteki her türlü belgeye eski eser denir.*” şeklinde yapılmış bu eski eserlerden tabii sit “*korunması gerekli tabiat güzellik ve gariplikleri ile tabii ve jeolojik olayların meydana getirdiği güzel görünümlere, asırlık ağaç ve koruluklar*” şeklinde tanımlanmıştır. Kanuna göre tabii sit olarak değerlendirilen yerlerin tümüyle değerlendirilerek korunması esastır.

EEK yürürlükteyken, “*Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu*”, anıt ağaç tespitinde, yaş, boy, gövde ve tepe genişliği ölçümlerinin, bilimsel olarak belirlenen değerlerde ya da bu değerlerin üstünde olmasını veya tarihsel olaylarla ilişkili olmasını dikkate almıştır. Tarihsel olaylarla ilişkili bulunan anıt ağaçların fiziksel özellikleri anıt ağaç tespit edilmesine engel değildir. Anıt ağaç, plastik değerde görünümünün bulunması veya doğal yaşam tarzının türü içerisinde farklı şekilde gelişmesi halinde, ölçümlere bakılmaksızın tespit edilmektedir. Anıt ağaçlarının tespitinde dikkate alınan bu hususlar İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dekanlığının çalışmasına dayandırılmıştır. (Özkaplan Yörüklü, 1997) EEK, 2863 sayılı KTVKK'nin kabul edilmesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında öncelikle Anayasa'nın 56. maddesi ile güvence altına alınan çevre hakkı değerlendirilmelidir. Çevre hakkı kapsamında çevreyi korumak ve kirletilmesini önlemek hem vatandaşların hem de devletin görevidir. (Üstünyer Çetinkaya, 2021) Anayasa'nın 63. maddesinde “*tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin*” korunması, bu amaca yönelik teşvik edici ve destekleyici tedbirlerin alınması Devletin görevleri arasında sayılmıştır. (Madran, 2000) Söz konusu maddeye istinaden 2863 sayılı KTVKK çıkarılmıştır. (Üstünyer Çetinkaya, 2021)

KTB'nin *"Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları Yönetmeliği"*, 30 Ocak 1989 tarihli 20065. sayısında Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Yönetmelikte korunması gereken tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonu ile ilgili genel ilke kurallarını belirleme görevi *"Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu"*na verilmiştir. *"Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları"*nın ise ilke kararları doğrultusunda, korunması gerekli tabiat varlıklarının ve koruma alanlarının tescilini yapmak, tescili yapılan alanlardaki faaliyetler hakkında karar vermek gibi görevleri vardır. Yönetmelikte *"Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu"* ve *"Koruma Kurulları"*nın kararlarının kesin ve bağlayıcı olduğu, belediyeler dahil olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarının, kişilerin (gerçek ve tüzel) bu kararlara uyacakları belirtilmiştir. Bununla birlikte *"Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları"*nın kararlarına karşı idare mahkemesine itiraz edilebileceği düzenlenmiştir. Buna karşın *"Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu"* kararları için itiraz yolu öngörülmemiştir.

"Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları Yönetmeliği", 25695 sayılı 12 Ocak 2005 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan *"Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları ile Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik"* ile yürürlükten kaldırılmıştır.

KTB'ye bağlı *"Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu"*nun 14 Temmuz 1998 tarihli 597 sayılı ilke kararı Danıştay 6. Dairesinin 1996/3313 Esas, 1997/4875 Karar sayılı ve 11 Kasım 1997 tarihli kararı neticesinde iptal edilmiş, 597 sayılı karar yeniden düzenlenerek yerine 666 sayılı ilke kararı kabul edilmiştir. *"Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu"* 5 Kasım 1999 tarihli 666 sayılı karar ile *"Korunması Gerekli Tabiat Varlıklarından Anıt Ağaçların Tanımı ve Korunması"*na ilişkin ilke kararı alınmıştır. Bu karar doğrultusunda, *"Korunması Gerekli Tabiat Varlıklarından Anıt Ağaçların Tanımı ve Korunması"*na ilişkin 14.7.1998 gün ve 597 sayılı ilke kararı yeniden düzenlenmiş, anıt ağaç kavramı, *"doğal yapısı, ölçüleri ve diğer özellikleri bakımından anıtsal nitelikler kazanmış bulunan ağaçlar"* şeklinde tanımlanmış, tarihi olaylarla bağlantılı bulunan, güzel görünüme sahip olan, doğal görüntüsü ile farklılık gösteren, dikkate değer ölçüde çeşitli şekillere sahip olan (çatal, kıvrık vs.), doğal yaşam tarzı türlerinden farklı gelişim gösteren (iki ayrı türün birleşmesi, değişik kaynaşma örnekleri vs.), *"ilgili uzman kurum ve kuruluşların rapor ve görüşü alınmak koşuluyla, endemik ve nesli tükenmeye maruz yerli ağaç türlerinde; Porsuk (Taxus baccata), Halep Çamı (Pinus halepensis), Andız (Arceuthos drupacea), Finike Ardıcı*

(*Juniperus phoenicea*), *Kasnak Meşesi (Quercus vulcanica)*, *Şimşir (Buxus sempervirens)*, *Huş (Betula verrucosa, Betula pubescens, Betula medwediewii)*, *Kazdağı Göknaarı (Abies equitrojani)*, *Sığla (Liquidamber orientalis)*, *Toros Göknaarı alt türü (Abies cilicia ssp. isaurica)*, bazı akçağaç tür ve alt türleri (*Acer divergens, Acer hyrcanum, ssp. Sphaerocaryum, Acer mons pessulanum ssp. aksalinum*) vb.” türlerdeki, kent imajında etkisi olan ağaçların korunması gereken anıt ağaç olduğuna ilişkin “*Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu*”ndan karar alınması gerektiği belirtilmiştir. İlke kararında her ne kadar endemik ve nesli tükenen yerli ağaç türleri isimleri ile birlikte sayılmışsa da “*ve benzeri ağaçların*” ifadesi ile ağaç türlerinin maddede sayılanlardan ibaret olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yaşlanmış ya da hastalanmış ağaçların yetkili kuruluşlardan teknik raporlar alınması sonrasında “*Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu*”nca karar alınarak kaldırılabilceği, yerine yeni ağaç dikilebileceği düzenlenmiştir.

666 sayılı ilke kararı, ÇŞİDB’ye bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu (TVKMK) tarafından 110 ve 117 sayılı ilke kararları ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Türkiye’nin tüm bölgelerinde bulunan anıt ağaçların envanteri, seçimi ve işaretlenmesine dair esasları içeren TS 13137, 17 Mart 2005 tarihinde kabul edilmiş, 29 Nisan 2019 tarihinde iptal edilmiş ve yürürlükten kaldırılmıştır.

Kültür ve tabiat varlıklarının arasında olan anıt ağaçlarının korunmasına ilişkin tedbirlerin alınması çeşitli kanun, yönetmelik ve ilke kararları ile düzenlenmiştir. KTVKK, “*Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik*” ve ÇŞİDB 117 sayılı ilke kararı düzenlemelerin başında gelmektedir. Bu hukuki düzenlemelere, doktrinde kültür ve tabiat varlıklarının içerisindeki diğer türlere kıyasla anıt ağaçlarının korunmasına yeterli önemin verilmediği, KTVKK’de anıt ağaçlara ilişkin yeterli ve ayrıntılı düzenlemeye yer verilmediği, anıt ağaçların korunmasının yalnızca canlı oldukları dönemle sınırlı olduğu ancak anıt ağaçların canlılığının sona erdiği dönemden sonra dahi doğa için önemli olduğu ve korunması için önlemlerin alınması gerektiği gibi eleştiriler yöneltmiştir. (Çevikçelik, 2021)

Tabiat ve kültür varlıklarının korunması pek çok yasal düzenlemeye sahiptir. Koruma mevzuatı kapsamında koruma alanları ile ilgili standartların tanımlanamaması bazı koruma alanlarının korunmasının farklı yasal dayanaklara sahip olmasına yol açmıştır. Koruma yasalarındaki amaç ve tanım benzerlikleri, çelişkili düzenlemeler kamu kurum ve kuruluşları

arasında yetki karmaşaları yaşanmasına yol açabilmektedir. Bu sakıncanın çözümü için koruma alanlarının kaynak değerleri ve özelliklerine göre yeniden tanımlanmaları önerilmiştir. (Yinanç ve diğ. , 2016)

Tabiat varlıklarının korunmasında farklı idarelerin görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Taşınır tabiat varlıklarına ilişkin işlemlerde KTB, taşınmaz tabiat varlıklarına ve doğal sit alanlarına ilişkin işlemlerde ÇŞİDB ve tabiat anıtlarına ilişkin işlemlerde TOB görevlere ve yetkilere sahiptir. Tabiat varlıklarının korunması, bakım ve onarımı konularında Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görevleri ve sorumlulukları bulunmaktadır. (Üstünyer Çetinkaya, 2021)

KTB ile ÇŞİDB arasında yetkiler hususunda tereddüt yaşanmasının önlenmesi amacıyla 2012 yılında *“Doğal Sit Alanları ve Taşınmaz Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Alanların Arkeolojik, Kentsel, Kentsel-Arkeolojik, Tarihi Sit Alanları ve Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıkları İle Bunların Koruma Alanları ve Etkileşim-Geçiş Sahasının Bulunduğu Alanlar İle Çakıştığı Yerlerde Uygulanacak Esaslara İlişkin Protokol”* imzalanmıştır. (Üstünyer Çetinkaya, 2021) Protokolde çakışan alan *“doğal sit alanları ve taşınmaz tabiat varlıklarının bulunduğu alanların arkeolojik, kentsel, kentsel-arkeolojik, tarihi sit alanları ve tescilli taşınmaz kültür varlıkları ile bunların koruma alanları ve etkileşim-geçiş sahasının bulunduğu alanlar ile çakıştığı yerleri”* ifade etmektedir.

Protokol gereği çakışan alanlarda KTB ve ÇŞİDB birlikte ve ayrı ayrı kullandıkları yetkilere sahiptir. Örneğin çakışan alanlarda doğal değerler bakımından kamulaştırma işlemlerinde ÇŞİDB, kültürel değerler bakımından kamulaştırma işlemlerinde KTB yetkili olup çakışan alanlardaki kamulaştırma talepleri KTB ve ÇŞİDB tarafından değerlendirilmektedir. Çakışan alanlarda, çevre düzeni planı, imar planı, nazım ve uygulama imar planı, yönetim planı ÇŞİDB tarafından, KTB’nin görüşü alınarak hazırlanmaktadır.

4.1.1. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

KTVKK, 21 Temmuz 1983 tarihinde kabul edilmiş ve 23 Temmuz 1983 tarihli 18113 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Anıt ağaçlar KTVKK’nin 6. maddesi içerisinde korunması gereken taşınmaz tabiat varlığı örnekleri arasında sayılmıştır. KTVKK’de özellikle ve doğrudan anıt ağaçlarının korunmasına ilişkin esaslara yer verilmemiş, anıt ağaçların korunması taşınmaz tabiat varlıklarının genel esaslarına tabi tutulmuştur.

KTVKK'nin 10. maddesinde kimin mülkiyetinde ya da idaresinde olduğu farketmeksizin tabiat varlıklarının bu kapsamda anıt ağaçlarının da korumasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, tedbirleri aldirmek, tedbirlerin denetlenmesi görevi KTB'ye verilmiştir. Kanunun 3. maddesinde KTB'nin, Bakanlık şeklinde kısaltılacağı düzenlenmiştir. Kanunun uygulanmasından sorumlu ana yönetsel organ olan KTB'nin yanı sıra Milli Savunma Bakanlığı askeri, sınır ve yasak bölgelerde bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunmasından sorumludur. Uyulması gereken ilkeler hususunda KTB ile Milli Savunma Bakanlığı arasında protokol yapılmaktadır. Yine ÇŞİDB'nin ve TOB'un “(Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü)” kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında yetkileri bulunmaktadır. (Bobat, 2017)

KYVKK'nin 10. maddesinde 14 Temmuz 2004 tarihli 5226 sayılı kanunun 4. maddesiyle yapılan değişiklikle Bakanlığın yetkilerini ve görevlerini kamu kurum ve kuruluşlarına, belediyelere ve valiliklere yaptırabileceği eklenmiştir.

KTVKK'nin 51. maddesinde taşınmaz nitelikteki kültür ve tabiat varlıklarına yönelik hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlanması için Bakanlığa bağlı “Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu” ile Bakanlıkça belirlenecek bölgelerde “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları” kurulacağı düzenlenmiştir. KTVKK'nin 3. maddesinde “Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun”, “Koruma Yüksek Kurulu” şeklinde, “Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun”, “Koruma Bölge Kurulu” şeklinde kısaltılacağı belirtilmiştir.

Koruma Yüksek Kurulunun tabiat ve kültür varlıklarının korunması ve restorasyon edilmesi için uygulanacak ilkeleri belirleme, koruma bölge kurulları arasındaki koordinasyonu sağlama, uygulamadaki genel sorunlar hakkında Bakanlığa görüş bildirme ve “Bakanlıklarca Koruma Yüksek Kurulunda görüşülmesi talebiyle gönderilen ve gündeme alınan konularda karar verme” görevleri bulunmaktadır. Koruma Yüksek Kurulunun, Bakanlıklarca görüşülme talebiyle gönderilen konularda karar verme yetkisi KTVKK'ye 8 Temmuz 2011 tarihli 648 sayılı KHK'nin 45. maddesi ile eklenmiştir.

KTVKK'nin 57. maddesine göre Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları içerisinde tespiti yapılan korunması gereken kültür ve tabiat varlıklarını tescil etmek, koruma alanlarını tespit etmek, korunması gereken kültür varlıklarının gruplandırılmasını yapmak, özelliğini kaybetmiş kültür varlıklarının tescil kayıtlarını düzenlemek ve taşınmaz kültür ve tabiat

varlıkları, koruma alanları ile sit alanlarına yönelik uygulama kararları almak Koruma Bölge Kurullarının görevleri arasındadır.

KTVKK'nın 61. maddesinin 1. fıkrası ile Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları kararlarının bağlayıcı olduğu, ilke kararlarının Resmi Gazete'de yayımlanacağı düzenlenmiştir.

17 Ağustos 2011 tarihli 28028 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “648 sayılı Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname”nin 51. maddesi ile KTVKK'ye 08.08.2011 tarihinde ek 4. madde eklenmiştir. Bu maddeye göre taşınmaz tabiat varlıkları ile doğal sit alanlarına ilişkin koruma alanları ile ilgili işlemler ve kararlar hususunda ÇŞİDB görevli ve yetkilidir. ÇŞİDB'ye yardımcı olmak üzere, Bakanlığın merkez teşkilatına bağlı “Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu” ve taşrada “Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu” teşkil edilecektir.

TVKMK, ÇŞİDB müsteşarı ya da müsteşar yardımcısı başkanlığında, “Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürü” ve konusunda ihtisaslaşmış biyolog, peyzaj mimarı, ziraat, çevre, orman ve su ürünleri mühendisleri ve hukukçular ile Bakanlığın uygun gördüğü uzmanlar ile kurulur.

“Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu”, ÇŞİDB temsilcisinin başkanlığında, konusunda ihtisaslaşmış yeterli sayıda biyolog, peyzaj mimarı, ziraat, çevre, orman ve su ürünleri mühendisleri ve hukukçular ile oluşturulur.

Ek madde 4'te TVKMK'nin ve “Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu”nun işlemleri ve kararları hakkında, KTVKK'nın Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Bölge Kurulları hakkındaki hükümlerinin ÇŞİDB'nin ilke kararları göz önüne alınarak kıyasen uygulanacağı, Koruma Yüksek Kurulu tarafından alınacak kararların doğal sit alanları, tabiat varlıkları ve bunların koruma alanlarına ilişkin kararların Koruma Merkez Komisyonu tarafından, koruma bölge kurulları tarafından alınacak kararların koruma bölge kurulları tarafından alınacağı ve bu kararların ÇŞİDB onayıyla yürürlüğe gireceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte KTVKK ve diğer mevzuat hükümlerinde “tabiat varlıkları, doğal sit alanları ve bunlara ilişkin koruma alanları bakımından Koruma Yüksek Kuruluna ve koruma bölge kurullarına yapılan atıflar ilgisine göre Koruma Merkez Komisyonuna ve koruma bölge komisyonlarına yapılmış sayılır ve ilgili maddelerde geçen Koruma Yüksek Kurulundan

Koruma Merkez Komisyonu ve koruma bölge kurullarından koruma bölge komisyonları anlaşılır.”

Ek madde 4’ün son fıkrasında “*Tabiat varlıkları, doğal sit alanları ve bunlara ilişkin koruma alanları ile ilgili iş, işlem ve kararlara ilişkin usul ve esaslar ile bu konularda görev yapacak komisyonların teşkili, çalışma usul ve esaslarının*” ÇŞİDB tarafından hazırlanan yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. KTVKK’nin geçici 9. maddesiyle ÇŞİDB tarafından hazırlanacak yönetmeliğin yürürlüğe girmesine kadar olan süreçte, öncesinde yürürlükte bulunan yönetmeliklerin 648 sayılı KHK’ye aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam edileceği düzenlenmiştir.

10 Temmuz 2018 tarihli 30474 sayısında yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 109. maddesinin b bendinde “*tabiat varlıklarının tespit, tescil, onay, değişiklik ve ilanına dair usul ve esasları belirlemek ve bu alanların sınırlarını tespit ve tescil etmek, yönetmek ve yönetilmesini sağlamanın Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünün görevi olduğu*” belirtilmiştir. KTVKK’de ve kararnamede düzenlenen görevlerin yerine getirilmesi Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonları eliyle gerçekleştirilir. (Çevikçelik, 2021)

4.1.2. 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu

2873 sayılı MPK, 9 Ağustos 1983 yılında kabul edilmiş ve 11 Ağustos 1983 tarihli Resmi Gazetenin 18132. sayısında yayımlanması ile yürürlüğe girmiştir. Kanun 25 maddeden oluşmaktadır. Kanunun amacı “*milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek*” şeklinde belirtilmiştir.

Tabiat anıtı kavramı anıt ağaçların korunmasında önemlidir. MPK’de tabiat anıtı “*tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçaları*” olarak tanımlanmıştır. Orman ve orman rejimindeki alanlarda tabiat anıtları Tarım ve Orman bakanının onayı ile belirlenir.⁵ Bu

⁵ Kanun lafzında Orman ve Su İşleri Bakanının yetkili olduğu belirtilmiştir. Ancak 10 Temmuz 2018 tarihli 30474 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 1 numaralı “*Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*”nin 410. maddesinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı birleştirilerek Tarım ve Orman Bakanlığı kurulmuştur. 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin 410. maddesinin 1. fıkrasının d bendinde “*Tabiatın korunmasına yönelik politikalar geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapmak, korunan alanların tespiti, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma*

alanların dışında tabiat anıtı belirlenmesinde ya da gerekli görülmesi halinde tabiat anıtının bulunduğu alanın orman rejimine alınmasında Cumhurbaşkanı karar vermeye yetkilidir. Cumhurbaşkanının kararı üzerine ÇŞİDB, bu alanları tescil eder.

Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneğinin Anıt Ağaçlar Yönetiminin İyileştirilmesi Çalıştayları Sonuç Raporuna göre Türkiye’de 1993 – 2016 yılları arasında 112 tane tabiat anıtı belirlenmiştir. Bu tabiat anıtlarının 16’sını şelale, mağara, peri bacaları vs. jeolojik ve jeomorfobik oluşumlar, kalan tabiat anıtlarını ise anıt ağaçlar oluşturmaktadır. TOB Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünün resmi internet sitesinde Türkiye’de 110 tabiat anıtının bulunduğu belirtilmiştir. Tabiat anıtları ve anıt ağacı niteliğinde son olarak Sakarya’da bulunan Karagöl Yaylası Sarıçamı üzerinde bulunduğu 125 m² alan ile birlikte 16 Aralık 2015 tarihinde tescil edilmiştir.

Kanunda tabiat anıtı olarak belirlenen yerlerde projeler, KTB’nin görüşü alınarak, TOB tarafından gerçekleştirilir. Tabiat anıtı sınırları içerisinde bulunan gerçek ve tüzel kişilere ait taşınmaz malların ve tesislerin gerekli görülmesi halinde kamulaştırılması TOB’un yetki alanındadır. Kanunun 12. maddesi ile TOB’un tabiat anıtlarındaki *“planların gerektirdiği her türlü hizmet ve faaliyetler ile koruma, yönetim, işletme, tanıtım, sportif, eğlenme ve dinlenme hizmetleri için gerekli her türlü altyapı, üstyapı ve diğer tesisleri”* yapılmasında, yaptırılmasında, yönetilmesinde ya da işletilmesinde yetkili olduğu belirtilmiştir.

Tabiat anıtlarının bulundukları bölgelerde, kullanma izni verilmesi ve irtifak hakkı tesis edilmesi kural olarak yasaktır. Ancak bu hususlarda KTVKK saklı tutulmuştur.

4.1.3. Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik

KTVKK’nin ek 4. maddesi, MPK’nin 2. ve 3. maddeleri, *“383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname”* ve 10 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazetenin 30474. sayısı ile yayımlanan *“1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Kararnamesi”* nin 109. maddesi yönetmeliğin hazırlanmasına dayanak maddelerdir. Yönetmelik, Resmi Gazetenin 28358 sayılı 19 Temmuz 2012 tarihli sayısında yayımlanmıştır.

alanları, sulak alanlar ve biyolojik çeşitlilik ile av ve yaban hayatının korunması, yönetimi, geliştirilmesi, işletilmesi ve işlettilmesini sağlamak” görevlerinin ve yetkilerinin Tarım ve Orman Bakanlığına ait olduğu düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin amacı tabiat anıtı ve korunan alanların tescili, onayı, ilanı, tespiti ve her türlü değişikliğine ilişkin usule ve esasa ilişkin kuralların belirlenmesidir. Taşınır tabiat varlıkları yönetmeliğin kapsamına alınmamıştır.

Yönetmeliğin 4/a maddesinde anıt ağaç, “*yaş, çap ve boy itibarıyla kendi türünün alışılmış ölçüleri üzerinde boyutlara sahip olan ve/veya yöre folklorunda, kültür ve tarihinde özel yeri bulunan ve/veya geçmiş ile günümüz, günümüz ile gelecek arasında köprü kurabilecek doğal ve uzun ömre sahip olan ağaçları,*” belirtmektedir.

Yönetmelikte, ÇŞİDB, bakanlık şeklinde, Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonları, bölge komisyonu şeklinde, “*Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü*”, genel müdürlük şeklinde, “*Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü*”, il müdürlüğü, TVKMK, merkez komisyonu şeklinde kısaltılmıştır.

Yönetmelikte korunan alan ve tabiat anıtı tanımları da önem taşımaktadır. Korunan alanlar “*milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, doğal sit alanları, sulak alanlar, özel çevre koruma bölgeleri vb. koruma statüsü bulunan kara, su veya deniz alanları*” olarak belirtilmiştir. Yönetmelikte “ve benzeri” ifadesi kullanılarak korunan alanların sayılanlar ile sınırlı olmadığı belirtilmiştir. Yönetmelikte tabiat anıtının milli park esaslarına göre korunduğu belirtilmiştir.

Yönetmelikte korunan alanların tespiti ve korunmasında genel ilkeler belirlenmiştir. Korunan alanın ekolojik süreçlerinin ortaya konulması, korunan alanın güncel tespiti yapılmadan korunma statüsünün yeniden değerlendirilmeyeceği, kapsamlı ön değerlendirme raporu ya da gerekli görüldüğü halde birbirini takip eden en az dört mevsim yapılan gözlemlere dayalı ekolojik temelli bilimsel araştırma ile korunan alanın güncel durumunun tespit edileceği, koruma alanının statüsünün belirlenmesinin korunan alanın konum, büyüklük ve doğal eşiklerle ilişkisi değerlendirilerek araştırma alanı sınırının belirleneceği, çevresel faktörlere karşı hassas tür ve tabiatları içeren alanlara öncelikli koruma sağlanacağı, korunan alanların tespiti, tescili, planlaması, koruması, kullanılması için envanter ve veri tabanı çalışması yapılacağı, ekosistem işlevlerinin sürekliliğinin önemi, ilişkili korunan alanlar arasında ekolojik koridorların kurulacağı, korunan alanlara ilişkin tehditlerin analiz edileceği, korunan alanlardaki bozulan kısımların onarım, rehabilitasyon ve restorasyon çalışmalarına tabi tutulması, toplum bilinci için eğitim faaliyetlerinin teşvik edilmesi, korunan alanlara karşı herhangi bir tehdit söz konusu ise bilimsel kanıt ortaya çıkması beklenilmeden gerekli tedbirlerin alınması, ekolojik dengenin

zarar görmesine yol açacak her türlü fiilin önlenmesi, korunan alanların devamlılığının sağlanması, korunan alanların belirlenen kurum ve kuruluşların görüşleri alınması ile ÇŞİDB tarafından tespit edileceği genel ilkelerdir.

Genel ilkelere, 31070 sayılı 16 Mart 2020 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan “*Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*” ile iki bent eklenmiştir. Buna göre Bölge Komisyonları, Merkez Komisyonlarınca belirlenen ilke kararları doğrultusunda korunması gerekli tabiat varlıkları, tabiat varlıklarına ait koruma alanları, doğal sit alanları ve doğal sit alanlarından daha alt koruma statüsüne sahip olan doğal sit alanları hakkındaki iş ve işlemlerde karar almaya yetkilidir.

Yönetmelikte tabiat varlıklarının tespiti ilke ve esaslara tabi tutulmuştur. Buna göre tabiat varlıkları enderlik, tekillik, estetik değerlilik, doğal ve kültürel önem gibi özelliklere sahiptir. Tabiat varlıklarının tespitinin ve tescilinin korunma alanları ile birlikte yapılması gerekir.

Yönetmelikte anıt ağaçların ayırt edici özelliklerine yer verilmiştir. Bu bağlamda “*yaş, çap, boy ve silüet özelliği itibarıyla kendi türünün alışılmış ölçüleri üzerinde boyutlara sahip olan kuşaklar arasında bağ kurabilecek uzunlukta doğal ömre sahip olması, yöre kültüründe olumlu veya olumsuz, gerçek veya hayal ürünü, mistik veya folklorik bir öyküye sahip olması, yöresel veya ulusal tarihte kimi olaylar ile özdeş hale gelmesi ve onlara tanıklık etmesi*” anıt ağaçlarını farklı kılan özelliklerdir. Yönetmeliğe göre anıt ağaçlarının tespit edilmesine ilişkin hususlar ilke kararları ile belirlenmektedir.

Yönetmelikte tabiat varlıklarının tespiti aşamasında düzenlenecek belgelere yer verilmiştir. Bu belgeler içerisinde, tabiat varlığı olarak tescili yapılacak anıt ağaçlar için ağacın bulunduğu yerin konumunun belirlenmesi için ülke koordinat sisteminde “*UTM-GK, 3 derecelik ED50 koordinat değerleri*”nin isteneceği, tabiat varlıkları için her bir tespit fişinin ayrı ayrı hazırlanacağı düzenlenmiştir.

Taşınmaz tabiat varlıklarının koruma statüsü değişimi ya da ilanına ilişkin konularda ÇŞİDB İl Müdürlüğüne iletilen başvurular hakkında Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonları karar vermeye yetkilidir. Karar sürecinde Bölge Komisyonuna ekoloji temelli bilimsel araştırma raporu, tespit raporu ve tespit fişi sunulur.

Yönetmelikte tabiat varlıklarının tescil sürecine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Öncelikle Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonlarınca tabiat varlıklarına ilişkin tespit raporu değerlendirilir. Tescil kararı verilmesi halinde karar örnekleri üç suret olarak sunulur. Suretlerden biri ÇŞİDB İl Müdürlüğünde kalır, diğer suretler “*Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü*”ne gönderilir. Genel müdürlük tarafından, Bölge Komisyonu kararında eksik ya da hata görülmesi halinde karar yeniden değerlendirilmesi için İl Müdürlüğüne gönderilir. İl Müdürlüğü, kararı Bölge Komisyonuna sunar, Bölge Komisyonu kararı Genel Müdürlüğe iletilir. Karar, Genel Müdürlük tarafından onaylanmak üzere Bakanlık Makamına gönderilir. Bakan onayı ile tescil işlemi tamamlanır. Ancak kararda yapı yasağı olması halinde Bakanın teklifi ile karar Cumhurbaşkanına sunulur, Cumhurbaşkanı onayından sonra tescil süreci tamamlanır. Tescil işleminin tamamlanamaması halinde söz konusu alanın mevcut hali sürer. Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü gerekli görülmesi halinde re’sen tespit yapabilir.

Tescil kararının dağıtımında ÇŞİDB İl Müdürlüğü yetkilidir. Tescil sonrasında İl Müdürlüğünün yazı yazması ile tapu kütüğünün beyanlar hanesine tabiat varlığına ilişkin kayıt konulur.

Tescil kararlarının duyurulmasında anıt ağaçlar için diğer tabiat varlıkları ve doğal sit alanlarından farklı bir düzenleme söz konusudur. Anıt ağaçlar ve korunma alanlarının bulunduğu taşınmazların tesciline ilişkin kararlar idarece tespit edilen maliklere tebliğ edilir. Maliklerin tespit edilememesi halinde tescil kararları Resmi Gazetede yayımlanır, ÇŞİDB’nin internet sitesinde 1 ay boyunca duyurulur. Diğer tabiat varlıkları ve doğal sit alanlarının tescil kararları ÇŞİDB’nin internet sitesi ve Resmi Gazete aracılığıyla duyurulur.

Tabiat anıtlarının tescili farklı usul ve esaslara tabidir. TOB “*Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü*” tabiat anıtını tespit eder, buna ilişkin raporu “*Tabiatı Koruma Alanları Genel Müdürlüğü*”ne iletir. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından orman alanlarında bulunan tabiat anıtları Tarım ve Orman Bakanı onayıyla tescillenir. Orman alanları dışında bulunan tabiat anıtlarının belirlenmesi ÇŞİDB tarafından uygun görülür, ilgili Bakanlıkların görüşü alınır, alınan görüşler ile Genel Müdürlük tescil için Bakanlığa gönderir. Bakanlıkça yapı yasağının önerildiği orman rejimine tabi olmayan tabiat varlıkları Cumhurbaşkanlığı kararıyla tescil edildikten sonra ilan edilir. Tescilin son adımı, tescil kararının Resmi Gazetede yayımlanmasıdır. Tescil kararının kuruluşlara dağıtılması ve uygulanması konulması hususlarında TOB yetkilidir.

4.1.4. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 117 Sayılı İlke Kararı

117 sayılı ilke kararı, ÇŞİDB'ye bağlı TVKMK tarafından 1 Temmuz 2022 tarihinde 38 numaralı toplantıda alınmıştır. İlke kararının dayanağı 2863 sayılı KTVKK ve “*Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik*” gösterilmiştir.⁶

117 sayılı “*Tabiat Varlığı Olarak Belirlenecek Anıt Ağaçların Tespitine İlişkin İlke Kararı*” ile anıt ağaçların sınıflandırılması, tespiti, seçimi, koruma alanlarının belirlenmesi ve tanıtım levhalarının kullanılması konularında karar alınmıştır. İlke kararı 20.07.2022 tarihli 31898 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. İlke kararına göre anıt ağaçları üç farklı grupta sınıflandırılmaktadır:

4.1.4.1. Kültürel Anıt Ağaçlar

Kültürel anıt ağaçlar, “*Yöre kültüründe olumlu veya olumsuz, gerçek veya hayal ürünü, mistik veya folklorik bir öyküye sahip olan veya ulusal tarihi olaylar ile özdeşleşmiş ve onlara tanıklık eden ağaçlar*” şeklinde tanımlanmıştır. Kültürel anıt ağaçlar; tarihi, mistik ve folklorik anıt ağaçları olarak üç gruba ayrılmaktadır.

Tarihi Kültürel Ağaçlar

“*Tarihi bir olaya veya şahsiyete ait geçmişe tanıklık etmiş olan ağaçlar*” tarihi anıt ağaçlardır. Tarihi kültürel ağaçlarının yaygın olarak bilinen bir örneği Yalova şehir merkezinde bulunan yaklaşık 400 yaşında olan “*Yürüyen Köşk Çınarı*”dır. Bu ağaç Atatürk ile olan hikayesiyle bilinmektedir. Atatürk, 21 Ağustos 1929 tarihinde Bursa'ya yolculuğu sırasında sahilde gördüğü ulu çınarın yanına gelmiş, ağacın gölgesinde dinlenmiş ve ağacın yanına kendisi için ev yapılmasını istemiştir. Atatürk'ün isteği üzerine ahşap ve iki katlı bir ev yapılmıştır. Yapımından bir süre sonra Atatürk evi ziyaret ettiğinde bir bahçıvanın, evin yanındaki ulu çınarın dallarını kesmeye çalıştığını görmüş, ağacın dallarının binanın çatısına ve duvarlarına dayandığını öğrenmiştir. Atatürk, “*Dal kesilmeyecek, köşk kaydırılacak*” emri ile ağacın zarar görmesini engellemiştir. Atatürk'ün emri üzerine 8 Ağustos 1930 tarihinde köşk tramvay yayları ile yaklaşık 5 metre doğuya kaydırılmıştır.⁷

⁶ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Ek Madde 4 “*Tabiat varlıkları, doğal sit alanları ve bunlara ilişkin koruma alanları ile ilgili iş, işlem ve kararlara ilişkin usul ve esaslar ile bu konularda görev yapacak komisyonların teşkili, çalışma usul ve esasları Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.*” hükmü, “*Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik*” md. 11/2 “*Anıt ağaçların tespit edilmesine yönelik hususlar ilke kararı ile belirlenir.*” hükmü.

⁷ <https://www.anitagaclar.gov.tr/detail/yuruyen-kosk-cinari-platanus-orientalis/338>

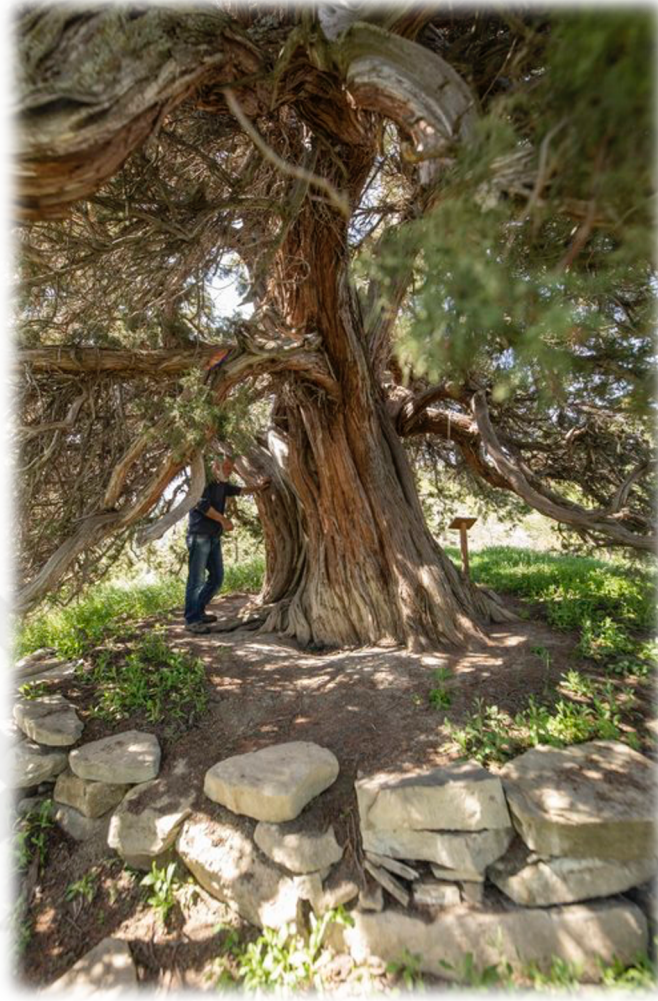

Şekil 4.1: Yürüyen Köşk Çınarı Anıt Ağacı, (Doğu Çınarı / Platanus Orientalis) Yalova, Merkez

Mistik Anıt Ağaçlar

“Dini bir inanışla yöre halkı tarafından yüceltilmiş olan ağaçlar” mistik anıt ağaçlardır. Sivas’ın İmranlı ilçesi Karacaören köyünde bulunan, “Ali Baba” adı ile bilinen 901 yaşındaki boylu ardıç ağacı mistik kültürel anıt ağaçlarının bir örneğini teşkil etmektedir. Bu ağaç ziyaretine gelen kişiler tarafından dilek ağacı olarak kullanılmaktadır. Ziyaretçiler dileklerini dileyip ağacın dallarına ip bağlamaktadırlar. Bununla birlikte dileklerinin kabulü için ağacın çevresinde lokma dağıtılmaktadır. Yöredeki köylü halk tarafından ardıçlar kutsal kabul edilmekte ve ardıç ağaçlarının en ufak bir zarar görmesinin felaket habercisi olduğuna inanılmaktadır.⁸ Mistik kültürel ağaçların bir örneği de “Keramet Dudu” olarak bilinen, Eskişehir ili, Seyitgazi ilçesi, Arslanbeyli köyünde yer alan karadut ağacıdır. Ağaç, bulunduğu yörede kutlu sayılan Sücaaddin Veli’nin evinin önünde yer almaktadır. (Genç, ve diğ., 2002)

⁸ <https://www.anitagaclar.gov.tr/detail/boylu-ardic-jeniperus-excelsa/167>

Şekil 4.2: Ali Baba Anıt Ağacı (Boylu Ardıç / *Jeniperus excelsa*) Sivas, İmranlı

Folklorik Anıt Ağaçlar

“Halkın geçmişten gelen gelenek ve göreneklerinin dönemsel olarak da olsa civarında yaşatıldığı ya da yörede yaşanan çok üzücü veya sevindirici bir olaya tanıklık ettiği için halk arasında özel bir yeri olan ağaçlar” folklorik anıt ağaçlardır. *“Piribaba Meşesi”* adı ile bilinen, Eskişehir ili Seyitgazi ilçesi Çürüttüm köyünde yer alan anıt ağacı folklorik anıt ağaçların bir örneğidir. Hıdrellez kutlamalarında, ağaç çevresinde yemek dağıtılmakta ve kutlamalar yapılmaktadır. (Genç ve diğ., 2002)

Şekil 4.3: Piribaba Meşesi, (Saplı Meşe / Quercus) Eskişehir, Seyitgazi

4.1.4.2. Boyutsal Anıt Ağaçlar

Boyutsal anıt ağaçlar “*Bulundukları yerde yaş, boy, gövde ve tepe tacı gibi boyutsal özellikleri itibariyle kendi türünün alışlagelmiş ölçülerinin çok üzerindeki boyutlara ulaşmış, geçmiş ile günümüz, günümüz ile gelecek arasında köprü kurabilecek en az 100 yaşında ve doğal ömre sahip olan ağaçlar*” şeklinde tanımlanmıştır. “*Oynak Çınar*” adı ile bilinen, Kahramanmaraş, Çağlayancerit ilçesinde bulunan doğu çınarı boyutsal anıt ağaç olarak tespit edilmiştir. Bu ağaç için ünlü Türk halk şairi ve ozanı Karacaoğlu’nın şiir yazdığı

söylenmektedir. (“Mevla'm seni övmüş övmüş yaratmış / Oynak Çınar etrafına boy atmış / Dalların uzatmış yerlere yatmış / Ne zamandan beriye bilirsın çınar”) (Uzun ve diğ., 2011)

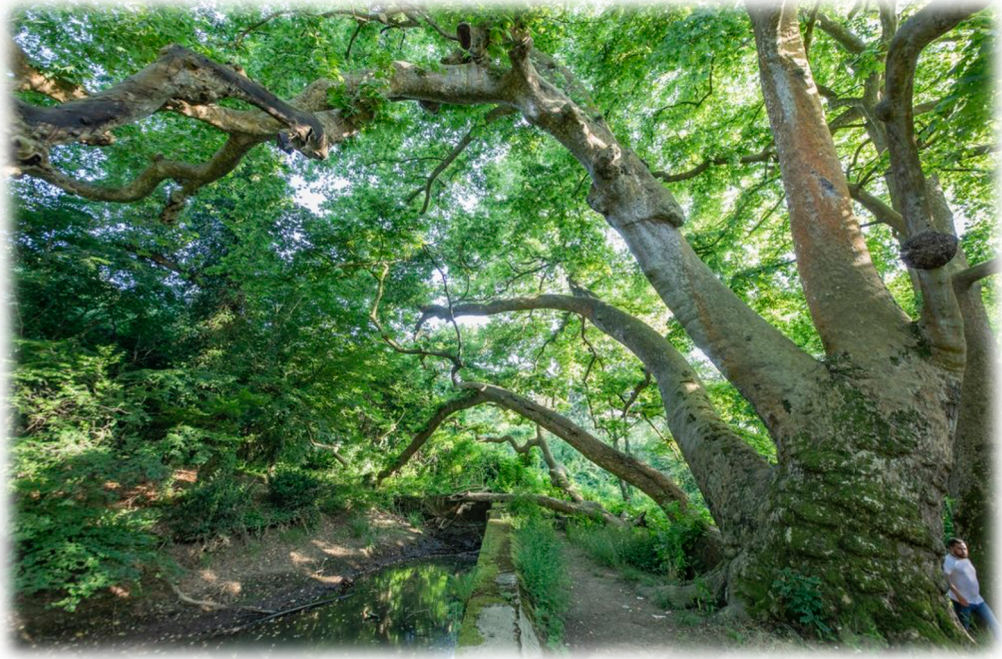

Şekil 4.4: Oynak Çınar, (Doğu Çınarı / *Platanus orientalis*) Kahramanmaraş, Çağlayancerit

4.1.4.3. Görsel Anıt Ağaçlar

Görsel anıt ağaçlar, “Doğal görünümünden esaslı bir şekilde sapma gösteren, çatal, şamdan, kıvrık, yatay ve farklı gövde kaynaşması gibi dikkat çekici görsel özelliklere sahip ağaçlar” olarak tanımlanmıştır. “Uyuyan Çınar” adı ile bilinen, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Araştırma Ormanında bulunan anıt ağacının ayırt edici özelliği uzun dallarının ahtapotu anımsatmasıdır.⁹

⁹ <https://www.anitagaclar.gov.tr/detail/londra-cinari-platanus-acerifolia/99>

Şekil 4.5: Uyuyan Çınar, (Londra Çınarı / *Platanus acerifolia*) İstanbul, Sarıyer

4.1.4.4. Anıt Ağaçların Tespit Süreci

Boyutsal anıt ağaçların tespit edilmesi sürecinde anıt ağaçlara ait “yaş, gövde çapı, boy tepe çapı, bulunduğu yer ve pozitif özellikler” değerlendirilir. Yaşın tespiti, ağacın gövdesinin yerden 130 cm yüksekliğinde artım kalemi ile yapılan tekniksel yıllık yaş halkası sayımıyla yapılır. Gövde çapının tespiti, yerden 130 cm yüksekliğinde ağacın gövde çevresi değerinin 3.14’e bölünmesi ile yapılır. Gövde çapı santimetre cinsinden tespit edilir. Ağacın boyu ve tepe çapı ise metre cinsinden tespit edilir. Anıt ağacın bulunduğu yerin “orman, mesçere, grup, küme, tek kırsal, tek kent” gibi alanların hangisine dahil olduğu tespit edilir. Ağacın taşıdığı yapısal farklılıklar, pozitif özellikler kapsamında tespit edilir. Ağacın pozitif özellikleri, Anıt Ağaç Değerlendirme tablosunda “ağaç için zorunlu yetiştirme ortam faktörlerinin korunması mümkün, sağlıklı, en az bir anıtsal özelliği (boyu, çapı, yaşı gibi) bakımından dünyada ve Türkiye’de sayılı bir ağaç olması ve özellikli (doğal halinin dışında kabuk, yaprak veya kozalak, dallanma, çatallanma gövde şekillenmesi vb.” olarak sayılmış ve her bir özelliğin puansal değerleri tabloda belirtilmiştir.

Bir ağacın, kültürel anıt ağaç olarak tespit edilebilmesi tarihi, mistik ya da folklorik niteliklerden en az birini taşıması ile mümkündür. Kültürel nitelik taşıması anıt ağacın tespiti için yeterlidir. Boyutsal niteliği yeterli olmayan ancak kültürel anıt ağaç olarak tespit edilen anıt ağaçların tespit fişinde boyutsal özellikleri de belirtilir. Benzer şekilde bir ağacın görsel

ağaç olarak belirlenebilmesi için tanımında belirlenen yapısal özelliklerden birine sahip olması gerektiği, görsel özelliğin olmasının anıt ağaç belirlenmesinde yeterli olacağı, bu durumda boyutsal özelliklere bağlı değerlendirme yapılmayacağı belirtilmiştir. Görsel anıt ağaçlarının tespiti için, ağacın belirgin ve önemli görsel farklılığının bulunması gerekli ve yeterlidir. (Çevikçelik, 2021)

Boyutsal anıt ağaçların belirlenmesi, ağacın Şimdiki Anıtsal Değer (ŞAD) puanının, Asgari Anıtsal Değer (AAD) ile karşılaştırılması ile yapılır. Şimdiki Anıtsal Değer, anıt ağaç olarak tespit edilmek üzere incelenen ağaca özgü durumlar ve fiziksel özellikler değerlendirilerek hesaplanması gereken değerdir. Asgari Anıtsal Değer ise tespit edilecek ağaç için belirlenen asgari değerler olup bu değerler tablo ile listelenmektedir.

ŞAD, “ $\text{ŞAD} = \text{Boy} + \text{Gövde çapı} + \text{Tepe çapı} + \text{Yaş} + \text{Bulunduğu yer} + \text{Pozitif özellikler}$ ” formülü ile hesaplanır. Toplanacak değerlerin belirlenmesinde “*Anıt Ağaç Değerlendirme Tablosu*” esas alınır. AAD belirlenmesinde ağaç ve ağaç formundaki çalı türleri için standart olarak belirtilen değerler esas alınır. Ağacın boyutsal anıt ağaç olarak tespiti için ŞAD’ın AAD’a eşit ya da AAD’dan daha büyük olması gerekmektedir.

117 sayılı ilke kararının yürürlüğe girmesinden sonra 29 Mayıs 2023 tarihinde Kayseri ili, Melikgazi ilçesi, Erenköy Mahallesinde bulunan iki saplı meşe ağacı anıt ağaç olarak tescil edilmiştir. Tescil kararı, 12 Haziran 2023 tarihinde Kayseri Valiliği Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü’nün resmi sitesinde yayınlanmıştır.¹⁰

¹⁰ <https://kayseri.csb.gov.tr/ilimiz-melikgazi-ilcesi-erenkoy-mahallesinde-bulunan-2-adet-sapli-mese-agaci-anit-agac-olarak-tescil-edildi.-haber-283321>

Şekil 4.6: Saplı Meşe Anıt Ağacı, Kayseri Melikgazi

Anıt ağaçlarının koruma alanlarının tespitinin anıt ağaçların tepe tacını tamamen kapsayacak şekilde yapılması esastır. Koruma alanının tepe tacını tamamen kapsamamasının mümkün olmadığı hallerde yerinde inceleme ile ağacın hayatiyetini koruyacak koruma alanı “*Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu*” nca belirlenir. Aynı alanda tepe çapı izdüşümü kesişen anıt ağaçların korunması için bütüncül şekilde koruma alanı belirlenebilir. Koruma alanına esas koordinatların alansal olarak gösterildiği ölçekli krokiyi ve koordinat listesini Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu onaylar. Koruma alanının içinde ağacın kök yapısını, beslenmesini, taban suyunun kök sistemine ulaşmasını olumsuz etkileyecek zemin kaplaması yapılması, kazı ve inşaa faaliyetlerin yapılması, ağacın tepesine, gövdesine ve kök yapılarına zarar verebilecek her türlü faaliyet yasaktır. Bunların dışında koruma alanında yapılmak istenen faaliyetler Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonları tarafından değerlendirilir.

117 sayılı ilke kararının öncesinde, ÇŞİDB’ye bağlı TVKMK tarafından 10 Eylül 2020 tarihinde 37 numaralı toplantıda 110 sayılı ilke kararı alınmıştır. 110 sayılı ilke kararı üzerine

küçük değişiklikler yapılarak, 110 sayılı ilke kararının alındığı toplantıyı takip eden 38 numaralı toplantıda 117 sayılı ilke kararı alınmıştır.

110 sayılı ilke kararında yaş hususunun yıllık halka sayımına göre yapılamaması halinde iğne yapraklı ve geniş yapraklı ağaçların yaş tahminlerinde kullanılan “*gövde çapı – yaş çevirme formülü*”nün kullanılarak elde edilen değer ağacın yaklaşık yaşı kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir. 117 sayılı ilke kararında yıllık yaş halkası sayımının artım kalemi ile yapılacağı belirtilmiş, iğne yapraklı ve geniş yapraklı ağaçların yaş tahmininde katsayılarının bulunduğu tablolara ekte yer verilmemiştir.

110 sayılı ilke kararında tespit fişinin hazırlanmasında 1’i orman mühendisi 1’i biyolog, peyzaj mimarı, ziraat mühendisi ya da gerekli görülen meslek gruplarından olan en az iki uzmanın yer alması gerektiği düzenlenmiştir. 117 sayılı ilke kararında bu maddeye yer verilmemiştir.

110 ve 117 sayılı ilke kararları ile 666 sayılı “*Korunması Gerekli Tabiat Varlıklarından Anıt Ağaçların Tanımı ve Korunması İlke Kararı*” yürürlükten kaldırılmıştır.

4.1.5. Türk Standardları Enstitüsü Anıt Ağaçlar – Envanter, Seçim Kuralları ve İşaretleme Standardı

Anıt ağaç envanter çalışmalarına 1904 yılında başlanılmış, günümüze kadar olan süreçte anıt ağaçların tespitinde birçok farklı tescil yöntemi kullanılmıştır. TS 13137 yürürlüğe girmeden önce anıt ağaçların tescilinde somut ölçütleri ortaya koyan ulusal bir standart belirlenmemiştir. Genç’e göre bu sorunun çözümü için ivedilikle “*anıt envanter ve seçim yöntemi*” gerekli incelemelerden sonra yeniden belirlenip TSE tarafından standart bir yöntem olarak uygulamaya konulması gerekmektedir. (Genç, 2003) TSE tarafından doktrin ve 2005 yılından önceki tescil yöntemleri dikkate alınarak çalışmalar yapılmıştır.

Anıt ağaçların tespiti ve tescili konusunda ulusal bir standart olan TS 13137, Türk Standardları Enstitüsü tarafından Orman ve Orman Ürünleri hazırlık grubunca hazırlanmış, TSE Teknik Kurulunun 17 Mart 2005 tarihli toplantısında kabul edilerek yayımlanmıştır.

“*Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik*” 19 Temmuz 2012 tarihinde Resmi Gazetenin 28358. sayısında yayımlanmış, yönetmeliğin değişiklik yapılmadan önceki “*Anıt ağaçların ayırt edici özellikleri*” başlıklı 11. maddesinin 2. fıkrasında “*Anıt ağaçlar Türk Standardları Enstitüsü tarafından hazırlanan TS*

13137 Anıt Ağaçlar Envanter Seçim Kuralları ve İşaretleme Standardına göre tespit edilir.” düzenlemesi mevcuttur. Yönetmelikteki düzenleme ile TSE Standardı anıt ağaçlarına ilişkin mevzuata dahil edilmiştir.

Yönetmelikte 27 Ekim 2017 tarihli 30223 sayılı Resmi Gazetede yapılan değişiklikle anıt ağaçlarına ilişkin ayırt edici özellikler yeniden düzenlenmiş, bu değişikliğin nedeninin mevcut yönetmeliğin TSE Standardını karşılamayan ağaçların anıt ağaç olarak tespit edilmesine neden olması ve uygulamada çelişki oluşturan durumların giderilmesi olduğu belirtilmiştir.¹¹

16 Mart 2020 tarihinde Resmi Gazetenin 31070. sayısında yayımlanan “*Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair*” Yönetmeliğin 7. maddesi ile “*Anıt ağaçlar Türk Standardları Enstitüsü tarafından hazırlanan TS 13137 Anıt Ağaçlar Envanter Seçim Kuralları ve İşaretleme Standardına göre tespit edilir.”* düzenlemesi yerine “*Anıt ağaçların tespit edilmesine yönelik hususlar ilke kararı ile belirlenir.”* düzenlemesi getirilmiştir. ÇŞİDB’ye bağlı TVKMK tarafından 10 Eylül 2020 tarihinde 110 sayılı ilke kararı, 1 Temmuz 2022 tarihinde 117 sayılı ilke kararı alınmıştır. Yönetmeliğe göre anıt ağaçların tespitinde uygulanacak kurallar güncel hali ile 117 sayılı ilke kararı ile belirlenmektedir. 117 sayılı ilke kararındaki ve TSE Standardındaki anıt ağaçların tespitine ilişkin hususlarda pek çok farklı düzenleme bulunmaktadır.

TSE Standardında anıt ağaçlar, boyutsal anıt ağaç, tarihi anıt ağaçlar, mistik anıt ağaç, folklorik anıt ağaç ve istikbal anıt ağaç olmak üzere beş grupta incelenmiştir. TSE Standardında istikbal anıt ağaç, “*Mevcut hâliyle boyutsal anıt ağaç kriterlerini karşılayamayan; ancak, anıt ağaç seçimi için saptanan yaş, boy, gövde çapı veya tepe çapı değerlerinden herhangi birine göre bir üst basamağa yükseldiğinde, tür bazında belirlenen “asgari anıtsal değer”e sahip olabilecek ağaç*” olarak tanımlanmıştır. Anıt ağaç tespitinde, yaş, boy, gövde çapı değerlerinden biri bir üst değere ulaştığında asgari anıt değere ulaşacak ağaçların da anıt ağaç

¹¹ Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, “Anıt Ağaçların Tespiti İçin Yeni Düzenleme” (Çevrimiçi) <https://www.csb.gov.tr/anit-agaclarin-tespiti-icin-yeni-duzenleme-bakanlik-faaliyetleri-22045> 20.11.2023 Bakanlığın resmi sitesinde anıt ağaçların “*yaş, çap, boy ve form itibarıyla kendi türünün alışılmış ölçüleri üzerinde boyutları sahip olan kuşaklar arasında bağ kurabilecek uzunlukta doğal ömre sahip, yöre kültüründe olumlu veya olumsuz, gerçek veya hayal ürünü, mistik veya folklorik bir öyküye sahip, yöresel veya ulusal tarihte kimi olaylar ile özdeş hale gelen ve onlara tanıklık eden, tabiat tarihi ve biyolojik özellikleri itibarıyla türün yayılışı bakımından en kuzey, en güney veya ekstrem muhitlerde yaşayan fertleri.”* özelliklerinden en az birini taşıması halinde” tespit edileceği belirtilmiştir.

olarak tespit edileceği belirtilmiştir. Bu düzenleme ile anıt ağaçlara sağlanan korumadan, ağacın tek bir özelliğine ait değerin (yaş, boy vb.) asgari anıtsal değerin altında kalan ağaçların da faydalanması hedeflenmiştir. Yönetmelikteki 2017 yılındaki değişiklik ile istikbal anıt ağaç tespiti uygulamadan kaldırılmıştır. 117 sayılı ilke kararında da istikbal anıt ağaç tanımına yer verilmemiştir. 117 sayılı ilke kararında, TSE Standardından farklı olarak anıt ağaçların sınıflandırılmasında görsel anıt ağaç tanımına yer verilmiştir.

TSE Standardında anıt ağaç seçiminde tarihi, mistik ya da folklorik niteliği bulunan ağaçların boyutsal özelliklerine bakılmaksızın anıt ağaç olarak tespit edilmektedir. Kültürel niteliği bulunmayan ağaçların boyutsal anıt ağaç olarak tespit edilebilmesi için şimdiki anıtsal değerin (ŞAD) asgari anıtsal değere (AAD) eşit ya da AAD'dan büyük olması gerekmektedir.

ŞAD değeri, “*Şimdiki Anıtsal Değer (ŞAD) = (Ağacın boyu için aldığı puanı) Bo + (Ağacın gövde çapı için aldığı puanı) GÇ + (Ağacın tepe çapı için aldığı puanı) TÇ + (Ağacın yaşı için aldığı puanı) Ya + (Ağacın bulunduğu yer için verilen puanı) BY + (Ağacın pozitif özellikleri için verilen puanlar toplamı) PÖ*” formülü ile hesaplanmaktadır. 117 sayılı ilke kararında da aynı formül kullanılmaktadır. TSE Standardında birinci sınıf, ikinci sınıf ve üçüncü sınıf orman ağaçlar türleri için AAD yanında asgari yaş, boy, çap ve tepe çapı değerleri belirtilmiştir. 117 ilke kararının eklerinde birinci sınıf, ikinci sınıf ve üçüncü sınıf orman ve meyve ağaç türlerinin AAD ve ortalama boyları belirtilmiştir. TSE Standardında ŞAD hesaplamasında kullanılacak teknik detaylar şemalarla 117 sayılı ilke kararına nispeten daha ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

TSE Standardında, anıt ağacın tespitinde etkili olmamakla birlikte tespit edilen anıt ağaçların korunmasında öncelik sağlamak amacıyla negatif puanlar da hesaplanmaktadır. Negatif puanların toplamı 0 ile 8 arasında ise bakım – koruma işlerinin aciliyetinin bulunmadığı, 9 ile 17 arasında ise ağacın mutlaka bakım yapılarak koruma altına alınması, 18 ile 25 arasında ise ağacın acilen bakıma alınarak koruma altına alınması gerektiği anıt ağaç tanıtım çizelgesinde bulunan “*Diğer Açıklamalar ve Öneriler*” bölümüne işlenmektedir. Negatif özellikler kapsamında ağacın zorunlu yetiştirme çevre faktörlerinin korunmasının mümkün olmaması, tepe çökmesi, kovuk ve yara bulunması, böcek veya mantar zararı vb. durumlar incelenmektedir. 117 sayılı ilke kararında negatif özelliklere yer verilmemiştir.

4.1.6. Anıt Ağaçların Korunmasına İlişkin Cezai Yaptırımlar

KTVKK'nin “*Cezalar*” başlıklı 65. maddesinde korunması gereken sit alanlarının, kültür ve tabiat varlıklarının ve koruma alanlarının KTVKK'ye göre tebliğ veya ilan edilmesine karşın yıkılması, bozulması, tahrip edilmesi, yok edilmesi ve her şekilde zarar görmesi sonucu doğuran fiilleri kasten yapan, izinsiz inşai ve fiziki müdahale yapan ve yaptıran kişiler hakkında, KTVKK'ye aykırı yıkma ve imar izni veren ve kişiler hakkında “*iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası*” ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir. Kanunda fiilleri kasten gerçekleştiren kişilere ceza yaptırımlarının uygulanacağı belirtilmiş olup suçun taksirli şekilde işlenmesi halinde ceza öngörülmemiştir.

Taksir, TCK'nin 22. maddesinde “*dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen sonucu öngörülmeyle gerçekleştirilmesi*” şeklinde tanımlanmıştır. “*Taksirli bir davranışın cezai sorumluluk doğurabilmesi için, kanunilik ilkesinin bir gereği olarak o davranışın kanunda ayrıca bir suç sayılmış olması da gerekir. Gerçekten failin fiili bir suç tanımına uysa bile o suçun kanunda taksirli şekli öngörülmemişse, fail fiilinden sorumlu olmayacaktır.*” (Çiftçioğlu, 2013) İlgili maddede yalnızca kasıtlı hareket eden kişilerin cezalandırılacağı belirtildiğinden, bu durum anıt ağaçların zarar görmesine karşın herhangi bir cezai bir yaptırım uygulanamaması ihtimalini ortaya çıkaracaktır.

İlgili maddenin 4. ve son fıkrasına 20 Ağustos 2016 tarihli 6745 sayılı kanunun 25. maddesiyle yapılan değişiklik “*Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanları ve sit alanlarında, 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi kapsamına giren ruhsata tabi olmayan tadilat ve tamiratları, kültür varlıkları yönünden bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş yerlerde yetkili idarelerden, koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmamış yerlerde koruma bölge kurulu müdürlüklerinden; tabiat varlıkları ve doğal sit alanları yönünden ise çevre ve şehircilik il müdürlüklerinden izin almaksızın ya da izne aykırı olarak yapanlar veya yaptıranlar, altı aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*” düzenlemesi getirilmiştir. Maddenin uygulanmasına yönelik yüksek mahkeme kararları çalışmada ele alınmıştır.

4.1.7. Özel Mülkiyette Anıt Ağaç Tespiti

“*Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmeliğin*” “*Doğal sit alanları ve tabiat varlıklarının tesciline, ilanına ve itirazlara ilişkin*

usul ve esaslar” başlıklı 17. maddesinin 1-i bendinde anıt ağaçların bulunduğu taşınmazlara yönelik tescil kararlarının maliklere tebliğ edileceği, maliklerinin idare tarafından tespit edilememesi durumunda, tescil kararlarının Resmi Gazetede yayınlanacağı ve ÇŞİDB’nin resmi sitesinde 1 ay süre ile duyurulacağı düzenlenmiştir. Anıt ağacın özel mülkiyette bulunmaması durumunda tescil kararlarının, yönetmeliğin 17-1-j bendi ile Resmi Gazetede ya da ÇŞİDB’nin resmi sitesinde yer almayacağı düzenlenmiştir.

KTVKK’nin 11. maddesine göre anıt ağaçları (taşınmaz tabiat varlığı) özel mülkiyetinde bulunan malik, mülkiyet hakkını KTVKK hükümlerine aykırı olmayacak şekilde kullanma hakkına sahiptir. KTVKK’nin 12. maddesi ile gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetindeki anıt ağaçların korunması, bakımı veya onarımı için KTB tarafından ayni, nakdi ya da teknik yardım yapılacağı düzenlenmiştir.

KTVKK’nin 21. maddesinin ilk fıkrasındaki *“Tapu kütüğüne “korunması gerekli taşınmaz kültür varlığıdır” kaydı konulmuş olan taşınmaz kültür varlıkları ile arkeolojik sit alanı ve doğal sit alanı olmaları nedeniyle üzerlerinde kesin yapılanma yasağı getirilmiş taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olan parseller her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır”* düzenlemesi ile anıt ağaçların tescili ve korunması teşvik edilmektedir. (Genç, Güner 2003)

Anıt ağaçların tespitine ilişkin hususları belirleyen ÇŞİDB 117 sayılı ilke kararında ve yönetmelikte anıt ağaçların özel mülkiyette bulunması halinde uygulanacak detaylı düzenlemelere yer verilmemiştir. Bu hususta mevzuatta detaylı düzenlemelere yer verilmesi ve halkın bilinçlendirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesinin 2016/15703 Başvuru numaralı 28.05.2019 tarihli kararı ile *“Başvurucunun maliki olduğu taşınmazın kültür varlığı olarak tescili sebebiyle taşınmaz üzerindeki tasarruf yetkisinin kısıtlandığını belirtmek gerekir. Ancak mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin somut olayda başvurunun taşınmazından yararlanmasını bütünüyle etkilemediği görülmektedir. Buna göre başvuru 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na uygun olmak kaydıyla taşınmazı kullanabilmektedir. Ayrıca bu Kanun mutlak bir inşaat ve satış yasağı da öngörmemektedir. Diğer taraftan başvurunun kendisine sağlanan hak ve kolaylıklardan yararlanmadığı yönünde somut bir şikâyetinin de bulunmadığı dikkate alındığında müdahalenin başvuru açısından meşru sayılamayacak ferdî ve aşırı nitelikte bir yük oluşturmadığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin içerdigi kamu yararı amacı ile başvurunun mülkiyet hakkının korunması arasında olması*

gereken adil denge bozulmadığından Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ihlal edilmemiştir." şeklinde değerlendirmede bulunulmuştur.¹² Anayasa Mahkemesinin ilgili kararından özel mülkiyette bulunan anıt ağaçlarının da tespit ve tescilinde mülkiyet hakkının ihlal edilmesi söz konusu olmayacağı sonucuna ulaşmak mümkündür.

4.1.8. Anıt Ağaç Tescilinin İdari Süreci

Anıt ağaçlarının tescilinde *"Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik"* düzenlemeleri dikkate alınır. ÇŞİDB resmî sitesinde yönetmeliğe dayanarak anıt ağaç tesciline yönelik tespit çalışmaları işlemlerine ilişkin prosedür detayları 23 madde halinde paylaşılmış, 37 madde ile anıt ağaç tesciline yönelik tespit çalışmaları işlemi iş akış şeması paylaşılmıştır.¹³

Buna göre anıt ağaç tescil talepleri yazı ekleri ile ÇŞİDB İl Müdürlüğüne iletilmekte, tescil talebi, yazı ve ekleri il müdürünce ilgili il müdür yardımcısına, il müdür yardımcısı tarafından Tabiat Varlıklarını Koruma Şube Müdürüne, şube müdürü tarafından teknik personele gönderilmektedir.

Teknik personel tescil talep edilen ağacın yerinde inceleme yaparak fotoğraflarını çekmek ve koordinatlarını belirlemek ile görevlidir. Ağacın anıtsal değerinin hesaplanabilmesi için gerekli ölçümlerin yapılması için Orman İşletme Müdürlüğüne talep yazısı teknik personelce hazırlanır. Talep yazısı, teknik personel, şube müdürü ve ilgili müdür yardımcısı tarafından imzalanarak Orman İşletme Müdürlüğüne gönderilir.

İlgili Orman İşletme Müdürlüğü tarafından tescil sürecindeki ağaca ilişkin ölçümler yazı eki ile ÇŞİDB İl Müdürlüğüne iletilir. Yazı ve ekleri il müdürünce ilgili il müdür yardımcısına, il müdür yardımcısı tarafından Tabiat Varlıklarını Koruma Şube Müdürüne, şube müdürü tarafından teknik personele gönderilmektedir.

Teknik personelin ilgili Orman İşletme Müdürlüğünden gelen ölçüm değerlerini ve incelemelerini göz önüne alarak ağacın anıtsal değerini TS 13137'ye göre hesaplayacağı belirtilmiştir. Ancak yönetmelik değişikliği ile anıt ağaçların tespitine ilişkin hususların ilke

¹² https://anayasa.gov.tr/media/7415/mulkiyet_kararlari_ozet.pdf

¹³ [https://webdosya.csb.gov.tr/db/kys/editordosya/TVK-I-10-bw\(1\).pdf](https://webdosya.csb.gov.tr/db/kys/editordosya/TVK-I-10-bw(1).pdf)

kararları ile belirleneceği düzenlemesi getirildiğinden teknik personelin anıtsal değerleri yürürlükte bulunan 117 sayılı ilke kararına göre hesaplaması gerekmektedir.

Teknik personel inceleme raporunu ilgili Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonuna sunar. Teknik personelce Anıt Ağaç Tescil Fişi hazırlanır.

Anıt ağacın tesciline ilişkin husus şube müdürü tarafından Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu gündemine alınır, şube müdürü, il müdür yardımcısı ve il müdürü tarafından gündem kesinleştirilir. İlgili Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunca anıt ağacın tescili konusunda karar verilir. Tescilin uygun görülmesi halinde Anıt Ağaç Tescil Fişi ve Karar komisyon üyeleri tarafından imzalanır. Tescilin uygun görülmemesi halinde yalnızca karar, komisyon üyeleri tarafından imzalanır.

Komisyon kararı ve Anıt Ağaç Tescil Fişi, il müdürü tarafından onaylanır. Teknik personel kararın dağıtımına yönelik yazı hazırlar.

Anıt ağaç tescilinin Komisyonca uygun görülmesi halinde Anıt Ağaç Tescil Fişi ve Kararın dağıtımı yalnızca Tabiat Varlıkları Koruma Genel Müdürlüğüne yapılır. Anıt ağaç tescilinin Komisyonca uygun görülmemesi halinde ilgili kurum, kuruluş ve şahıslara karar gönderilir. Yazı teknik personel, şube müdürü ve ilgili müdür yardımcısı tarafından imzalanır, il müdürü tarafından imzalanarak ekiyle birlikte ilgili yerlere gönderilir. Örneğin İstanbul Valiliği ÇŞİDB İl Müdürlüğü'nün 91023475-250-E.17999 sayılı, 05.06.2017 tarihli yazısı 20.04.2017 tarih ve 04-767 sayılı karar ve tescil fişi ekiyle birlikte “*İstanbul ili, Silivri ilçesi, Ağaç Tescil İşlemleri*” konulu yazısını İstanbul Valiliğine, Silivri Kaymakamlığına, Silivri Belediye Başkanlığına ve Silivri Tapu Müdürlüğüne gönderilmiştir.¹⁴

¹⁴ https://www.silivri.bel.tr/uploads/plans/plan_1501743078.pdf

4.2. AVRUPA VE ABD HUKUKUNDA ANIT AĞAÇLARA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER

Kültür ve tabiat varlıklarının korunması hususunda ilk hukuki girişimler Roma hukukunda ortaya çıkmıştır. Yeniçağın başlarına kadar olan süreçte sistemli bir Eski Eserler Hukuku oluşturulmamıştır. Roma hukukundaki ilk düzenlemeler detaydan uzak, dağınık ve çelişkili bir durumdadır. Roma Hukukunda dini ve estetik değerlerin korunmasına öncelik verilmiştir. M.Ö. 44'te "*Lex Julia Municipalis Kanunu*" ile bazı memurlara şehrin güzelliğini koruma görevi verilmiştir. Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılması sonucu meydana gelen siyasi ve ekonomik ortam esaslı bir hukuki düzenleme yapılmasının önüne geçmiştir. Bu dönemde kiliseye ait dini estetik değerler korunmuştur. Rönesans hareketlerinin başlarında genel koruma hükümleri getirilmeye başlanmıştır. İtalya eski eserlerin korunmasına ilişkin ilk hükümleri getiren ülkelerdendir. İtalya'daki 1902 tarihli kanunda taşınır ve taşınmaz eski eserlerin korunmasına ilişkin hükümler bulunmaktadır. (Bozan, 2017)

Avrupa ülkelerinde, doğal ve kültürel mirasın bir parçası olarak görülen anıt ağaçlar korunmaktadır. Ancak Kanada gibi sömürü ülkelerinde ahşap ürünleri endüstrisi tarafından, korunması gereken anıt ağaçlara zarar verildiği, Kanada'nın bu yönden büyük bir yıkıma maruz kaldığı belirtilmektedir. Kanada'daki anıt ağaçların yok olmalarını engellemek için eski ahşap ürünlerinin üretiminin ve satışının yapılmasına yasak getirilmelidir.¹⁵

İtalya'da anıt ağaçlarının tarihi değerinin bilinmesi ve korunması için girişim başlatılmış, 2004 yılında Torino Üniversitesi tarafından uluslararası konferans düzenlenmiştir. Hollanda'da anıt ağaçlara özel bir saygı gösterilmekte, tarihte önemli kişilerin isimleri anıt ağaçlara verilmektedir. Hollanda'da haberlere sıklıkla konu olan bir ağacın adı "*Anne Frank Ağacı*" olarak bilinmektedir. Ağacın hikayesi 2. Dünya savaşında Nazilerden saklanan küçük bir kızı teselli etmesi ve günlüğüne yazmasına ilişkindir. "*Anne Frank Ağacı*"nın hastalanması sebebiyle yetkililer ağacı kesmeyi planlanmıştır. Ancak yerel halk ağacın kesilmesine karşı çıkmış ve bu amaçla site oluşturmuştur. Hollanda'da anıt ağaçlara önemli tarihi kişilerin isimlerinin verilmesi anıt ağaçların yerel halk tarafından benimsenmesini ve korunmasının kolaylaştırılmasını sağlandığını göstermektedir. Almanlar yüzyıllar boyunca anıt ağaçlar ile yakından ilgilenmişlerdir. Alman ormanı, Alman tarihi ve ulusal kimlikleri ile sıklıkla ilişkilendirilmektedir. 1813'te Alman filozof Ludwig Klages, anıt ağaçların korunması çağrısında bulunmuştur. Hermann Hesse gibi birçok yazar anıt ağaçlara kutsal bir önem

¹⁵ <http://www.cathedralgrove.eu/text/03-Europeans-Care-2.htm>

atfetmişlerdir. İsveç'te, endüstriyel ormancılığın zararları nedeniyle anıt ağaçların pek çoğu zarar görmüştür. 2004 yılında anıt ağaçların tescili ve korunması için hükümet tarafından koruma projesi¹⁶ başlatılmıştır.¹⁷

“Tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, özel çevre koruma bölgeleri, doğal sitler, sulak alanlar ve benzeri koruma statüsü bulunan alanları” ve anıt ağaçları da kapsayan korunan alanların, devletlerin yüz ölçümlerine oranları, devletlerin korunan alanlara verdiği öneme ilişkin fikir vermesi mümkündür. Bu hususta yapılan araştırmada, ABD’de 34.701 korunan alan bulunduğu, bu alanların ülke topraklarının %54’üne, İngiltere’de 11.424 korunan alanın ülke topraklarının %48,48’ine, Almanya’da 22.793 korunan alanın ülke topraklarının %83,04’üne Türkiye’de ise 3.994 korunan alan ülke topraklarının %9,55’ine tekabül ettiği belirtilmiştir. Çevre bilinci bakımından gelişmiş ülkelerde korunan alan sayısının da artış gösterdiği gözlemlenmiştir. (Sezen, 2017) Türkiye için tespit edilen %9,55 oranı, çevre bilincinin geliştirilmesi noktasında önemli ve hızlı adımlar atılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Avrupa ve Akdeniz devletlerine kıyasla yeni keşfedilmiş bir kıta olan Kuzey Amerika devletlerinde bulunan anıt ağaçların sahip oldukları boyutsal özellikleri Avrupa ve Orta Doğu devletlerinde bulunan anıt ağaçlardan çok daha büyüktür. Bunun nedeni Avrupa ve Akdeniz’de bulunan devletlerin daha uzun bir süre yerleşim yeri olarak kullanılması ve Kuzey Amerika’da yetişen ağaç türlerinin genetik farklılıklara sahip olmasıdır. Avrupa’da yetişen ağaç türlerinde rekor sayılabilecek ölçümler Kuzey Amerika’da aynı türler için olağan karşılanmaktadır. Örneğin göknarlar için Kuzey Amerika’da yetişen *“ables grandis”* ağaç türünün boy ölçümleri 60-70 metre arasında değişmektedir. Buna karşın Avrupa’da yetişen *“ables abla”* ağaç türünde ancak en uzun boyların 50-60 metreye erişebildiği görülmektedir. (Asan, 1987)

¹⁶ İsveç’te Çevre Koruma Ajansı tarafından yayınlanan 2004 tarihli raporda gövde yüksekliğinde en dar noktasının çapı 1 metreden büyük olan ağaçlar, 200 yaşından büyük ladin, çam, meşe ve kayın ağaçları ile 140 yaşından büyük diğer ağaç türleri, ana gövdesinde oyuk bulunan, gövde yüksekliğinde çapı 40 cm’den büyük ağaçlar yüksek koruma değerine sahip ağaçlar olarak belirtilmiştir. Raporda, koruma değerini yüksek ağaçlara yönelik raporlama sistemi ve dijital haritanın internet üzerinden erişilebilir hale getirilmesi, koruma değeri yüksek ağaçlar hakkında yetkili olan devlet kurumlarının koruma yöntemi konusunda iyi düzeyde bilgiye sahip olması, üniversite müfredatına 5 haftalık ağaçların doğa koruma yönetimi dersinin dahil edilmesi, ağaçların kültürel değerleri konusunda kamuoyunun ve arazi sahiplerinin iyi düzeyde bilgilendirilmesi hedeflenmiştir.

¹⁷ <http://www.cathedralgrove.eu/media/03-2-action-plan.pdf>
<http://www.cathedralgrove.eu/text/03-Europeans-Care-2.htm>

Anıt ağaçlar için devletler tarafından farklı terimler kullanılabilir. Örneğin İspanya’da “árboles singulares”,¹⁸ İtalya’da “alberi monumentali”,¹⁹ Fransa’da “arbres remarquables”,²⁰ Amerika Birleşik Devletleri’nde “champion tree”,²¹ İngiltere’de “ancient trees”, “veteran trees” ve “large old tree” terimleri anıt ağaçları ifade etmek için kullanılan terimlerdir.²² Portekiz’de, anıtsal ağaçlar, yasalar tarafından korunan, sınıflandırılmamış olup değerli olma potansiyeline sahip olabilecek ağaçlardır. Portekiz’de yasalar tarafından korunan ağaçlar “Trees of Public Interest”²³ olarak adlandırılmaktadır. (Lopes, Reis, Trincao, 2019) Türkiye’de anıt ağaçlar kavramı kullanılırken Yargıtay içtihatlarında anıt ağaçlar kavramının yanı sıra “tescilli ağaçlar” kavramının da kullanıldığı görülmektedir.

4.2.1. Portekiz Hukukunda Anıt Ağaçlarına İlişkin Hukuki Düzenlemeler

Portekiz’in anıt ağaçların tescili ve korunmasına ilişkin yasal düzenlemeler kapsamında uzun bir geçmişe sahip olması nedeniyle üzerinde durulması gerekmektedir. Andrés’e göre, anıtsal ağaçlar bakımından zengin ve anıtsal ağaçların korunmasında Avrupa’nın en eski mevzuatına sahip olan Portekiz anıtsal ağaçların korunmasına ilişkin yasal mevzuatı diğer Avrupa ülkelerine öncülük etmiş ve diğer Avrupa ülkelerine nispeten daha kapsamlı düzenlenmiştir. (Andrés, 2015)

Portekiz Anayasası’nın 9. maddesinde devletin temel görevleri arasında Portekiz’e ait kültürel mirası korumak, geliştirmek, doğayı, doğal kaynakları ve çevreyi korumak sayılmıştır. Portekiz Anayasası’nın 66. maddesi ile çevre hakkının güvenceye alınması hususunda devletin doğal kaynakları ve kültürel değerleri koruyacağı, yerel yönetim birimleriyle iş birliği yaparak kırsal ve kentsel bölgelerin çevresel korunmasını sağlayacağı, çevresel eğitim ve doğal

¹⁸ İspanya’da anıt ağaçlar için kullanılan “árboles singulares” terimini, Türkçeye “tekil ağaçlar” ya da “özel ağaçlar” şeklinde çevrilebilir. Bu terim belirli niteliklere haiz, biyolojik, ekolojik, tarihi ya da kültürel bakımdan öneme sahip olabilecek, eşsiz ağaçları ifade etmek için kullanılmaktadır.

¹⁹ İtalya’da anıt ağaçlar için kullanılan “alberi monumentali” terimi, Türkçeye anıtsal ağaç şeklinde çevrilmektedir. Bu terim, belirli bir alanda, tarihi, kültürel veya biyolojik niteliği bulunan ve olağanüstü özelliği olan ağaçları ifade etmektedir.

²⁰ Fransa’da kullanılan “arbres remarquables” terimi Türkçede “önemli ağaçlar” ve “dikkate değer ağaçlar” anlamlarına gelmektedir.

²¹ Amerika Birleşik Devletleri’nde “champion tree” (şampiyon ağaç) terimi “old” (eski), “ancient” (antik) gibi terimler kullanılmaktadır. (Scalet, 2017)

²² İngiltere’de kullanılan “ancient trees”, “veteran trees” ve “large old tree” terimleri Türkçe’de “antik ya da eski ağaçlar”, “yaşlı ağaçlar”, ve “uzun eski ağaç” gibi anlamlara gelmektedir.

²³ Portekiz’de kullanılan “trees of public interest” ifadesini kamusal yarar bulunan ağaçlar ya da kamu yararına dahil olan ağaçlar olarak çevirmek mümkündür.

değerlere saygı duyulmasını sağlayacağı ve çevrenin korunması çerçevesindeki benzer görevleri sayılmıştır.²⁴

Portekiz Doğa ve Orman Koruma Enstitüsü “*Instituto da Conservação da Natureza e das Florestas, ICNF*” resmî sitesinde anıt ağaçlar, kamu yararına dahil olan ya da korunan ağaçlar, ender bulunmaları, büyüklükleri, yaşları, tarihleri, kültürel önemleri, peyzaj düzenlemeleri gibi özellikleri nedeniyle kamu yararı gereğince dikkatli bir şekilde korunması tavsiye edilen ağaç ve ağaç grupları olarak tanımlanmıştır.²⁵

53/2012 sayılı Kanun ile 15 Şubat 1938 tarihli “28468 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname” yürürlükten kaldırılmış ve korunan ağaçların sınıflandırılması sürecine ilişkin yeni yasal rejim onaylanmıştır. 10 maddeden oluşan kanun 5 Eylül 2012’de yürürlüğe girmiştir.²⁶ Portekiz mevzuatında korunan ağaçlara ilişkin mevzuatın 1938 yılına kadar uzandığı görülmektedir. Bu durum Portekiz korunan ağaçlara yönelik yasal düzenlemelerinin köklü olduğuna ilişkin görüşleri haklı çıkarmaktadır.

Kanunların normlar hiyerarşisindeki yerinin yönetmelikten üstün olduğu tartışmasızdır. (Didem, Gençay, 2014) Portekiz mevzuatında korunan ağaçların sınıflandırılması, koruma statüsü ve tespit prosedürü gibi konuların kanunla düzenlenmesi korunan ağaçlara verilen önemi göstermektedir. Türk mevzuatındaki korunan (anıt) ağaçlara ilişkin düzenlemeler ele alındığında korunan ağaçlara özel bir kanunun bulunmadığı görülmektedir.

53/2012 sayılı kanuna göre yerel otoriteler, çevreci sivil toplum kuruluşları, vatandaşlar, ormancılıkla ilgilenen kuruluşlar ve koru sahipleri ağaçların koruma statüsü kazanması için talepte bulunabilirler. Korunan ağaçların envanteri ve sınıflandırılması ICNF sorumluluğundadır. Türk mevzuatında ise anıt ağaçların tespiti ve korunması hususunda farklı bakanlık ve kuruluşların yetkileri bulunmaktadır. Bu durum yetki karmaşasına, çelişkili karar ve uygulamalara ve sınırlı olan kaynakların israf olmasına yol açtığı gerekçesiyle eleştirilmekte ve anıt ağaçlara ilişkin tüm çalışmaların aynı kurum tarafından ele alınması önerilmektedir. (Çağlar, 2015)

53/2012 sayılı kanun ile korunan ağaçları yok edebilecek ya da korunan ağaçlara zarar verebilecek tüm eylemler yasaklanmış ve idari para cezası yaptırımları düzenlenmiştir.

²⁴ <https://www.parlamento.pt/sites/EN/Parliament/Documents/Constitution7th.pdf>

²⁵ <https://www.icnf.pt/florestas/protectorvoredode/arvoredodeinteressepublico>

²⁶ <https://files.dre.pt/1s/2012/09/17200/0511905124.pdf>

Korunan ağacın gövdesinin, dallarının, köklerinin kesilmesi, koruma bölgesindeki toprağın kaldırılması, koruma bölgesinde yanıcı ürünlerin yakılması, ağaca zarar verecek tarımsal ilaç ve zehir gibi ürünlerin kullanılması, ağacın bitkisel durumuna zarar verebilecek, sakat bırakabilecek ya da bozabilecek herhangi bir işlem bu eylemler arasında sayılmıştır. Henüz koruma statüsüne sahip olmayan ancak sınıflandırma sürecinde olan ağaçlar da aynı cezai hükümlerden faydalanmaktadır. Suçun şiddetine ve suç işleyen gerçek ya da tüzel kişi olmasına göre ceza miktarları değişkenlik göstermektedir. Suç işleyen kişinin gerçek kişi olması halinde 500 € - 100.000 € arasında, tüzel kişi olması halinde 5.000 € - 500.000 € arasında idari para cezası öngörülmüştür. Bu suçlara teşebbüs edilmesi ya da suçların taksirli şekilde işlenmesi de cezalandırılmaktadır. Ayrıca idari para cezasına ek yaptırımlar da düzenlenmiştir. Buna göre suçun işlenmesine aracılık eden araçlara ve suçun işlenmesi sonucunda ortaya çıkan ürünlere devlet tarafından el konulması, suçla ilgili mesleğin yapılmasından menedilme, ormancılık faaliyetleri kapsamında kamu kurumları tarafından verilen faydalardan yararlanamama, lisansın askıya alınması ve lisans atamasından yoksun bırakılma gibi yaptırımlar idari para cezasına ek olarak uygulanabilmektedir.

Türk mevzuatında korunan (anıt) ağaçlara zarar verenler hapis ve adli para cezasıyla cezalandırılmaktadır. Suç teşebbüs halinde kalırsa ceza öngörülmemiştir. Bununla birlikte tescil işlemi sürecinde olan ağaçların bu cezai yaptırımlardan yararlanacağına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Portekiz mevzuatında korunan ağaçlara zarar verilmesi halinde uygulanacak yaptırımlar korunan ağaçlara yönelik kanun ile Türk mevzuatındaki yaptırımlara nispeten kapsamlı düzenlenmiştir.

“Değerleme Parametrelerinin Geliştirilmesi, Yoğunlaştırılması ve Kamu Yararına Dahil Olan Ağaçların Sınıflandırılması Kriterlerine İlişkin Yönetmelik” (“Regulamento Com O Desenvolvimento E A Densificação Dos Parâmetros De Apreciação E Da Sua Correspondência Aos Critérios De Classificação De Arvoredo De Interesse Público”) 5 Mart 2018 tarihinde yayınlanmış olup 15 maddeden oluşmaktadır. Yönetmelik, anıt ağaçların ve ağaç gruplarının benzersizliğinin değerlendirilmesine yönelik ölçülebilir ve kontrol edilebilir özelliklerin, kamu yararına uygun şekilde sınıflandırılabilmesini, parametrelerin geliştirilmesini ve geliştirilmesini amaçlamaktadır.²⁷

²⁷ <https://www.icnf.pt/api/file/doc/be68859ea610c0c2>

Yönetmeliğe göre anıt ağaçların sınıflandırılmasında genel boyut kriterleri, genel tasarım kriteri, genel yaş kriteri, özel öneme sahip örneklerin dikkatle korunması gerekliliğine ilişkin genel kriter, genel nadirlik kriteri, özel tarihsel öneme sahip örneklerin dikkatli bir şekilde korunması gerekliliğine ilişkin genel kriter, özel kültürel öneme sahip örneklerin dikkatle korunması gerekliliğine ilişkin genel kriter, özel peyzaj düzenlemesi öneme sahip örneklerin dikkatli bir şekilde korunması ihtiyacına ilişkin genel kriter vb. kriterler dikkate alınmaktadır.

Anıtsal ağaçların genel boyutsal kriterleri kapsamında, minimum değerleri belirtilen ağaç türleri için bu değerlere eşit ya da daha yüksek olması, minimum değerleri belirtilmeyen ağaç türleri için normal değer en az %50'sini aşması gerekmektedir. Genel tasarım kriteri, alışılmış dışında görüntüye sahip ağaçların (örneğin kıvrımlı, iç içe geçmiş görünüm, gövde üzerinde hayvan veya insan figürlerine benzeyen oluşumlar vs.) sınıflandırılmasına ilişkindir.

Yönetmelikte belirlenen genel yaş kriteri ile akçaağaçlar, çınarlar, kavaklar, ıhlamur ağaçları, meşeler, kestane ağaçları ve porsuk ağaçları gibi ağaç türleri için 100- 500 yıl arasında minimum yaş değerleri belirtilmiştir. Zeytin ağaçları için minimum yaş değeri 1.000 olarak belirtilmiştir. Minimum yaş değeri belirtilmeyen ağaç türleri için ağacın bulunduğu coğrafi bölgedeki bitki örtüsü ve çevresel koşullar dikkate alınarak ağacın ulaşabileceği maksimum yaş dikkate alınmaktadır.

Genel nadirlik kriterinde, sayı ve dağılım bakımından nadir olan, ek korunma gerektiren, hassas türler sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Özel tarihi ve kültürel öneme sahip anıtsal ağaçlar da sınıflandırmaya tabidir. Türk mevzuatındaki anıt ağaçların sınıflandırılması ve tespit edilmesine yönelik düzenlemelere kıyasen Portekiz mevzuatında anıt ağaç tespiti için daha az nitelik aranmakta, bu durum anıt ağaçlar bakımından daha kapsamlı ve olumlu bir düzenleme olarak sayıca fazla ağacın korumadan faydalanmasına olanak sağlamaktadır.

124/2014 sayılı yönetmelik ile kamu yararına dahil olan ağaçların sınıflandırılması, ulusal mirasa ait istisnai değerlere sahip unsurların bilinmesi, bu unsurların korunması ve muhafaza edilmesi gerekliliği, kamu yararına dahil olan ağaçların ulusal miras için önemli olduğu belirtilmiştir. Yönetmelik kamu yararına dahil edilen ve korunan ağaçların sınıflandırılmasına ilişkin genel kriterler, kaydedilmesine ve ilan edilmesine ilişkin resmi prosedür ve kamu yararına dahil olan ağaçların siciline dair çalışma modeline ilişkin hükümler

içermektedir.²⁸ Yönetmelik 24 Haziran 2014 tarihinde yayınlanmış olup 24 maddeden oluşmaktadır.

Yönetmeliğe göre korunan ağaçların sınıflandırılmasında, sınıflandırmanın kamu yararına uygun olması, ağacın yaşı, görünüşü vb. özellikleri, ağacın özel öneme sahip olması, doğal, tarihi, kültürel veya peyzaj açısından önem taşıyan ağaçların korunması ihtiyacı ağaçların sınıflandırılmasında genel kriterler ve ilkelerdir. Belirtilen kriterler tek tek incelenmektedir.

Yönetmelikte hukuki düzenlemeler gereği sınıflandırılıp korunan ağaç olarak tespit edilen ağaçların dikkatli bakım ve korumaya tabi tutulacağı belirtilmiştir. Bu ağaçlar onarılmaz şekilde bozulması ya da tahrip edilmesi, sınıflandırılmasını belirleyen niteliklerini kesin olarak kaybetmesi, aynı veya daha yüksek düzeyde bakım ve korumayı sağlayan başka bir özel koruma rejimine tabi olması halinde bu yönetmelik gereği koruma statülerini kaybetmektedir.

Korunan ağaçlara, korunacak menfaatlerle ilgili aciliyet ve ciddiyet içeren yakın tehlike durumunun ortadan kaldırılması için sivil acil müdahaleler yapılması mümkündür. Bu müdahalelerin tehlikeli durumu ortadan kaldırmak için kesinlikle gerekli ve ölçülü olması, ağaçlara ve çevre koşullarına en az zarar verilerek gerçekleştirilmesi, müdahalenin 48 saat içerisinde yetkili birimlere iletilmesi gerekmektedir. Türk mevzuatında anıt ağaçların korunmasında sivil acil müdahalelere ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

Yönetmelikte korunan ağaç kaydının RNAIP olarak belirtilen ulusal sistemde tutulduğu belirtilmiştir. Henüz sınıflandırma sürecinde olan ağaçlar da bu sistemde geçici kaydıyla yer almakta, süreç tamamlandığında kesin kayda dönüştürülmektedir. Kayıt sisteminde korunan ağacın tanımı, konumu, karakterizasyonu, genel koruma bölgesinin sınırları, korunan ağacın koruma statüsündeki değişiklikler gibi temel unsurlar belirtilmektedir.

4.2.2. Birleşik Krallık Hukukunda Anıt Ağaçlarına İlişkin Hukuki Düzenlemeler

Birleşik Krallık hukuk sistemi, örf adet ve teammüllere dayanması yönüyle diğer hukuk sistemlerinden farklılık göstermektedir. Ormancılık ve orman ürünleri endüstrisinin en çok geliştiği ülkeler arasındadır. (Asan, 1988) Yeryüzünün en büyük ve eski canlı organizmalardan olan anıt ağaçlar, tarihi, kültürel, geleneksel, ekolojik ve bilimsel nitelikleri sayesinde Birleşik Krallıkta önemli bir yere sahiptir. Britanya'nın, Kuzey Avrupa'da en fazla sayıda antik ağaca

²⁸ https://www.oern.pt/documentos/legislacao/portarias/P124_2014.pdf

sahip olduğu, Galler – İngiltere sınırının anıt ağaç yönünden Britanya’daki en zengin bölgelerden biri olduğu belirtilmektedir.²⁹ Bu yönleriyle anıt ağaçlara ilişkin düzenlemeleri ele alınması gereklidir.

Birleşik Krallıkta bulunan anıt ağaçlar kendiliğinden korunma hakkına sahip değildir.³⁰ Anıt ağaçlar, ağaç grupları ve bazı orman alanları³¹ yerel planlama otoriteleri tarafından (local planning authority, LPA) verilen ağaç koruma emirleri (Tree Preservation Order, TPO) ile yasal olarak korunmaktadır. TPO’lar, ağacın yetkililerin izni olmaksızın kesilmesini, kökünden sökülmesini, kasten zarar verilmesini ve tahrip edilmesini suç saymaktadır. Anıt ağacının kesilerek tahrip edilmesi sınırsız para cezası yaptırımına yol açabilmektedir.³² Ayrıca anıt ağacın izinsiz kaldırılması halinde yerine yeni ağacın konulması yaptırımını da uygulanacaktır.³³

TPO’ların bir anıt ağacının acil tehlike altında olduğu tespiti yapıldıktan sonra birkaç saat içinde başlatılabilmesi, anıt ağacı etkileyebilecek herhangi bir çalışma yapılmadan önce LPA’dan izin alınması zorunluluğu, bu izin alınmadan arazi sahibi de dahil ilgili kişi hakkında dava açılabilmesi TPO’ların olumlu özellikleri arasında sayılmıştır. TPO yapmak yetkisinin takdiri bir yetki oluşu, takdiri yetki olması sonucuna bağlı olarak TPO kararı verilebilmesi için herhangi bir yasal zorunluluğun bulunmaması, parlamento kararı ya da planlama izinleri ile TPO’ların geçersiz hale getirilebilmesi, yerel otoriteler ya da kraliyet tarafından kontrol edilen arazilere genellikle TPO verilmemesi TPO’ların olumsuz yönleri arasında sayılmıştır.³⁴

TPO’ların kapsadığı anıt ağaçların, “<https://maps.wealden.gov.uk/WebMap/>” internet sitesinde çevrimiçi harita üzerinde incelenmesi mümkündür. TPO kapsamındaki anıt ağaçları üzerinde çalışma yapmak için Konsey’den izin alınması gerekmektedir. Konsey izinleri için çevrimiçi bir uygulama olan planlama portalı kullanılarak başvuru yapılabilir. Bu başvurulardan herhangi bir ücret alınmamaktadır.³⁵

²⁹ <https://rfs.org.uk/learning/schools-and-outdoor-ed/tremendous-trees/ancient-veteran-trees/>

³⁰ <https://ati.woodlandtrust.org.uk/what-we-record-and-why/why-we-record/ancient-tree-protection/>

³¹ <https://historicengland.org.uk/advice/technical-advice/parks-gardens-and-landscapes/tree-management-consents-and-controls/>

³² <https://www.ancienttreeforum.org.uk/ancient-trees/protecting-ancient-and-veteran-trees/legal-protection/>

³³ <https://www.bristol.gov.uk/residents/planning-and-building-regulations/tree-works-and-preservation/tree-preservation-orders>

³⁴ Bkz: 24.

³⁵ <https://www.wealden.gov.uk/planning-and-building-control/trees-and-hedges/protected-trees/>

4.2.3. Alman Hukukunda Anıt Ağaçlarına İlişkin Hukuki Düzenlemeler

Ülke topraklarının %80lerini aşan oranının, sayısal veri olarak da yirmi iki bini aşkın korunan alan statüsünde alanın bulunduğu, ormancılığı gelişmiş ülkeler arasında gösterilen (Asan, 1988) Almanya, anıt ağaçlar konusundaki mevzuatı yönünden incelenmelidir.

Almanya'nın sahip olduğu ulusal alanın %32'sini ormanlar oluşturmaktadır. 2002- 2012 seneleri arasında bu oranda, 58.000 hektar orman arazisinin kaybı ve 108.000 hektar orman alanının kazanımıyla %0,4 oranında artış meydana gelmiştir. Almanya'da ormanların korunmasına büyük önem verilmektedir. Federal Doğa Koruma Kanunu (*Federal Nature Conservation Act*), Eyalet Doğa Koruma Kanunları (*Land Nature Conservation Acts*) ve Eyalet Orman Kanunları (*Land Forest Acts*) ormanların korunmasında uygulanan kanunlardır.³⁶

İnsan yaşamının temel bir ihtiyacı ve gelecek nesillere karşı sorumluluk olarak, doğanın ve peyzajın korunması, kalıcı şekilde biyolojik çeşitliliğin, doğanın ve peyzajın karakteristik özelliklerinin ve güzelliklerinin devamlılığının sağlanması Federal Doğa Koruma Kanununun³⁷ amaçlarındandır. Amaçların gerçekleştirilmesinde bireylere yetenekleri doğrultusunda, Federal ve Länder yetkililerine, Federal Çevre Ajansına sorumlulukları dahilinde görev yüklenmiştir. Avrupa'daki doğa koruma ve peyzaj yönetimi alanlarındaki çalışmalar, özellikle “Natura 2000”³⁸ ağının kurulması ve “Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesi”³⁹ göz

³⁶ https://www.bundeswaldinventur.de/fileadmin/SITE_MASTER/content/Downloads/BMEL_The_Forests_in_Germany.pdf

³⁷ https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Naturschutz/bnatschg_en_bf.pdf

³⁸ Natura 2000, Avrupa Birliği'ndeki koruma alanları ağını ifade etmektedir. Avrupa'daki Koruma Özel Alanları, “Special Areas of Conservation (SAC)” olarak ifade edilirken kuşlar için Özel Koruma Alanları “Special Protection Areas (SPA)” olarak ifade edilmektedir. Natura 2000 kapsamında üye devletlerin rapor sunma ve Avrupa Birliği koruma yönetmeliklerini mevzuatlarına uyarlama gibi yükümlülükleri bulunmaktadır. Natura 2000, belirlenen alanların korunma statüsünün bozulmasının engellenmesi hedeflenmektedir. (Kreft, Güngöroğlu, 2018)

³⁹ “Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesi” kültürel ve doğal mirasın yok olma tehdidi altında olduğu, kültürel ve doğal mirasın herhangi bir tahribatının uluslararası zarara yol açacağı, ulusal korumanın, koruma gereken kaynakların genişliği, kimi zaman ulusal kaynakların yeterli olmadığı, mirasın korunmasına ilişkin bilginin artırılması ve yayılması gerektiği göz önünde bulundurularak 1972 yılında kabul edilmiştir. Türkiye, 1982 yılında imzalamıştır. Sözleşme kapsamında,

“estetik veya bilimsel açıdan istisnai evrensel değeri olan, fiziksel ve biyolojik oluşumlardan veya bu tür oluşum topluluklarından müteşekkil doğal anıtlar;

bilim veya muhafaza açısından istisnai evrensel değeri olan jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tükenme tehdidi altındaki hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği kesinlikle belirlenmiş alanlar;

bilim, muhafaza veya doğal güzellik açısından istisnai evrensel değeri olan doğal sitler veya kesinlikle belirlenmiş doğal alanlar.” doğal miras sayılmaktadır.

Sözleşmeye taraf devletlerin,

“topraklarında bulunan kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri ve gelecek kuşaklara iletilme, ...

kaynaklarını sonuna kadar kullanarak ve uygun olduğunda özellikle mali, sanatsal, bilimsel ve teknik alanlarda her türlü uluslararası yardım ve işbirliği sağlama, ...

önünde bulundurulmaktadır. Alman Federal Doğa Koruma Kanununda, uluslararası hukuki metinlere doğrudan atıf yapılmıştır. Türk mevzuatındaki düzenlemelere bakıldığında ise Türkiye'nin de imzaladığı “*Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesi*”ne, KTVKK içerisinde doğrudan bir gönderme olmadığı görülmektedir.

Federal Doğa Koruma Kanununda, doğa ve peyzajın özel öneme sahip belirli alanlarının yasal olarak korunacağı, bu alanların yok olmasına ya da olumsuz etkilenmesine sebep olan fiillerin yasaklanacağı düzenlenmiştir. Bataklık ormanları, kıyı ormanları, vadi ormanları, karaçam ormanları ve kıyı karaçam ormanları yasal olarak korunacak alanlar arasında sayılmıştır.

Federal Doğa Koruma Kanunu 12 bölüm ve 74 maddeden oluşmaktadır. Kanundaki maddelerin bir kısmı oldukça uzun ve ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Buna karşın federal eyalet kanunları ve belediyelerin çıkardıkları yönetmeliklerle ağaçların korunmasına ilişkin ek düzenlemeler yapılmaktadır. Federal eyaletlerin kendi kanunlarını çıkarmaları eyaletler arasında uygulama farklılıklarına yol açabilmektedir. Türk hukukunda da anıt ağaçların korunmasında farklı bakanlıkların görevli olması nedeniyle uygulamada farklılıkların olduğu gözlemlenmektedir.

Federal Doğa Koruma Kanunu, federal düzeyde ağaç korumasının temelini oluşturmakta, federal eyaletlere bitki türlerinin korunmasına ilişkin bağımsız düzenlemeler yapma imkanı sunmaktadır. Federal eyaletler, ağaçların korunması konusunda kendi eyalet doğa koruma kanunlarını çıkarmaktadır. Ağaçların korunmasına ilişkin düzenlemeler, korunan ağaç türleri, ağaç çevreleri ve izin verilen önlemler bakımından federal eyaletler arasında

kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında bir işlev vermeyi ve bu mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dahil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimseme,
kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri için, halen mevcut değilse, topraklarında bir veya daha fazla hizmet kurumunu, işlevlerini ifaya yeterli olacak görevli ve araçlarla kurma,
bilimsel ve teknik çalışma ve araştırmaları geliştirmek ve devletin kültürel ve doğal mirasını tehdit eden tehlikelere karşı harekete geçmesine olanak sağlayacak müdahale yöntemlerini mükemmelleştirme,
mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri, yenileştirilmesi için gerekli olan uygun yasal, bilimsel, teknik, idarî ve mali önlemleri alma,
kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri konularında eğitim yapan ulusal veya bölgesel merkezlerin kurulmasını veya geliştirilmesini destekleme ve bu alandaki bilimsel araştırmaları teşvik etme” yükümlülükleri bulunmaktadır.

Kültürel ve doğal mirasın korunması için sözleşme kapsamında “*Dünya Mirası Komitesi*” kurulmuştur. Komitenin, sözleşmeye taraf devletlerin sundukları kültürel ve doğal varlıkların envanterini değerlendirerek “*Dünya Kültür Mirası Listesi*” olarak yayınlama ve “*Tehlike Altındaki Dünya Kültür Mirası Listesini*” yayınlama, kültürel ve doğal mirasın bir parçası olan varlıklara ilişkin uluslararası yardım taleplerini değerlendirmek gibi görevleri bulunmaktadır. (İnternet Erişim Tarihi: 25.12.2023, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263665/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>)

farklılıklar bulunabilmektedir. Örneğin “*Baden-Württemberg Eyalet Doğa Koruma Kanunu (NatSchG)*” ile tarım ya da orman kullanımına bakılmaksızın tüm kentsel alanlarda ve belediye alanlarında gövde çevresi 80 cm ya da daha yüksek olan ağaçlar doğal anıtlar olarak tanımlanmakta ve özel korumaya tabi tutulmaktadır. “*Bavyera Eyalet Doğa Koruma Kanunu (BayNatSchG)*” ile meşe, ıhlamur ya da karaağaç gibi belirli ağaç türlerinin korunması için minimum gövde çevresinin 100 cm olması gerektiği belirtilmiştir. “*Hessen Eyalet Doğa Koruma Kanunu (HessNatSchG)*” ile koruma altındaki belirli ağaç türlerinin çevre uzunluğunun minimum değeri 80 cm olarak belirlenmiştir. Federal ve eyalet düzeyindeki yasal düzenlemelere ek olarak, yerel yönetimlerin (belediyelerin) kendi ağaç koruma yönetmeliklerini çıkarma yetkileri bulunmaktadır. Bu yönetmelikler ile federal ve eyalet kanun hükümlerinin somutlaştırılması ve tamamlanması sağlanmaktadır. Korunan ağaçlara yapılacak müdahaleler için telafi tedbirlerinin (yeniden ağaçlandırma vb. tedbirler) belirlenmesi, yasal düzenlemelerin uygulanmasının gözlenmesi ve kontrol edilmesi (ihlal durumunun tespit edilmesi halinde inşaat projelerinin engellenmesi gibi yaptırımlar) ve ağaçların korunmasını ihlal eden fiillere karşı para cezaları ve diğer yaptırımların uygulanması belediyelerin diğer yetkileri arasındadır.⁴⁰

4.2.4. ABD Hukukunda Anıt Ağaçlarına İlişkin Hukuki Düzenlemeler

ABD’nin diğer bölgelere kıyasla yeni keşfedilmiş olması, daha az doğa tahribatına maruz kalmasına sebep olmuştur. Bu durum ise bölgedeki ağaçların olağanüstü çap ve boy ölçülerine ulaşmalarını sağlamıştır. ABD’de yaklaşık otuz beş bin korunan alan ülke topraklarının yüzde ellisinin fazlasını oluşturmaktadır. Anıt ağaçlarının rekor ölçülerde olması, ormanlara ve ağaçlara önem verilmesi sebebiyle ABD hukukundaki anıt ağaçlara ilişkin hukuki düzenlemelerin incelenmesi gerekmektedir.

ABD’de ağaç koruma yönetmeliklerinin temeli eskiye dayanmaktadır. 1807 yılında Detroit’te (Michigan eyaletinde) çıkarılan yönetmelikle şehrin sokaklarının ağaçlandırılması düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğin ağaçların korunmasına ilişkin ilk düzenleme olabileceği belirtilmektedir. Sonraki düzenlemeler ile sokak ya da park ağaçlarına kasıtlı olarak zarar verilmesini yasaklayan, ağaç dikilmesini gerektiren peyzaj düzenlemelerini içeren ve özel arazilerdeki ormanlık alanlardaki ağaç örtüsünün bir bölümünü koruyan hükümler getirilmiştir. Ağaç koruma yönetmelikleri, genel olarak yerel halkın ağaçlardan faydalanmalarını sağlamak,

⁴⁰ <https://kanzlei-herfurtner.com/tree-protection/>

rüzgardan korunmak, toprak erozyonunu engellemek ve çamur birikmesinin önüne geçmek gibi amaçları bulunmaktadır. Ancak bireylerin ihtiyaçları ve vatandaşların isteklerinin bölgeden bölgeye değişmesi nedeniyle çeşitlilik göstermektedir. Örneğin Güney Carolina eyaletinde arazi sahiplerinin, arazilerinde bulunan ağaçları koruma ve ölen ağaçların yerine yeni ağaç dikme yükümlülükleri bulunmaktadır. California eyaletinde meşe ağaçlarının korunmasına özel önem verilerek meşe ağacının 2 inç çapından büyük dallarının budanması için izin alınması, inşaat sırasında meşe ağaçlarının etrafına en az 15 fit uzaklığı 5 fit yüksekliğinde çift konulması ve bir meşe ağacının mevcut yerinden çıkarılması halinde yerine dört meşe ağacının dikilmesi düzenlemeleri mevcuttur.⁴¹

Kuzey Carolina eyaletinin “*Tree Protection*” yönetmeliğinde şampiyon (anıt) ağaçların korunması gerekliliğine değinilmiş, şampiyon ağaçlarına karşı her türlü müdahale (izin alınmadığı müddetçe) yasaklanmıştır. Yönetmelikte ağaç koruma alanlarının, ağaç koruma çiti içerisine alınarak kapatılması gerektiği belirtilmiş, şampiyon ağaçlarının korunma öncelikleri boylarına ve konumlarına göre sıralanmıştır.⁴²

Hawaii eyaletinin (*Honolulu, HI Code of Ordinances*) “*İstisnai Ağaçlara İlişkin Koruma Düzenlemeleri*” yönetmeliğinde (“*Article 8: Protective Regulations For Exceptional Trees*”) istisnai ağaç (anıt ağaç) tanımı, istisnai ağaçların kaydı, istisnai ağaçlara yönelik zarar verici eylemlerin cezalandırılması ve istisnai ağaçlara ilişkin hükümler yer almaktadır. Yönetmelikte istisnai ağaçların yalnızca güzellikleri nedeniyle değerli olmadığı belirtilmiş, toprak erozyonunu önleme, havayı arındırma, su baskınlarını geciktirme gibi önemli işlevlerine dikkat çekilmiştir. Yönetmelikte istisnai ağaç, tarihi veya kültürel değeri olan veya yaşı, enderliği, konumu, büyüklüğü, estetik kalitesi veya endemik durumu nedeniyle koruma statüsü verilen ağaç olarak tanımlanmıştır. İstisnai ağaç olarak belirlenen bir ağacın kesilmesi ya da

⁴¹ <https://www.arboday.org/trees/bulletins/documents/pdfs/082.pdf>

⁴² Şampiyon ağaçlar ve bunların kritik kök bölgeleri aşağıdaki öncelik sırasına göre korunacaktır;

- “(a) 1. Kademe Şampiyon Ağacı (çam ağaçları hariç):
 - (i) Göze çarpan bir konumda bulunan herhangi bir şampiyon ağacı grubu;
 - (ii) Göze çarpan bir konumda bulunan herhangi bir büyük şampiyon ağacı ;
 - (iii) Göze çarpan bir konumda bulunan herhangi bir küçük şampiyon ağacı ;
 - (iv) Belirgin olmayan bir konumda bulunan herhangi bir şampiyon ağacı grubu; Ve
 - (v) Belirgin olmayan bir yerde bulunan herhangi bir büyük şampiyon ağacı .
- (b) 2. Kademe Şampiyon Ağacı :
 - (i) Diğer açık alan alanlarının bitişiğinde yer alan, çam hariç, herhangi bir küçük şampiyon ağacı ;
 - (ii) Çam hariç, göze çarpmayan bir yerde bulunan herhangi bir küçük şampiyon ağacı ;
 - (iii) Çam hariç, sahanın herhangi bir yerinde bulunan çatallı (şampiyon ağacı tanımına bakınız) herhangi bir şampiyon ağacı ; ve
 - (iv) Sahanın herhangi bir yerinde bulunan herhangi bir şampiyon çam ağacı.”

başka bir şekilde yok edilmesi, karakteristik özelliğinin kaybına sebep olunması veya herhangi bir dalının sökülmesi durumunda 1.000 dolardan fazla olmayacak tutarda para cezası öngörülmüştür. Türk mevzuatındaki düzenlemelerde, korunması gereken kültür ve tabiat varlıklarına zarar verilmesi halinde hapis ve adli para cezası öngörülmüş olduğundan cezai yaptırımın daha ağır olduğu görülmektedir. Uygulanacak yaptırımın nispeten ağır olması, ağaçların korunmasının dikkate alınması, zarar verici fiiller üzerinde caydırıcı olması ve etkili olması yönüyle önemlidir.

Ağaç koruma yönetmeliklerinin yanı sıra yerel halkın desteğinin önemine, Abraham Lincoln'un "*Halkın desteği her şeydir. Onunla hiçbir şey başarısız olamaz, onsuz hiçbir şey başarıya ulaşamaz*" ("*Public sentiment is everything. With public sentiment nothing can fail; without it, nothing can succeed.*") sözleriyle dikkat çekilmiştir. Halkın desteğinin alınması için anıt ağaçların (miras ağaçların, büyük ağaçların, şampiyon ağaçların) boyutlarının, tarihsel ve kültürel değerlerinin, hikayelerinin öne çıkarılması, haritalandırılması ve geniş çapta tanıtılmasının sağlanması önerilmektedir.⁴³

Amerika ormanları koruma ve restore etme çalışmaları sürdüren American Forest, yaşayan en büyük ağaçları tespit etmek, yerel halkın ilgisini ağaçlara çekmek, çevre bilincinin gelişmesine katkıda bulunmak ve büyük ağaçların ekosistemleri konusunda farkındalık oluşturmak adına, 1940 yılında,⁴⁴ başlangıçta yarışma olan bir program (The National Champion Trees program) başlatmıştır. Bu programda kişiler, bulabildikleri en büyük ağaçları tespit ederek gerekli belgelerle birlikte aday göstermektedir. Ağaçların karşılaştırılmaları için gövde çevresi, yükseklikleri ve ortalama taç genişlikleri toplanarak puanları hesaplanmaktadır.⁴⁵ Puanı fazla olan aday ağaçlar, şampiyon ağaç olarak listelenmektedir. Kayıtlarda yer alan şampiyon ağaçların, şampiyon statülerini sürdürdüklerinin tespiti için 10 yılda bir tekrar ölçüm yapılmaktadır.⁴⁶

American Forest, her yıl "*Ulusal Şampiyon Ağaç Kaydı*"nı ("*National Register of Champion Trees*") yayınlamaktadır. 1975 yılında Florida'da "*Florida Şampiyon Ağaç*

⁴³ Bkz: 34.

⁴⁴ <https://www.fdacs.gov/Forest-Wildfire/Our-Forests/Florida-Champion-Trees>

⁴⁵ Şampiyon ağaç hesaplama formülü ABD'nin Maryland eyaletinde ormancılık yapan Fred Besley tarafından geliştirilmiş, bazı değişkenliklerle ülke çapında benimsenmiş ve halen kullanılmaktadır.

(<https://www.montgomerycountymd.gov/green/trees/champion-trees.html>)

⁴⁶ https://www.americanforests.org/wp-content/uploads/2012/04/BT-Register-PDF_FINAL_web.pdf,
<https://www.americanforests.org/champion-trees/>

*Kaydı*⁴⁷ (*“Florida Champion Tree Register”*) adlı eyalet kaydı tutulmaya başlanmıştır. Kayıtta, ulusal şampiyon ağaçlar dahil yüzlerce ağacın kaydı tutulmaktadır.

1975 yılında ABD’nin Virginia eyaletinde, Virginia’da bulunan en büyük ağaçların belgelendiği ve tanıtıldığı *“Virginia Büyük Ağaç Programı”* (*“Virginia Big Tree Program”*) başlatılmıştır. Bu program Virginia’da bulunan en büyük ağaçları keşfetmeyi ve belgelemeyi amaçlamaktadır. (Wiseman, 2020)

ABD’de, American Forest ve eyaletlerdeki ağaç programları ile ağaç envanter çalışmalarının, Türkiye’ye nispeten çok daha önce başladığını söylemek mümkündür. Türkiye’de envanter çalışmaları 1970’li yıllarda küçük ölçekte başlamıştır. (Sabuncu, 2013)

ABD’de 1976 yılında Ulusal Orman Yönetimi Kanunu (*“National Forest Management Act Of 1976”*) çıkarılmıştır. Kanun 21 maddeden oluşmaktadır. Kanunda, Tarım Bakanlığına (*“Department of Agriculture”*) bağlı bir kurum olan Orman Servisinin (*“Forest Service”*), doğal kaynakların korunmasında asli görevli olduğu düzenlenmiştir. Kanunun *“Yönetmelikler”* başlıklı 15. maddesiyle kanun hükümlerinin yerine getirilmesi için Tarım Bakanlığının gerekli gördüğü düzenlemeleri yapma yetkisinin bulunduğu belirtilmiştir. Kanunda, ahşap ürünler de tıpkı ağaçlar gibi orman kaynaklarının parçası kabul edilmiş, Orman Servisine atık ahşap ürünlerin yeniden kullanımı konusunda araştırmaları genişletme, malzemelerin birinci kalitede olması için teknikler geliştirme ve bu ahşap ürünlerinin kullanımını teşvik etme görevleri verilmiştir. Ağaçların korunması amacıyla ahşap ürünlerin geri dönüşümünde araştırmaların geliştirilmesi ve toplumun teşvik edilmesinin kanun ile düzenlenmesi, ABD’de çevrenin korunmasına verilen önemin bir göstergesidir.

4.3. ANIT AĞAÇLARI İLE İLGİLİ YÜKSEK MAHKEME KARARLARI

4.3.1. Anayasa Mahkemesi Kararları

Anayasa Mahkemesi 28 Aralık 2016 tarihinde verdiği 2016/130 Esas, 2016/197 sayılı kararında, korunan alanlar bakımından bölgesel farklılıkların oluşabileceğini kabul etmiştir. Karar oy çokluğuyla verilmiş olup kararın karşı oyu da dikkate alınmalıdır. Kararda, 2863 sayılı KTVKK 65. maddesinin 4. fıkrasında yer alan *“... ile izinsiz inşai ve fiziki müdahale ...”* ibaresinin Anayasa’ya aykırı olup olmadığı hüküm altına alınmıştır. Başvurunun içeriğinde,

⁴⁷ *“Florida Şampiyon Ağaç Programı”*, (*“The Florida Champion Tree program”*), American Forest, *“National Champion Trees”* programı model alınarak oluşturulmuştur.

“iptali istenen itiraz konusu fıkra da izinsiz inşai ve fiziki müdahalelerin 2863 sayılı Yasa’nın hem 65/1 hem de 65/4 fıkrasında düzenlendiğini, bünyesinde Koruma Uygulama ve Denetim Bürosu (KUDEB) bulunan yerlerde izinsiz inşai ve fiziki müdahalede bulunanlara yasanın 65/4 fıkrasının (altı aydan üç yıla hapis veya adli para cezası) bünyesinde KUDEB olmadığı halde koruma bölge kurulundan izin almaksızın inşai ve fiziki müdahalede bulunan yerlerden ise yasanın 65/1 fıkrası (iki yıldan beş yıla kadar hapis ve 5 bin güne kadar adli para cezası) uygulamasının Anayasa’nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğu” belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi tarafından “ Anılan kural uyarınca, sit alanı olarak ilan edilen bir bölgede, koruma amaçlı imar planı yapılmasıyla birlikte bu alanın hukuki durumu değiştiği gibi gerek planlama gerekse de planların uygulanmasında yerel yönetimler etkin bir rol üstlenmektedir. Oluşan bu yeni hukuki durum karşısında, koruma amaçlı imar planı onaylanan bölgelerde, sit alanlarına nazaran farklı kurallar öngörülebilir. Bu kapsamda kanun koyucu, anılan bölgede yer alan taşınmazların niteliğine göre gerek inşai ve fiziki müdahalelere izin vermeye yetkili mercilerin; gerekse de izinsiz inşai ve fiziki müdahalelere uygulanacak cezai yaptırımların belirlenmesi konusunda farklı düzenlemeler yapabilir. Dolayısıyla, koruma amaçlı imar plânı onaylanmış sit alanlarında, taşınmaz kültür varlığının bulunduğu parseller dışındaki inşai ve fiziki müdahaleler için bünyesinde KUDEB kurulmuş idarelerden izin alma şartı getirilerek bu idarelerden izinsiz inşai ve fiziki müdahale yapan veya yaptıranlar için altı aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası öngörülmesi kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olup kuralda hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırı bir husus bulunmamaktadır.” şeklindeki gerekçe ile başvurunun reddine karar verilmiştir. Karar gerekçesinden görüleceği üzere yetkili mercilerin değişmesi halinde ceza yaptırımlarının belirlenmesi hususunda farklı düzenlemeler yapılabileceği, bu durumun eşitlik ilkesine aykırı olmadığı, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olduğuna hükmedilmiştir.⁴⁸

Karşı oy gerekçesinde ise kanun koyucunun takdir yetkisinin anayasal sınırlar çerçevesinde, adalete, hakkaniyete ve kamu yararına uygun olması gerektiği, yetkili merciiler arasında farklı korunmayı gerektiren ve cezai yaptırımın farklılaşmasını meşru gösterecek bir düzenleme gerekçesinin bulunmadığı, itiraz başvurusundan sonra 20.08.2016 tarihinde 6745 sayılı kanunun 25. maddesi ile 2863 sayılı KTVKK 65. maddesinin 1. fıkrasındaki “koruma bölge kurulları” ibaresinin kanun metninden çıkarıldığı, itiraz konusu olan 4. fıkranın bütünüyle değiştirildiği, “65/1 maddesi ile izin vermeye yetkili mercii gözetilmeksizin hukuka aykırı eylem

⁴⁸ Anayasa Mahkemesi 2016/130 E., 2016/197 K., 28.12.2016 Tarih

ve cezası, 65/4 maddesi ile de ruhsata tabii olmayan tadilat ve tamiratlarda izin alınacak yetkili makamlar ve cezaların belirlendiği yeni bir düzenleme yapıldığı”, kanun koyucunun değişiklik gerekçesini 65. maddenin hukuki belirsizliğe yol açtığı şeklinde bildirdiği belirtilerek itiraza konu hükmün “Anayasa’nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğunu” belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi’nin kültür ve tabiat varlıklarının korunması alanında itiraza konu düzenlemenin kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kaldığı gerekçesiyle itirazın reddine karar vermesi kanun koyucunun takdir yetkisini geniş kullanarak yeterli ve tutarlı gerekçe belirtmeden düzenleme yapabileceği gibi bir yoruma ulaştırmaktadır. Bu kapsamda karşı oy gerekçesinde belirtilen eleştiriler ve itiraz konusu kanun maddesinin değiştirilmesi kültür ve tabiat varlıklarının korunması bakımından önemlidir.

4.3.2. Yargıtay Kararları

Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 2863 sayılı kanuna aykırılık suçu ile ilgili bir kararında sanık hakkında beraat kararı verilmesini onamıştır. Karara konu fiil, köyde ikamet eden sanığın, tarlanın sahibi ile ortak kullandıkları bir arazideki yaşlı çınar ağacının dalını, tarladaki sebzelerin güneş almasını engellediği gerekçesiyle kesmesidir. Köy muhtarının, sanığın bu fiilini ihbar etmesi üzerine sanık yargılanmıştır. Yargılama kapsamında İl Müze Müdürlüğünden iki kez rapor alınmıştır. İlk raporda, dalı kesilen ağacın anıt ağaç olduğu, anıt ağaç bulunan yerin “*1. derece arkeolojik sit alanı*” olduğu belirtilmiştir. Aynı Müze Müdürlüğü konuya ilişkin ilk raporundan yaklaşık 3 ay sonraki raporunda, dava konusu ağaç hakkında tescil kararının olmadığını, ağacın anıt ağaç olarak tespit edilmediğini, bölgenin “*1. derece arkeolojik sit alanı*” olmadığını belirtmiştir. Olay yerinde arkeolog ve kadastro teknisyeni ile keşif yapılmış, keşif sonucu hazırlanan raporda bölgenin sit alanına dahil olmadığı ve ağacın anıt ağaç olmadığı belirtilmiştir. Alınan raporlar neticesinde “*suçun unsurlarının oluşmadığı*” gerekçesi ile sanığın beraatine karar verilmiştir.⁴⁹

Yargılama sırasında alınan ilk raporda ağacın, anıt ağaç olduğu yönünde görüş bildirilmiş, ilk rapor sonrasında iki bilirkişi raporu daha hazırlanmıştır. Suça konu ağacın konumu ve nitelikleri karar metninde yer almamakla birlikte ağaç hakkında çelişkili bilirkişi raporlarının bulunması ağacın anıt ağaç özelliklerini taşıdığı ancak tespiti ve tescilinin yapılmadığı yönünde kanaat oluşturmuştur. Anıt ağaçlarının tespit ve tescil işlemlerinin eksik yapılması, anıt ağaç sınıflandırmasına uygun ağaçlara karşı işlenen suçlara karşı yaptırım uygulanmaması sonucunu doğuracaktır.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi bir diğer kararında, sanık hakkında suç unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle beraat kararı verilen yerel mahkeme kararını onamıştır. Kararda özetle “*Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu*”nun 02.12.2004 tarihli 322 sayılı kararıyla anıt ağaç olarak tespit edilen iki zeytin ağacına sanık tarafından zarar verilip verilmemesi değerlendirilmiştir. Sanık adına kayıtlı olan arazi içerisinde Yalıkavak Belediyesi görevlileri tarafından denetim yapılmış, sanık tarafından ruhsatsız betonarme bina yapıldığı tespit edilmiştir. Sanık tarafından anıt ağaç bulunan arazide izin alınmaksızın bina yapıldığı için ilgili Koruma Bölge Kurulu tarafından suç duyurusunda bulunulmuştur. Yapılan yargılamada

⁴⁹ Yargıtay 12. CD 2013/19429 Esas, 2014/20339 Karar, 20.10.2014 Tarih

anıt ağaçların ruhsatsız bina yapılmasından zarar görmediği, ruhsatsız bina ile anıt ağaçlarının mesafesinin 50 metre olduğu tespiti üzerine sanık hakkında beraat kararı verilmiştir. Sanık hakkında yeniden sit alanı içerisinde izinsiz fiziki ve inşai müdahalede bulunduğu gerekçesiyle yeniden yargılama yapılmış ancak sanığın arazisinin sit alanı içinde olmadığı, anıt ağaçlara yönelik koruma alanı tespitinin yapılmadığı, ruhsatsız olarak yapımına başlanan binada sonrasında yapı ruhsatının alındığı ve suçun yasal unsurlarının oluşmadığı belirtilerek sanık hakkında beraat kararı verilmiştir.⁵⁰

Ruhsatsız bina ile anıt ağaçlarının mesafesinin 50 metre olduğu tespiti yapılmış ancak anıt ağacın koruma alanının ne kadar olduğu belirtilmemiştir. Anıt ağacın gelişiminin olumlu ilerlemesi için ihtiyaç duyduğu alan uzman kişiler tarafından tespit edilmeli ve bu alanın da tescili yapılmalıdır. Aksi takdirde anıt ağaçların koruma alanları içerisindeki ihlallerin cezalandırılmaması ve anıt ağacının ihlallerden zarar görmesi mümkündür.⁵¹

Yargıtay 12. Ceza Dairesi 2015 yılında verdiği bir kararında,⁵² 2863 sayılı kanuna aykırılık yönünden beraat kararı verilmiştir. Karara konu olayda birden çok sanık bulunmaktadır. Karar metninde il, ilçe, belde ve sokak isimleri belirtilmemiştir. Kararda, sanıkların, Koruma Kurulunun 2001 yılında anıt ağaç olarak tespit ettiği 7 çınar ağacına zarar verip vermedikleri irdelenmiştir. Kolluk görevlilerince düzenlenen tutanakta, anıt ağaçların etrafının parke taşları ve betonla çevrelendiği, anıt ağaçların bulunduğu alanda iş yerleri bulunan kişilerin iş yerlerinden anıt ağaçlara kablo çektiği, aydınlatma sistemi kurduğu, anıt ağaçların altına masa ve sandalye yerleştirdiği, bir kişinin ise bakkal dükkanının yanındaki dere

⁵⁰ Yargıtay 12. CD. 2014/1400 Esas, 2014/25676 Karar, 15.12.2014 Tarih

⁵¹ ÇŞİDB'nin 31898 sayılı 20 Temmuz 2022 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan "117 sayılı Tabiat Varlığı Olarak Belirlenecek Anıt Ağaçların Tespitine İlişkin İlke Kararı" ile anıt ağaçların koruma alanlarının belirlenmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir. İlgili düzenleme, "Anıt ağaçların koruma alanları, ağacın tepe tacının tamamını kapsayacak şekilde UTM 3o ED 50 projeksiyon ve datumunda koordinatlandırılarak belirlenmesine ve, koruma alanının ve uygun ölçekli kadastral paftaya işlenmesine, m2 cinsinden büyüklüğünün hesaplanarak gösterilmesine, koordinat listesi ve uygun ölçekli kadastral paftaya işlenen koruma alanının ilgili Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu tarafından karar eki yapılmasına; anıt ağacın bulunduğu alana bağlı olarak koruma alanının tepe tacını tamamen kapsayacak şekilde belirlenmesine olanak sağlanmadığı durumlarda, yerinde yapılacak inceleme sonucunda, ağacın hayatiniyetini koruyacak büyüklükte koruma alanının ilgili Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu üyeleri tarafından belirlenmesine; aynı alanda tepe çapı izdüşümü çakışan anıt ağaçlar için bütüncül koruma alanı belirlenebileceğine, bu iki durumda da koruma alanına esas koordinatların, UTM 3o ED 50 projeksiyon ve datumunda ölçekli krokide alansal olarak gösterilerek bu krokinin ve koordinat listesinin de Bölge Komisyonunca onaylanmasına, Belirlenen koruma alanı içerisinde ağacın kök yapısını, beslenmesini olumsuz etkileyebilecek ve taban suyunun kök sistemine ulaşmasını engelleyecek türden zemin kaplaması, kazı ve inşai faaliyetlerin yapılmamasına; ağacın tepe, gövde ve kök yapısına zarar verebilecek hiçbir faaliyete izin verilmemesine, bunların dışında koruma alanı içerisinde yapılmak istenen faaliyetlerin Bölge Komisyonları tarafından ağacın türü, bulunduğu alanın özelliği ve koruma alanı durumu kapsamında değerlendirilmesi" şeklindedir.

⁵² Yargıtay 12. CD. 2015/1251 Esas, 2015/18244 Karar, 25.11.2015 Tarih

yatağına beton dökerek, betonun üzerine çardak, masa ve sandalye koyduğu belirtilmiştir. Olay yerinde keşif yapılarak mimar ve ziraat mühendislerinden rapor alınmıştır. Bu raporda, anıt ağaçların çevresinde yapılan bu uygulamaların fiziki müdahale niteliğinde bulunduğu, 2863 sayılı kanuna aykırı olduğu tespit edilmiştir. Anıt ağaçlara kablo çeken, aydınlatma sistemi kuran sanıklar hakkında “*hükümün açıklanmasının geri bırakılması*” kararı verilmiştir.⁵³ Dere yatağına beton döktüğü ve bu suretle çevresinde bulunan anıt ağaçlara zarar verdiği iddiasıyla diğer sanık hakkında yapılan yargılamada, sanığın betonu kendisinin dökmediğini, 2002 yılında belediye tarafından döküldüğünü beyan etmiş, Belediye Başkanlığının 2012 yılında yazdığı yazıda, davaya konu alanda parke taş döşeme ve beton dökme işleminin Belediye tarafından yapıldığı belirtilmiştir. 2013 yılında olay yerinde inşaat mühendisi ile birlikte keşif yapılmıştır. Keşif üzerine hazırlanan rapor ve rapor ekindeki fotoğraflardan, dere yatağına 2002 yılında beton döküldüğü, betonun üzerinde 24.12.2002 tarihinin yazılı olduğu anlaşılmıştır. Yargılama sırasında belde sakinlerinin ifadelerine başvurulmuştur. Belde sakinleri ifadelerinde beton dökme işleminin 10 – 15 yıl önce belediye ve muhtarlık tarafından yapıldığını, sanığın bu eylemlere iştirak etmediğini, sanığın beton dökme işlemiyle herhangi bir ilgisinin bulunmadığını beyan etmişlerdir. Sanığın beton dökme işlemini gerçekleştirmediği gerekçesiyle sanığın beraatine karar verilmiştir. Karar, anıt ağaçlarının zarar görmesine yol açan fiillerin cezalandırılmasına karar verilmesi yönünden önemlidir.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi, sanığın “2863 sayılı Kanun’a aykırılık suçundan mahkumiyetine ilişkin kararın temyiz incelemesinde, eksik incelemeyle sanığa ceza verildiği gerekçesiyle yerel mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir. Karara konu olay “Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun” 1996 yılında kentsel sit, 3. derece doğal sit alanı olarak tescil ettiği “*Karabük ili, Merkez ilçe, Yenişehir mahallesinde bulunan*” anıt ağaçların dallarının kesilmesi eylemidir. Yerel mahkeme sanığın cezalandırılmasına karar vermiştir. Yargılama sırasında 2008 yılında ziraat bilirkişisinden rapor alınmıştır. Bu raporda 12/112 plaka numaralı fıstık ağacı olan anıt ağacının kurumaya yüz tuttuğu belirtilmiştir. Yargıtay, raporda belirtilen, anıt ağacındaki bu durumu göz önünde bulundurarak, anıt ağaçlarındaki sanık tarafından gerçekleştirilen budamaların tarımsal yönden incelenerek gerekli olup olmadığının, ağacın hayatiyetine zararının olup olmadığının, ağacın hayatına zarar gelmiş

⁵³ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 231. maddesinin 12. fıkrası “*hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına itiraz edilebilir. İtiraz mercii, karar ve hükmü inceler; usul ve esasa ilişkin hukuka aykırılık tespit ettiği takdirde, gerekçesini göstererek karar ve hükmü kaldırır ve gereğinin yapılması için dosyayı mahkemesine gönderir*” şeklindedir. Yasa gereği hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararları temyiz incelemesine tabi değildir. Bu sebeple Yargıtay kararında değerlendirilmemiştir.

ise bu zararın dava konusu budamalardan kaynaklanıp kaynaklanmadığının tespit edilmesi için bilirkişiden ek rapor alınması gerektiğine karar verilmesine, bilirkişiden ek rapor alınması sonrasında sanığın suç işleme kastının değerlendirmesi gerektiğini belirtmiş ve “*yerel mahkeme kararının bozulmasına*” karar vermiştir.⁵⁴

Kararda, anıt ağaçlara yönelik fiillerin cezalandırılmasından önce zarar verici nitelikte olup olmadığının tespit edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak karar metninde ziraat bilirkişisinden 2008 yılında rapor alındığı belirtilmiştir. Davaya konu fiilin ise daha önce gerçekleştiği anlaşılmaktadır. 2012 yılında Yargıtay kararı verilmiş dosya bozma kararı doğrultusunda yeniden yargılama yapılmak üzere yerel mahkemeye gönderilmektedir. Bu durum yargılama sürecinin uzun sürmesi nedeniyle cezai yaptırımların da gereken etkiyi gösterememesine yol açmaktadır.

Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin bir kararında müdahalenin menî davası değerlendirilmiştir. Kartal 3. Sulh Hukuk Mahkemesinin 2009 yılında verdiği karar ile “*davacının Kartal Orhantepe Mahallesi 1042 ada 56 parselde bulunan taşınmazda komşu olan davalının 1942 ada 97 parsel taşınmazda bahçe duvarında bulunan; harita bilirkişisinin 03.07.2008 tarihli kroki ve ekindeki fotoğraflarla da belirlenen sedir ağacı, mazı ağacı, manolya ağacı ve taşınmazın batı yönünde grup dikimi olan tuja (şark mazısı) ve İtalyan mazısının davacının görünümünü ve manzarasını engellediği nedeniyle vaki müdahalesinin menine*” ve sonraki hükümlerde de belirtilen şekilde budanmasına ve böylece davacının görünümünün engellenmesinin kaldırılmasına karar verilmiştir.” Bu karar Yargıtay 14. Hukuk Dairesi tarafından 2009 yılında onanmış ve kesinleşmiştir. 2011’de “*Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu*” Kararı ile hükme konu olan ağaçlar anıt ağacı olarak tescil edilmiştir. Bu karar öne sürülerek anıt ağaçların budanması kararının infazına karşı çıkmıştır. Yargıtay kararına göre, koruma kurulundan anıt ağaçların tesciline ilişkin karar alınması, kesinleşmiş olan ilama dayalı takibin infazını engelleyecek mahiyette değildir. Koruma kurulu kararına dayanılarak yeni bir dava açılması akabinde açılan davada tedbir kararı alınması halinde ilamın infazı durdurulabilir. Yargıtay kararı ile Kartal 3. Sulh Hukuk Mahkemesinde bilirkişi raporunu sunan bilirkişi gözetiminde, yerel mahkeme ilamında belirtilen yerde işinin ehli bahçıvan aracılığıyla hükmün infaz edilmesi gerektiği, yerel mahkemenin de bu yönde icra müdürlüğüne talimat verdiği belirtilmiştir.⁵⁵ Kararda usul kuralları gereğince kesinleşmiş ilamın infaz edilmesi

⁵⁴ Yargıtay 12. CD. 2011/9618 Esas, 2012/18365 Karar, 12.09.2012 Tarih

⁵⁵ Yargıtay 8. HD. 2012/13180 Esas, 2012/12440 Karar, 14.12.2012 Tarih

gerektiği, koruma kararının infazı etkileyecek mahiyette olmadığı belirtilmiştir. Bu kararla usul kuralları nedeniyle anıt ağaçlar hakkında alınan koruma kararlarının uygulanamayabileceği anlaşılmaktadır.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi 2863 sayılı Kanuna aykırılık suçundan yaptığı incelemede sanığın fiillerinin hangi suçu meydana getirdiği irdelenmiştir. Kararda anıt ağaçlarının korunmasına ilişkin mevzuata yer verildiği görülmektedir. Kararın mevzuatı ele alan bölümü “2863 sayılı Kanun’un, 11/10/2013 tarih, 28792 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6498 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesi yürürlükte bulunan tespit ve tescil başlıklı 7. maddesinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının tespitinin Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinatörlüğünde yapılacağı ve bu tespitlerin koruma bölge kurulu kararı ile tescil edileceği, tescil kararlarının ilanı, tebliği ve tapu kütüğüne işlenmesi ile ilgili hususların yönetmelikle düzenleneceğinin öngörüldüğü, bu amaçla çıkarılan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik ile sit kararlarının ilan şeklinin kaleme alındığı, 6498 sayılı Kanun’un 1. maddesi ile 2863 sayılı Kanun’un 7. maddesinde yapılan değişiklik ile sit alanlarının, tabiat varlıklarının ve tek yapı ölçeğinde tescil edilen taşınmazlar da dâhil olmak üzere malikleri idarece tespit edilemeyen taşınmazların tescil kararlarının, Resmî Gazete’de yayımlanacağı ve Bakanlığın internet sayfasında bir ay süreyle duyurulacağı hükmünün getirildiği, ayrıca anılan Kanunun 3. maddesi ile 2863 sayılı Kanunun 65. maddesinde “Tescil edilen sit alanları ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarının bu kanuna göre tebliğ veya ilan edilmiş olmasına rağmen yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine kasten sebebiyet verenler ile koruma bölge kurullarından izin alınmaksızın inşai ve fiziki müdahale yapanlar veya yaptıranların, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılacağıının öngörüldüğü, gerek 2863 sayılı Kanunun 6498 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesi yürürlükte bulunan 7. maddesi ile anılan madde gereğince çıkarılan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik hükümlerinin, gerekse 6498 sayılı Kanun’un 1. maddesi ile öngörülen tescil kararlarının, Resmî Gazete’de yayımlanma ve Bakanlığın internet sayfasında bir ay süreyle duyurulma zorunluluğunun amacının, ilgili kurul kararlarından muhataplarını haberdar etmek olduğu” şeklindedir.

Karara konu olayda, anıt ağacın koruma alanı kapsamında meyhaneli hamamın karşısında yer almaktadır. Bağımsız olarak tescili bulunmayan binanın yan duvarlarının

korunmuş, merdiveni ve çatısı yıkılmış, eski duvarlarının içine çelik konularak 2 katlı yapı inşa edilmiştir. Bu fiillerden dolayı sanık hakkında kamu davası açılmıştır. Tespit edildiği tarihte henüz tamamlanmamış halde bulunan yapının, yerel mahkemece mahallinde yapılan keşfinde inşasının bitirildiği ve kullanımına başlandığı tespit edilmiştir. Sanığın, anıt ağacın koruma alanı içerisinde Koruma Kurulundan izin almadan yapı inşa etmesi sebebiyle cezalandırılmasına karar verilmiştir. Yargıtay kararında, 2010 yılında inşaat mühendisi bilirkişi tarafından hazırlanan bilirkişi raporunun, suça konu yapının, duvarlarının demir malzeme ile yenilenmesi fiilinin inşai ve fiziki müdahale olduğunu belirttiği, bu durumun sanığın taşınmaz kültür varlığına zarar verme suçunu oluşturduğu gerekçesiyle cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir.⁵⁶

Kanunda belirtilen idarelerden izin almadan ya da izne aykırı şekilde inşai ve fiziki müdahalede bulunanlar cezalandırılmaktadır. Suça konu taşınmazın bulunduğu ilde Büyükşehir Belediye Başkanlığı ya da İl Özel İdaresine bağlı olarak koruma, uygulama ve denetim bürosu kurulup kurulmadığının araştırılması, kurulmuş olması halinde suça konu taşınmazın bu büroların sorumluluğunda bulunup bulunmadığının araştırılması akabinde sanığın hukuki durumunun yeniden ele alınması gerektiği belirtilerek “*yerel mahkeme kararının bozulması*”na karar verilmiştir. Karar, anıt ağaçların koruma alanı içerisinde zarar verici fiilleri gerçekleştiren sanığın cezalandırılması yönüyle anıt ağaçlarının korunması hususunda uygulamadaki olumlu bir içtihattır. Sanığın hakkındaki yargılama süreci devam ederken suça konu yapıyı bitirmesi ise olumsuz bir durumdur. İlk girişimlerinin tespit edilmesinin akabinde sanığın bu fiilleri gerçekleştirmesinin önüne geçilmesi gerekirken sanık suça konu yapıyı tamamen bitirene kadar sanık hakkında nihai karar verilmemiştir. Sanık yargılamanın uzamasına güvenerek suça konu fiillerini sürdürmüştür. Yargıtay kararı 2014 yılında verilmişken temyize konu yerel mahkeme kararı 2010 yılında verilmiştir. Aradaki 4 yıllık süreç de yargılamanın uzunluğunu ortaya koymaktadır.

4.3.3. Danıştay Kararları

Danıştay 14. Dairesi, 2012 yılında verdiği kararda anıt ağaçlarının korunmasına yönelik Belediye Gelirler Müdürlüğünce tesis edilen idari işleme karşı yapılan itirazın reddi kararını onamıştır.⁵⁷ “*Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu*” kararıyla 4 adet çınar ağacı anıt ağacı olarak tescil edilmiştir. Belediye tarafından, davacının kiracısı olduğu ve işlettiği

⁵⁶ Yargıtay 12. CD 2013/12376 Esas, 2014/15111 Karar, 18.06.2014 Tarih

⁵⁷ Danıştay 14. D., 2011/4434 Esas, 2012/3263 Karar, 08.05.2012 Tarih

büfe, anıt ağaçlarının sağlıklı gelişimlerine engel olduğu tespit edilmiştir. Bunun üzerine Bandırma Belediyesi Gelirler Müdürlüğü tarafından yıkım kararı alınmıştır. Davacı, yıkım kararının iptali için dava açmış, dava yerel mahkeme tarafından reddedilmiştir. Danıştay tetkik hâkimi tarafından yapılan incelemede yerel mahkeme kararının onanması gerektiği yönünde görüş bildirilmiştir. Danıştay savcısı temyiz incelemesinin sınırlı olduğu, yerel mahkeme kararına karşı yapılan temyiz taleplerinin 2577 sayılı “İdari Yargılama Usulü Kanunu”nun 49. maddesinde belirtilen nedenlere uymadığı, bu sebeple temyiz başvurusunun reddedilerek yerel mahkeme kararının onanması gerektiği yönünde kanaatini bildirmiştir. Danıştay, yerel mahkeme tarafından verilen kararın hukuk ve usule uygun olduğunu belirterek kararı onamıştır.

Kararda, anıt ağaçlarının sağlıklı gelişebilmelerinin engellenmemesi için yıkım dahil gerekli önlemlerin alınabileceği kabul edilmiş olduğundan karar anıt ağaçlarının korunmasında önemli bir içtihat oluşturmuştur.

Danıştay 2022 yılında verdiği bir kararında, imar planlarının kamu yararına aykırı olması halinde tüm belde sakinlerinin imar planının iptalini isteyebileceğine ancak parsel sahibi sıfatına haiz kişi tarafından dava açılmaması halinde, terekeye dahil edilebilecek kişisel hak ihlali olmadığı için dava takip hakkının mirasçılara geçmesinin mümkün olmadığına karar vermiştir.⁵⁸ Davacı, anıt ağaçlarının korunmadığı ve bölgenin bitki örtüsünün dikkate alınmadığı gerekçesiyle İzmir Çeşme ilçesi sınırları içinde Çeşme Belediye Meclisinin imar planlarının iptali için dava açmıştır. Yerinde yapılan keşif ve bilirkişi raporlarıyla “dava konusu 1/5000 ölçekli nazım imar planına ait onama sınırının ve bu sınıra bağlı olarak belirlenmiş olan 1/1000 ölçekli uygulama imar planı onama sınırın şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına, imar mevzuatına ve planlamanın eşitlik ilkesine aykırı olduğu, 1/25000 ölçekli Çeşme Çevre Düzeni Revizyon Planında “kentsel ve bölgesel yeşil alanlar” olarak belirlenmiş olan alanların bir kısmının dava konusu 1/5000 ölçekli nazım ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarında eğitim tesisi, resmi tesis, sosyal ve kültürel tesis olarak planlanmış olmasının planların kademeli birlikteliği ilkesine aykırı olduğu anlaşıldığından üst ölçekli plan hükümlerine, şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına, imar mevzuatına ve kamu yararına aykırı olduğu” tespit edilmiş, dava konusu imar planlarının iptaline karar verilmiştir. Kararın temyiz aşamasında davacının vefat etmesi ve dava takip hakkının mirasçılara geçmesinin

⁵⁸ Danıştay 6. D., 2018/889 Esas, 2022/5450 Karar, 12.05.2022 Tarih

mümkün olmaması sebebiyle karar Danıştay tarafından bozularak 2577 sayılı kanunun 26. maddesi⁵⁹ gereğince işlem yapılmak üzere yerel mahkemeye gönderilmiştir.

Yerel mahkeme kararı ile imar planlarının kamu yararına aykırı olduğu tespit edilerek iptal edilmesi anıt ağaçlarının korunmasına yönelik önemli bir karardır. Tüm belde sakinlerinin kamu yararına aykırı imar planlarına karşı dava açma hakkı bulunmaktadır. İncelenen kararda dava açan belde sakininin vefat etmesi anıt ağaçlarının korunmasına yönelik yerel mahkeme kararı hükümsüz kalmasına yol açmıştır. Yargılama sürelerinin uzunluğu da dikkate alındığında, anıt ağaçlar aleyhine benzer nitelikte kararlarla yeniden karşılaşmak kaçınılmaz olmayacaktır.

Danıştay 6. Dairesi, 2022 yılında verdiği bir diğer kararında, 31070 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “*Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 5., 6. ve 7. maddelerinin iptali*” talebini kısmen kabul ederek karara bağlamıştır.⁶⁰ Anıt ağaçlar bakımından yapılan değişikliklerin anıt ağaçlarının tanımını daralttığına ve önceki yargı kararlarının gerekçelerine aykırı olduğuna dayanılarak söz konusu değişikliklerin iptali talep edilmiştir.

Kararda, “*korunması gerekli tabiat varlıklarının korunmasıyla ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirleme görev ve yetkisinin Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu’na, bu ilkeler doğrultusunda, uygulamaya yönelik karar alma görev ve yetkisinin ise Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonlarına ait olduğu, kamu kurum ve kuruluşları ve belediyeler ile gerçek ve tüzel kişilerin ise, bu Komisyonların kararlarına uymak zorunda oldukları dikkate alındığında, anıt ağaçların tespit edilmesine yönelik hususların, Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonunca alınacak ilke kararıyla belirlenmesine ilişkin düzenlemede hukuka aykırılık görülmemiştir.*” şeklindeki gerekçe ile yönetmelikte yapılan değişikliklerin iptali talebi reddedilmiştir.

⁵⁹ 2577 sayılı “İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun “Tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik” başlıklı 26. maddesi gereğince, “dava esnasında ölüm veya herhangi bir sebeple tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik olursa, davayı takip hakkı kendisine geçen başvurusuna kadar; gerçek kişilerden olan tarafın ölümü halinde, idarenin mirasçılar aleyhine takibi yenilemesine kadar dosyanın işleminden kaldırılmasına ilgili mahkemece karar verilir. Dört ay içinde yenileme dilekçesi verilmemiş ise, varsa yürütmenin durdurulması kararı kendiliğinden hükümsüz kalır. Yalnız öleni ilgilendiren davalara ait dilekçeler iptal edilir.”

⁶⁰ Danıştay 6. D, 2020/8231 Esas, 2022/3157 Karar ve 16.03.2022 Tarih

“2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları" başlıklı 6. maddesinin 4. fıkrasında: "Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir." hükmüne yer verildiği, Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik'in "Tanımlar ve kısaltmalar" başlıklı 4. maddesinde ise anıt ağaçların, "yaş, çap ve boy itibarıyla kendi türünün alışılmış ölçüleri üzerinde boyutlara sahip olan ve/veya yöre folklorunda, kültür ve tarihinde özel yeri bulunan ve/veya geçmiş ile günümüz, günümüz ile gelecek arasında köprü kurabilecek doğal ve uzun ömre sahip olan ağaçlar" olarak tanımlandığı dikkate alındığında, dava konusu düzenlemenin Yönetmelik'te yer alan anıt ağaç tanımı ile uyumlu olmayıp, söz konusu değişikliğin, tanım maddesiyle çelişkili olduğu ve bu düzenlemeyle, eski düzenleme uyarınca anıt ağaç tanımının kapsamına girecek ağaç türlerinin daraltıldığı anlaşıldığından, 7. maddenin, Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik'in 11. maddesinin 1. fıkrasının değiştirilmesine ilişkin kısmında hukuka uyarlık görülmemiştir. ” gerekçesiyle dava konusu yönetmeliğin 7. maddesinin, Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmeliğin 11. maddesinin 1. fıkrasının değiştirilmesine ilişkin kısmının iptaline karar verilmiştir. Bu karar ile madde metnindeki “form” kelimesi anıt ağaç tanımıyla uyumluluk göstermediği ve anıt ağaç tanımının kapsamındaki ağaç türlerinin daraltıldığı gerekçesiyle çıkarılmıştır.

Anıt ağaçların kapsamının daraltılmasının engellenmesi ile tespit ve tescil edilen ya da edilecek anıt ağaçların sayıca korunmasının genişletilmesine yol açması yönüyle karar önem taşımaktadır.

4.4. AVRUPA VE ABD HUKUKUNDA ANIT AĞAÇLARA İLİŞKİN MEVZUATIN TÜRK MEVZUATI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmada Portekiz, Birleşik Krallık, Almanya, ABD ve Türkiye'nin sahip olduğu korunan alanların, bulundukları ülke topraklarına oranları sayısal verilerle açıklanmıştır. Türkiye'de bu oranın %10'un altında kaldığı görülmektedir. Diğer ülkelerin oranları ise %50'ye yakın ya da %50'nin üzerindedir. Bu alanların korunması için atılması gereken ilk adımlardan biri korunan alanların sayısını artırmaktır. Bu sayede kapsamı geniş bir koruma sağlanacak ve korunan ağaçların sağlıklı ve hızlı şekilde artışı sağlanacaktır.

Portekiz'de anıt ağaçlara ilişkin konular kanunla düzenlenmektedir. Normlar hiyerarşisinde yönetmelikten üstün olan kanunla düzenleme getirilmesi anıt ağaçlar bakımından olumlu bir durumdur. Türk mevzuatında anıt ağaçların korunmasına özel doğrudan bu düzenlemeleri içeren bir kanun yoktur. Konunun detayları yönetmelik ve ilke kararlarında düzenlenmiştir.

Portekiz hukukunda, anıt ağaçlarına ilişkin düzenlemelerde tek kuruluşun yetkili olduğu belirtilirken Türk mevzuatında bu hususta farklı Bakanlıklar ve kurumlar yetkilidir. Bu durum yetki karmaşalarına ve farklı uygulamalara yol açabilmektedir.

Portekiz hukukunda, henüz anıt ağaç olarak tespit edilmemiş olan ağaçların da anıt ağaçların korunmasına ilişkin cezai düzenlemelerden faydalanabileceği düzenlenmiştir. Türk mevzuatında tescil sürecinde ağaçların, tescil edilen ağaçların faydalandığı hükümlerden yararlanabileceğine ilişkin düzenleme bulunmamaktadır. Anıt ağaçların korunması bakımından Portekiz hukukundaki düzenlemenin olumlu olduğu görülmektedir.

Birleşik Krallık hukukunda anıt ağaçlara zarar verilmesi suç sayılmış, kesilmesi üst sınırı olmayan para cezası gibi yaptırımlara tabi tutulmuştur. Bu durum caydırıcılık bakımından olumlu görünmektedir. Birleşik Krallık hukukunda yerel otoriteler tarafından ağaç koruma emirleri verilmesiyle anıt ağaçlarına koruma sağlanmakta, anıt ağaçlarının kendiliğinden korumaya sahip olmadığı belirtilmektedir. Yerel otoritelerin hızlı hareket etmesi ve hemen ağaç koruma emirlerini verebilmesi anıt ağaçlarının korunması konusunda olumludur. Ancak ağaç koruma emirlerinin verilmesi yerel otorite kararına bağlı olup yerel otoritelerin bu kararları verme yönünde zorunlulukları bulunmamaktadır. Bu durumun keyfiliğe yol açma ihtimali olması sebebiyle olumsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Almanya hukukunda federal eyaletlerin bağımsız düzenlemeler yapabilmesi sebebiyle anıt ağaçlarının hukuku korunmasına ilişkin düzenlemeler farklılık göstermektedir. Yerel yönetimlerin (belediyelerin) kendi ağaç koruma yönetmeliklerini çıkarma yetkileri vardır. Belediyelerin korunan ağaçlara yönelik müdahalelerde telafi tedbirleri belirlemesi, zarar verici fiillere karşı para cezası ve diğer yaptırımların uygulanması yetkileri de bulunmaktadır.

ABD hukukunda da anıt ağaçların korunması hususunda eyaletler arasında farklı düzenlemeler yapılmıştır. Hawaai eyaletinde ağaca yönelik zararlara karşı 1.000 doları aşmayacak bir para cezası öngörülmüştür. Türk mevzuatında anıt ağaçlara zarar verilmesi halinde kanunda hapis cezası ve adli para cezası yaptırımı birlikte düzenlenmiştir. Türk mevzuatındaki bu düzenlemeler anıt ağaçların korunması bakımından önemlidir.

ABD'de anıt ağaçların envanter çalışmalarına vatandaşları da dahil edecek geniş kapsamlı projeler yapılmaktadır. Bu durum vatandaşların anıt ağaçlar hakkında bilinçlenmesini, anıt ağaçları tanımasını ve sevmesini sağlamaktadır. Türkiye'de de bu yönde çalışmalar ve projeler gerçekleştirilmelidir.

4.5. ANIT AĞAÇLAR İLE İLGİLİ YÜKSEK MAHKEME KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmada Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay kararlarına yer verilmiştir. Oyçokluğuyla verilen kararların karşı oyları da önem taşımaktadır.

Anayasa Mahkemesi KTVKK'nin 65. maddesine ilişkin başvuru sonucunda verdiği kararda yetkili mercilerin değişmesi halinde ceza yaptırımlarının farklı olabileceği, eşitliğe aykırı bir durumun olmadığı, kanun koyucunun takdirinde olduğu yönünde karar vermiştir. Söz konusu maddeye yönelik itiraz Anayasa Mahkemesince reddedilmiş olsa da karar sonrasında kanun metni değiştirilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin oy çokluğu ile aldığı bu karar anıt ağaçlarının korunmasına ilişkin cezai yaptırımların farklılık göstermesinin meşru sayılması sonucunu doğurmuştur. Karşı oy ile Anayasa Mahkemesi kararının yanlış olduğu, kanun koyucunun takdir yetkisini eşit, adaletli ve hakkaniyetli kullanması gerektiği belirtilmiştir.

Yargıtay kararlarında anıt ağaçlarına ilişkin zarar verici ve suç oluşturan fiillerin yargı süreci yürütülmektedir. Kararlarla ilgili farklı değerlendirmelerde bulunmak mümkündür. Yargıtay bir kararında zarar verildiği tespit edilen ağacın anıt ağaç olmaması sebebiyle sanığın beraatine karar vermiştir. Ancak bu kararda eleştirilecek husus aynı kurumdan alınan raporların

çelişkili ve özensiz hazırlanmış olmasıdır. Bir raporda ağacın anıt ağaç olduğu belirtilirken üç ay sonra hazırlanan raporda söz konusu ağacın anıt ağaç olmadığı belirtilmiştir. Karar metninden kesin olarak çıkarılması mümkün olmamakla birlikte söz konusu ağaç anıt ağaç olarak tespit için gerekli şartları taşıyorsa iki rapor arasında geçen bu süreçte tescil edilmesi gerekirdi. Söz konusu ağacın anıt ağaç olma niteliklerini taşımasına karşın 3 aylık bir süreçte anıt ağaç olarak tescil edilmemiş olması kurumların hızlı karar alma ve uygulama mekanizmalarının bulunmadığını göstermektedir. Anıt ağaçlarının tescil işlemlerinin eksik ve hatalı yapılması, anıt ağaçlara karşı işlenen suçların cezasız kalmasına yol açacaktır.

Yargıtay kararlarının irdelenmesinde yargılama süreçlerinin uzunluğu dikkat çekmektedir. Bu durum adil yargılanma hakkına zarar vermekte, anıt ağaçlara karşı işlenen suçların da zamanaşımı gibi nedenlerle yaptırımsız kalması ihtimali doğmaktadır. Yargıtay'ın bir kararında anıt ağacının tescil kararının kesinleşmiş ilama dayalı takibin infazını engelleyemeyeceğine, yeni bir dava açılması ve açılan davada tedbir kararı alınması halinde ilamın infazının durdurulabileceğine karar verilmiştir. Anıt ağacın korunması için mahkemeden tedbir talebinde bulunulmaması veya tedbir talep edilen mahkemenin tedbir talebini reddetmesi gibi durumlar tescil edilmiş olan anıt ağacın zarar görmesine sebep olabilecektir. Bu da anıt ağaçların korunmasında olumsuz bir durum meydana getirmiştir.

Danıştay kararlarının incelenmesinde yargılamanın uzun sürmesi dikkat çekmektedir. Danıştay'ın bir kararında kamu yararına aykırı imar planına karşı dava açan belde sakininin vefat etmesi anıt ağaçlarının korunmasına yönelik olumlu bir yerel mahkeme kararını hükümsüz bırakmıştır. Yargılama süreçlerinin uzamasının önüne geçilmelidir.

Danıştay'ın bir kararında yönetmelikte anıt ağacın tanımında yer alan form kelimesinin madde metninden çıkarılmasına karar verilmiştir. Karar gerekçesinde anıt ağaçların kapsamının daraltılmasının önüne geçilmesinin amaçlandığı açıklanmıştır. Anıt ağaç olarak tescil edilecek ağaçlarının kapsamının geniş olması ve bu yönde karar verilmesi anıt ağaçların hukuki durumu bakımından olumlu bir gelişmedir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmada öncelikle anıt ağaçlarla ilişkili temel kavramlara ve anıt ağaçların ayırt edici özelliklerine yer verilmiştir. Ağaç, tabiat anıtı ve tabiat varlığı kavramları anıt ağaçlarıyla doğrudan ilişkilidir. Yabancı devletlerin mevzuatlarında anıt ağaçlar için şampiyon ağaç, eski, dikkate değer ağaç gibi kavramların kullanıldığı görülmektedir. Ulusal ve yabancı devletlerin mevzuatlarındaki anıt ağaçlar için kullanılan kavramlara ilişkin açıklamalardan sonra anıt ağaçların tarihsel sürecine ve kültürel önemine ilişkin bilgiler verilmiştir. Türk mevzuatındaki anıt ağaçlara ilişkin düzenlemelerin Türkiye sınırları içinde yer alan anıt ağaçlar bakımından uygulandığı dikkate alınarak il bazında ve ulusal çapta anıt ağaçlara ilişkin sayısal verilere yer verilmiştir.

Çalışmanın konusu kapsamında Türk mevzuatındaki düzenlemeler tarihsel süreci de dahil edilerek mülga düzenlemelerle birlikte açıklanmıştır. 2863 sayılı KTVKK ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu yürürlüktedir. KTVKK tabiat ve kültür varlıklarının korunmasında temel kanundur. Kanun metninde “*anıt ağaç*” kavramına doğrudan yer verilmemiştir. Ancak dayanağını KTVKK’dan (ve MPK’den) alan “*Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik*” ile anıt ağaç tanımı yapılmış, anıt ağaçlarının ayırt edici özellikleri, tespit, tescil ve korunmasına ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

5.1. ANIT AĞAÇLARIN TESPİTİ

Koruma statüsü bulunan alanlar, taşınır ve taşınmaz varlıklar hakkındaki işlemlerde KTB’nin, ÇŞİDB’nin ve TOB’un görevleri ve yetkileri bulunmaktadır. Bununla birlikte koruma statüsüne sahip varlıkların korunması, bakımı ve onarımı belediyelerin görevlerindendir.

Yönetmeliğin 11. maddesi ile anıt ağaçlarının tespitinin ilke kararlarıyla belirleneceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme uyarınca ÇŞİDB tarafından 117 Sayılı İlke Kararı çıkarılmıştır. 117 sayılı ilke kararı anıt ağaçlarına ilişkin önceki ilke kararlarını mülga etmiştir. 117 sayılı ilke kararı ile anıt ağaçlarının kültürel, boyutsal ve görsel anıt ağaçlar olarak sınıflandırılması, tespit edilmesi, seçilmesi, koruma alanlarının belirlenmesi, tanıtım levhalarının kullanılması ile ilgili temel esaslara yer verilmiştir. 117 sayılı ilke kararının ekinde ise anıt ağaç tespiti ve tescilinde kullanılan tablolara yer verilmiştir.

TSE tarafından doktrin ve 2005 yılı öncesi tescil yöntemleri değerlendirilerek ulusal bir standart belirlenmiştir. TS 13137, yönetmeliğin 11. maddesinde yapılan değişiklik öncesine, 16 Mart 2020 tarihine kadar anıt ağaçlarının tespiti için uygulanmaktaydı. Mevcut durumda anıt ağaçlarının tespiti için ilke kararları esas alınmakta ise de TS 13137'deki anıt ağaçlara ilişkin düzenlemeler önemini korumaktadır.

TS 13137 ile 117 sayılı ilke kararı arasında farklı düzenlemeler mevcuttur. TS 13137'de anıt ağaçlar boyutsal, tarihi, mistik, folklorik ve istikbal anıt ağaç olmak üzere beş grupta incelenmiştir.

117 sayılı ilke kararında anıt ağaçlar kültürel, boyutsal ve görsel anıt ağaçlar olarak üç gruba ayrılmış, kültürel anıt ağaçlar tarihi, mistik ve folklorik anıt ağaçlar olarak üç grupta incelenmiştir. Anıt ağaçların sınıflandırılmasında değişikliğe gidildiği görülmektedir.

TS 13137'nin istikbal anıt ağaca ilişkin düzenlemeleri büyük önem taşımaktadır. Bu düzenleme ile, boyutsal anıt ağaç tespitinde yeterli kriterlere sahip olmayan ancak belirlenen değerlerden herhangi birinin bir üst basamağa yükselmesi ile asgari değerleri karşılayabilecek olan istikbal anıt ağaçların, anıt ağaçlara sağlanan korumadan faydalanması amaçlanmıştır. Bu düzenleme, anıt ağaçlara getirilen korumanın kapsamının genişlemesi yönüyle anıt ağaçlar bakımından olumludur. 117 sayılı ilke kararında istikbal anıt ağaç kavramı bulunmadığından bu düzenleme uygulanmamaktadır.

Anıt ağaçlara sağlanan korumanın genişletilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Bu kapsamda tespit sürecine alınan anıt ağaçlara da tespit süreci tamamlanmış gibi koruma sağlanabilir bununla birlikte TS 13137'de yer alan mülga istikbal anıt ağaç düzenlemesi 117 sayılı ilke kararına dahil edilerek koruma kapsamı genişletilebilir.

5.2. ANIT AĞAÇLARIN TESCİLİ

Mülga olan TS 13137'de anıt ağaçlara ilişkin tescil sürecinde teknik detaylara genişçe yer verilmiştir. 117 sayılı ilke kararında ve TS 13137'de anıt ağaçların tescilinde kullanılacak formüller aynıdır. Bu formüle ilke kararında “ $\$AD = Boy + Gövde \text{ çapı} + Tepe \text{ çapı} + Yaş + Bulunduğu \text{ yer} + Pozitif \text{ özellikler}$ ” şeklinde yer verilirken TS 13127'de: “ $\$İMDİKİ \text{ ANITSAL DEĞER } (\$AD) = Bo + GÇ + TÇ + Ya + BY + PÖ\text{Toplam}$,

Formülde:

ŞAD: Şimdiki anıtsal değeri,

Bo: Ağacın boyu için aldığı puanı,

GÇ: Ağacın gövde çapı için aldığı puanı,

TÇ: Ağacın tepe çapı için aldığı puanı,

Ya: Ağacın yaşı için aldığı puanı,

BY: Ağacın bulunduğu yer için verilen puanı ve

PÖ: Ağacın pozitif özellikleri için verilen puanlar toplamını ifade etmektedir” şeklinde detaylı olarak yer verilmiştir. Bununla birlikte TS 13137’de formülde kullanılan tüm puanlara ilişkin teknik detaylar da alt başlıklar halinde ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. 117 sayılı ilke kararında teknik detayların TS 13137’de olduğu gibi ayrıntılı şekilde düzenlenmesi, uygulanacak kuralların belirgin şekilde tespit edilebilmesi bakımından önemli olduğundan bu yönde düzenleme yapılmalıdır.

TS 13137’de anıt ağacın tescil sürecinde etkili olmayan ancak korunmasında öncelik olanları ayırt etmek amacıyla kullanılan negatif puanlar hesaplanmaktadır. Negatif puanlar için 3 aralıktaki puanlara yer verilmiştir. 0-8 arası puanlarda bakım ve korumanın acil olmadığı, 9-17 arası puanlarda bakım yapılarak korunması gerekliliğinin olduğu, 18-25 arası puanlarda acil bakım ile korunma gerektiği anıt ağaca ilişkin tanıtım çizelgesinde belirtilmektedir.

117 sayılı ilke kararında negatif puanlara ilişkin düzenleme bulunmamaktadır. TS 13137’de bulunan bu düzenleme, anıt ağaçların korunması bakımından olumlu ve gereklidir. Acil bakıma ihtiyacı olan ağaçların varlığının devamı için acele önlemler alınmalıdır. Bu nedenle TS 13137’de bulunan düzenlemenin 117 sayılı ilke kararında da yer alması gerekmektedir.

Çalışmada özel mülkiyette bulunan anıt ağaçlar hakkındaki hukuki düzenlemelere ilişkin bilgi verilmiştir. Yürürlükte bulunan 117 sayılı ilke kararında özel mülkiyette bulunan anıt ağaçlar için hususi düzenleme bulunmamaktadır.

Çalışmada anıt ağaç tescilinin idari süreci aktarılmıştır. ÇŞİDB’nin resmi sitesinde prosedür detaylı şekilde maddeler halinde ve şematik olarak açıklanmıştır. Prosedürün detaylı ve uzun olması uygulamada da bu sürecin yavaş işlemesine sebep olabilmektedir. Bu hususta düzenleme yapılması gerekmektedir.

5.3. ANIT AĞAÇLARIN KORUNMASI

Çalışmada Avrupa ve ABD hukukunda anıt ağaçlara ilişkin düzenlemeler, düzenlemelerin kısa tarihçesi, korunan alanların devletlerin yüz ölçümlerine oranları ile ilgili sayısal veriler, anıt ağaç teriminin Avrupa ve ABD’deki farklı adlandırılmaları hakkında bilgi verilmiştir.

Portekiz, anıt ağaçlarına yönelik zarar verici eylemlerin cezalandırılması, anıt ağaç olarak tescil edilmediği halde sınıflandırma sürecinde olan ağaçların anıt ağaçlara ilişkin düzenlenmelerden faydalanmasını sağlaması ve anıt ağaçlara zarar veren fiili gerçekleştiren kişilerin ek yaptırımlara tabi tutulması dikkat çekmektedir. Portekiz’de anıt ağaçlara karşı zarar veren fiiller kasten işlenmesinin yanında taksirli olması ve teşebbüsü halinde de cezalandırılmaktadır.

Türk mevzuatında ise anıt ağaçlara zarar veren fiillerin ancak kasten gerçekleştirilmesi halinde cezalandırılacağı düzenlenmiştir. Anıt ağaçlara zarar veren fiillere uygulanan cezai yaptırımların suçun taksirle işlenmesi ve teşebbüs halinde kalması halinde de uygulanması, verilen cezaların alt ve üst sınırlarının artırılması anıt ağaçların korunmasının gelişmesini sağlayacaktır. Kısaca anıt ağaçlara zarar verilmesi halinde uygulanan cezai yaptırımların kapsamı anıt ağaçlar lehine genişletilmelidir.

Portekiz mevzuatında anıt ağaçlar için gerekli acil müdahalelerin sivil vatandaşlar tarafından gerçekleştirilebileceği ancak bu müdahalelerin 48 saat içinde yetkili mercilere bildirilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Türk mevzuatında sivillerin acil müdahaleleri düzenlenmemiştir. Uygulamada yetkili kuruluşların hızlı karar alma ve uygulama mekanizmalarında zaman zaman sorunlar yaşandığı ve bu durumların pek çok olumsuzluğa sebep olduğu göz önüne alındığında böyle bir düzenlemenin mevzuata dahil edilmesi dikkate alınmalıdır.

Çalışmada TPO’lar ve anıt ağaçların tahrip edilmesine, kesilmesine yol açan kişileri sınırsız para cezası yaptırımına tabi tutabilen Birleşik Krallık, ormanların ve ağaçların korunmasında azami özeni gösteren Almanya ve anıt ağaçlarının tanınırlığının artırılması için projeler oluşturan, ağaç envanteri çalışmaları eskiye dayanan ABD ayrı bölümler halinde Türk mevzuatı ile karşılaştırma yapılarak incelenmiştir.

Portekiz mevzuatında anıt ağaçlar hususunda tek kuruluş yetkiliyken Türk mevzuatında farklı bakanlıklar ve kurumlara yetki verilmiştir. Bu durum yetki karmaşası ve farklı

uygulamalar gibi sorunları ortaya çıkarmaktadır. Türk hukukunda da yetki karmaşasının önlenmesine yönelik tedbirler alınmalı, farklı kurum ve kuruluşlardaki yetkiler çelişiklere yol açmayacak şekilde düzenlenmelidir.

Birleşik Krallık mevzuatında anıt ağaçların kesilmesi halinde sınırsız para cezası yaptırımını uygulanabilmektedir. Türk mevzuatında anıt ağaçlara zarar veren fiiller hakkında böyle bir yaptırım söz konusu değildir. Bu hususta, cezai yaptırımların kapsamı genişletilmelidir.

Almanya hukukundaki yasal düzenlemelerde Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesine doğrudan atıf yapıldığı görülmektedir. Türk mevzuatında, Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesine taraf olunmasına karşılık yasal düzenlemelerde doğrudan atıf yapılmamıştır. Doğrudan atıf yapılması bir zorunluluk olmamakla birlikte sözleşmede yer alan hükümler, mevzuata dahil edilerek anıt ağaçlara ilişkin düzenlemelerin genişletilmesi dikkate alınmalıdır.

Almanya ve ABD mevzuatlarında eyaletler arasında farklı düzenlemelerin ve uygulama farklılıklarının olduğu görülmektedir. Türk mevzuatında farklı bakanlıkların anıt ağaçlara ilişkin işlemlerde yetkilerinin bulunması sebebiyle farklı düzenlemeler ve uygulama farklılıkları meydana gelmektedir.

Çalışmada yer alan yüksek mahkeme içtihatlarının çoğunluğu anıt ağaçlarına karşı zarar verici fiillerin cezalandırılması ve idari yaptırımların iptal edilmesine ilişkindir. Yargılamanın uzunluğu uygulamada olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Ayrıca usul kurallarının zaman zaman anıt ağaçlar aleyhine sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Örneğin çalışmada yer verilen Danıştay kararında anıt ağaçların korunmasına, kamu yararına aykırı olarak değerlendirilen imar planının iptaline karar verilmiş ancak davacının vefat etmesi sebebiyle karar hükümsüz kalmıştır.

Çalışmada yer verilen Anayasa Mahkemesi kararı ile koruma statüsü bulunan varlıklara ilişkin yetki ve cezai yaptırım farklılıklarının eşitlik ilkesine aykırı olmayıp kanun koyucuya ait takdir yetkisi kapsamında olduğu belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin oy çokluğuyla verdiği kararda anıt ağaçların korunması hususunda cezai yaptırımların değişiklik göstermesi meşru sayılmıştır. Sonrasında karara konu kanun maddesi değiştirilmiştir. (KTVKK 65. madde)

Çalışma kapsamında aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

Çalışmada anıt ağaçlarına ilişkin yasal düzenlemelere ve uygulamaya yönelik problemlere yer verilmiştir. Tespit edilen problemlerin sistemli olarak belirtilmesi yönüyle 2016 yılında yayınlanan “*Anıt Ağaçlar Yönetiminin İyileştirilmesi Çalıştayları Sonuç Raporu*” büyük önem taşımaktadır. Raporda, genel olarak yetki karmaşası, anıt ağaçların tescil sürecinin uzun ve zor olması, ulusal envanterin tamamlanmaması, anıt ağaçlarına ilişkin hukuksal çerçevenin net olmayışı, anıt ağaçların öneminin yeterli düzeyde bilinmemesi, “*anıt ağaçların maden, turizm, karayolu, imar yasalarında ve uygulamalarında dikkate alınmaması*”, özel mülkiyetlerdeki anıt ağaçlarına özgü hukuksal düzenlemelerin eksikliği, anıt ağaçlara zarar veren kişilere verilen cezalarının caydırıcı olmadığı problemleri tespit edilmiştir. Bu problemlere karşı anıt ağaçlarının tanıtılması, anıt ağaçların haritalandırılması, orman mühendisliği, peyzaj mimarlığı bölümlerinde ve lisansüstü programlarda anıt ağaçlara yer verilmesi, ağaçlara ilişkin bakım kılavuzunun yayınlanması, kurumların görevlerinin ve yetkilerinin belirgin hale getirilerek yetki karmaşasının önlenmesi, anıt ağaçlara özel cezai düzenlemeler yapılması ile caydırıcılığın artırılması, anıt ağaçlara ilişkin tespit ve tescil sürecinin hızlandırılması gibi çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Çözüm önerilere ilave olarak Hollanda örneğinde olduğu gibi Türk vatandaşları için önemli kişilerin isimleri anıt ağaçlara verilerek ağaçlara duyulan ilginin artırılması, anıt ağaçların vatandaşların desteğiyle daha etkin şekilde korunması sağlanabilir.

ABD’de en büyük anıt ağaçlarının tespit edilmesi için ülke genelinde ve eyaletlerde yarışmalar düzenlenmektedir. Türk halkının ilgisini çekmek ve anıt ağaçların tanınırlığını artırmak için benzer projeler gerçekleştirilmelidir. ABD’de gerçekleştirilen projeye benzer şekilde en büyük fiziksel özelliklere sahip anıt ağaçların tespiti için vatandaşlar arasında bir yarışma düzenlenebilir. Bu şekilde anıt ağaç için gereken şartları taşıyan birçok ağaç anıt ağaç olarak tescil edilebilecek ve korunma imkanı bulacaktır. Bununla birlikte böyle bir projenin gerçekleştirilmesi çevre bilincinin, ağaç ve çevre sevgisinin oluşmasına ve ulusal envanterin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Anıt ağaçların hukuki statüsünün belirgin hale getirilmesi, yetki karmaşalarının ve uygulama farklılıklarının giderilmesi için anıt ağaçlarına ilişkin yetkilerin ve görevlerin net bir ayrıma tabi olması için gerekli düzenlemeler yapılmalı mümkün olması halinde yetki ve görevler tek bir kurumda toplanmalıdır. Anıt ağaçların tespit ve tescil edilmesi sürecinin kısaltılması ve kolaylaştırılması yönünde tedbirler alınması gerekmektedir.

Yargıtay ve Danıştay karar örneklerinden görüleceği üzere yargılama süreci zaman zaman uzayabilmektedir. Sürecin uzaması anıt ağaçların lehine olan bir kararın hükümsüz kalması, izinsiz ve anıt ağaca zarar verecek şekilde yapı inşaatına başlayan failin ceza yargısı sürerken yapıyı tamamlaması ve bunlar gibi birçok olumsuz sonuca yol açabilir. Telifsiz imkansız olan zararların doğmaması için mahkemelerin yeterli incelemeyle ivedi kararlar vermesi ve yargılama sürelerinin kısılmasına yönelik tedbirler içeren yasal düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Anıt ağaçlarına zarar verilmesi halinde uygulanan cezai yaptırımların caydırıcı olması gerekmektedir. Mevcut düzenlemede iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ve beş bin güne kadar adli para cezası yaptırımını uygulanmaktadır. Ancak sanık lehine düzenlemeler nedeniyle sanık cezasız kalmakta ya da hükmedilen cezanın çok az bir kısmı infaz edilmektedir. Bu da cezaların caydırıcılığına olumsuz etki etmektedir. Yapılacak yasal düzenlemeler ile bu durumun önüne geçecek tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Anıt ağaca zarar verilmesi fiili ancak kasten gerçekleştirilmesi halinde fail cezalandırılmaktadır. Bu durum da anıt ağaçlarına zarar veren fiillerin cezasız kalmasına yol açabilecektir. Suçun orman yangını suçlarında öngörüldüğü gibi taksirle işlenmesi halinde de cezalandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Anıt ağaç olarak tescili yapılmamış ancak anıt ağaç olarak tespit süreci devam eden ağaçlara zarar verilmesi halinde de faillere cezai yaptırım uygulanması yönünde hukuki düzenlemeler yapılmalıdır.

Anıt ağaçlarının tespit ve tescili için gereken asgari koşullar düşürülmeli, daha fazla ağacın anıt ağaç koruma statüsünden faydalanabilmesi sağlanmalıdır. Doğal güzelliklerin artması için korunan alanların artırılmasına yönelik gerekli tedbirler alınmalıdır.

Anıt ağaçlarının tanınırlığının artırılması için gerekli tedbirler alınmalı, anıt ağaçları tanıtan projelerinin niceliği ve niteliği artırılmalı, bu projelere yerel halkın erişmesi sağlanmalıdır.

6. KAYNAKLAR

- American Forests, “The 2012 National Register Of Big Trees” s. 10, (Çevrimiçi), https://www.americanforests.org/wp-content/uploads/2012/04/BT-Register-PDF_FINAL_web.pdf 23.12.2023
- American Forests “National Champion Trees Program”, (Çevrimiçi), <https://www.americanforests.org/champion-trees/> 23.12.2023
- Anayasa Mahkemesi, “Mülkiyet Hakkı Karar Özetleri”, (Çevrimiçi), https://anayasa.gov.tr/media/7415/mulkiyet_kararlari_ozet.pdf 10.06.2024
- Andrés, José Pichel, “A Project aims to promote and protect the monumental trees of Portugal”, 26.05.2015 (Çevrimiçi) <https://www.dicyt.com/news/a-project-aims-to-promote-and-protect-the-monumental-trees-of-Portugal> 15.09.2023
- Ancient Tree Forum “Legal Protection” (Çevrimiçi) <https://www.ancienttreeforum.org.uk/ancient-trees/protecting-ancient-and-veteran-trees/legal-protection/> 10.12.2023
- Asan, Ünal, “Türkiye Ormanlarında Saflanabilen Anıt Nitelikli Ağaçların Dünyadaki Benzerleriyle Karşılaştırılması”, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Cilt: 37, Sayı: 2, 1987, s. 46 – 68.
- Asan, Ünal, “Anıt Ağaçların Birey ve Toplum Psikolojisi Üzerindeki Etkileri”, Yeşile Çerçeve Dergisi, Sayı 18, 1992, s. 18- 19
- Arbor Day Foundation “Tree Protection Ordinances”, Tree City Usa Bulletin, No. 31, 2016
- Aslanboğa İlçin, Hepcan Şerif: “Anıt Ağaçlar”, **Tübitak Bilim ve Teknik Dergisi**, Cilt: 28, Sayı: 333, 1995, s. 68 (Çevrimiçi) <https://e-dergi.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergiKodu=4&cilt=28&sayi=333&sayfa=68&yaziid=8397> 13.09.2023
- Birleşmiş Milletler, “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi”, (Çevrimiçi), <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263665/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html> 25.12.2023
- Bobat, Alaeddin, Anıt Ağaçlar, Kırsal Turizm ve Koruma-Yararlanma Dengesi Üzerine Çelişkiler, Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi, Cilt: 1 Sayı: 2, 2017, s. 35 – 41
- Bozan, Fatma, “Uluslararası ve Ulusal Hukuk Kaynaklarında Kültür ve Tabiat Varlıkları İle Arkeolojik Sit Alanlarının Korunması”, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017

- Bristol City Council, “Tree Preservation Orders”, (Çevrimiçi), <https://www.bristol.gov.uk/residents/planning-and-building-regulations/tree-works-and-preservation/tree-preservation-orders> 11.12.2023
- Cathedral Grove, “European Tree Websites”, (Çevrimiçi), <http://www.cathedralgrove.eu/text/08-Tree-Websites.htm#British> 20.12.2023
- Constitution of the Portuguese Republic (Constituição da República Portuguesa), “Constitution Of The Portuguese Republic Seventh Revision” (Çevrimiçi) <https://www.parlamento.pt/sites/EN/Parliament/Documents/Constitution7th.pdf> 05.12.2023
- Çağlar, Yücel, “Thoughts on “Monumental Trees” Management”, 1st International Yew Workshop of Turkey in Duzce, Sept. 28th - Oct. 4th 2015, Düzce, s. 130-133
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, “Tabiat Varlığı Olarak Belirlenecek Anıt Ağaçların Tespitine İlişkin 117 Sayılı İlke Kararı”, Resmi Gazete, No: 31898, Tarih: 20.07.2022 (Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/07/20220720-7.pdf> 15.09.2023
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, “Anıt Ağaçların Tespiti İçin Yeni Düzenleme” (Çevrimiçi) <https://www.csb.gov.tr/anit-agaclarin-tespiti-icin-yeni-duzenleme-bakanlik-faaliyetleri-22045> 20.11.2023
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, “Anıt Ağaçlar Tabiatın Sessiz Tanıkları, Boylu Ardiç”, (Çevrimiçi) <https://www.anitagaclar.gov.tr/detail/boylu-ardic-jeniperus-excelsa/167> 15.09.2023
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, “Anıt Ağaçlar Tabiatın Sessiz Tanıkları, Yürüyen Köşk Çınarı”, (Çevrimiçi) <https://www.anitagaclar.gov.tr/detail/yuruyen-kosk-cinari-platanus-orientalis/338> 15.09.2023
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, “Anıt Ağaçlar Tabiatın Sessiz Tanıkları, Londra Çınarı”, (Çevrimiçi) <https://www.anitagaclar.gov.tr/detail/londra-cinari-platanus-acerifolia/99> 15.09.2023
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, “Proje Hakkında”, (Çevrimiçi) <https://anitagaclar.gov.tr/proje-hakkinda> 09.11.2023
- Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü Sit Alanları Yönetim Sistemi, “İllere Göre Anıt Ağaç Sayıları” (Çevrimiçi) <https://says.csb.gov.tr/istatistik> 10.11.2023
- Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, “Anıt Ağaç Tesciline Yönelik Tespit Çalışmaları İşlemi”, (Çevrimiçi), [https://webdosya.csb.gov.tr/db/kys/editordosya/TVK-I-10-bw\(1\).pdf](https://webdosya.csb.gov.tr/db/kys/editordosya/TVK-I-10-bw(1).pdf) 10.06.2024
- Çevikçelik, Muradiye, “Anıt Ağaçların Hukuki Rejimi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 2, 2021, s. 1483 – 1509
- Çiftcioğlu, Cengiz Topel, “Türk Ceza Kanunu’nda Taksir”. Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 3, 2013

- Diário da República, 1.ª série — N.º 119 — 24 de junho de 2014, “Presidência do Conselho de Ministros E Ministérios Do Ambiente, Ordenamento Do Território E Energia E Da Agricultura E Do Mar. Portaria n.º 124/2014 de 24 de junho” (Çevrimiçi) https://www.oern.pt/documentos/legislacao/portarias/P124_2014.pdf 06.12.2023
- Diário da República, 1.ª série — N.º 172 — 5 de setembro de 2012, “Lei n.º 53/2012” (Çevrimiçi) <https://files.dre.pt/1s/2012/09/17200/0511905124.pdf> 05.12.2023
- Federal Ministry of Food and Agriculture, Bundeswaldinventur, “The Forests in Germany, Selected Results of the Third National Forest Inventory”, (Çevrimiçi), https://www.bundeswaldinventur.de/fileadmin/SITE_MASTER/content/Downloads/BMEL_The_Forests_in_Germany.pdf 25.12.2023
- Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety, “Act on Nature Conservation and Landscape Management (Federal Nature Conservation Act – BNatSchG) of 29 July 2009”, (Çevrimiçi), https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Naturschutz/bnatschg_en_bf.pdf 25.12.2023
- Florida Department of Agriculture and Consumer Services, “Florida Champion Trees”, (Çevrimiçi), <https://www.fdacs.gov/Forest-Wildfire/Our-Forests/Florida-Champion-Trees> 25.12.2023
- Genç, Musa, “Anıt Ağaç ve Ağaç Toplulukları Tespiti ve Tescili Eylem Planı”, 04.02.2003 tarihinde TC Orman Bakanlığına sunulan kişisel rapor, 2003
- Genç Musa, Güner Teoman, Çömez Aydın, “Eskişehir İli Anıt Ağaçları”, II. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi 15-17 Mayıs 2002, C: 2, s. 510 – 519
- Genç Musa, Güner Teoman, “Göller Bölgesinin Anıt Ağaçları”, Isparta Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, Isparta, 2003
- Herfurtner, “Tree Protection: laws, regulations and your rights”, (Çevrimiçi), <https://kanzlei-herfurtner.com/tree-protection/> 25.12.2023
- Historic England, “Tree Management, Consents and Controls”, (Çevrimiçi) <https://historicengland.org.uk/advice/technical-advice/parks-gardens-and-landscapes/tree-management-consents-and-controls/> 10.12.2023
- Kayseri Valiliği Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, “İlimiz, Melikgazi İlçesi Erenköy Mahallesinde Bulunan 2 Adet Saplı Meşe Ağacı Anıt Ağaç Olarak Tescil Edildi”, (Çevrimiçi) <https://kayseri.csb.gov.tr/ilimiz-melikgazi-ilcesi-erenkoy-mahallesinde-bulunan-2-adet-sapli-mese-agaci-anit-agac-olarak-tescil-edildi.-haber-283321> 12.05.2024
- Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği, “Anıt Ağaçlar Yönetiminin İyileştirilmesi Çalıştayları Sonuç Raporu”, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği, (18 Şubat – 10 Mart) 2016

- Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği, “Türkiye’nin Anıtsal Ağaçları, Karagöl Yaylası Sarıçamı Tabiat Anıtı” (Çevrimiçi) <https://www.kirsalcevre.org.tr/KC/AnitAgac/AAAdetail.php?AAID=283> 14.11.2023
- Kreft, Stefan, Güngöroğlu, Cumhur, “Natura 2000’e Genel Bir Bakış, Türkiye Ormanlarında AB Natura 2000 Konseptinin Uygulanabilirliği, Ankara, 2018
- Lexpera, Danıştay 14. D., 2011/4434 Esas, 2012/3263 Karar, 08.05.2012 tarihli kararı, (Çevrimiçi), <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/danistay/e-2011-4434-k-2012-3263-t-08-05-2012> 17.12.2023
- Montgomery County, Maryland, Department of Environmental Protection, “Champion Trees”, (Çevrimiçi), <https://www.montgomerycountymd.gov/green/trees/champion-trees.html> 25.12.2023
- Instituto da Conservação da Natureza e das Florestas, “Arvoredo de Interesse Público” (Çevrimiçi) <https://www.icnf.pt/florestas/protecaodearvoredo/arvoredodeinteressepublico> 05.12.2023
- Instituto da Conservação da Natureza e das Florestas, “Regulamento Com O Desenvolvimento E A Densificação Dos Parâmetros De Apreciação E Da Sua Correspondência Aos Critérios De Classificação De Arvoredo De Interesse Público” (Çevrimiçi) <https://www.icnf.pt/api/file/doc/be68859ea610c0c2> 05.12.2023
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, “Kent Ağaçları, Süs Bitkileri ve Meyve Ağaçlarında Bakım ve Budama Esasları”, (Çevrimiçi) <https://yesil.istanbul/Content/publications/26.pdf> 20.12.2023
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, “Anıt Ağaç İstanbul”, (Çevrimiçi) <https://anitagac.istanbul/sayfa/anit-agac-istanbul> 10.11.2023
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park Bahçe ve Yeşil Alanlar Dairesi Başkanlığı, “Anıt Ağaç İstanbul Web Sitesi” (Çevrimiçi) https://yesil.istanbul/haber_anit-agac-istanbul-web-sitesi 10.11.2023
- İstanbul Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü “91023475-250-E.17999 Sayılı, 05.06.2017 Tarihli, İstanbul ili Silivri İlçesi, Ağaç Tescil İşlemleri” (Çevrimiçi), https://www.silivri.bel.tr/uploads/plans/plan_1501743078.pdf (10.06.2024)
- Lopes P., Raquel Reis S., Catarina Trincão R., Raulo, “Portugal’s Trees Of Public Interest: Their Role In Botany Awareness”, Finisterra Revista Portuguesa de Geografia, Cilt: 110, 2019, s. 19 – 36.
- Madran, Emre:, “Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Mevzuatının Gelişimi ve Yargısal Denetim, ” Mekan Planlama ve Yargı Denetimi, Yargı Yayınevi, 2000, Ankara, s. 156 – 199
- Naturvårdsverket, “Rapport 5411, Åtgärdsprogram För Särskilt Skyddsvärda Träd”, 2004, (Çevrimiçi), <http://www.cathedralgrove.eu/media/03-2-action-plan.pdf> 20.12.2023

- Nesli, Aslıhan, “Eski Eserlerin Korunmasının Hukuk Tarihi Yönüyle İncelenmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 20, Sayı 1, 2018, s. 431 – 478
- Polat, Zöhre, “Doğanın Mirası: Anıt Ağaçlar” Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, C.5 No:8, 2017, s. 908 – 916
- Scalet, Mario, “Preservation Of Monumental Trees As A Cultural And Environmental Heritage”, Proceedings of the 21 st IPSAPA/ISPALEM International Scientific Conference Venezia (Italy) July 6 th - 7 th, 2017, s. 157 – 168
- Sevgili Gençay, Fatma Didem, “Adsız düzenleyici işlemlerin Normlar hiyerarşisindeki Yeri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 63, S: 2, 2014, s. 397-418
- Sezen, Jale, “Türkiye ve Dünyada Korunan Alanlara Yönelik Çevre Bilincinin Önemi”, Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2, 2017, s. 165 – 177
- Şişman, Bilal, “İstanbul’un Anıt Ağaçları Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2014
- Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, “Tabiat Anıtları” (Çevrimiçi) <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/29/Tabiat-Anitlari> 14.11.2023
- The Royal Forestry Society, “Ancient & Veteran Trees”, (Çevrimiçi) <https://rfs.org.uk/learning/schools-and-outdoor-ed/tremendous-trees/ancient-veteran-trees/> 10.12.2023
- TRT Haber, “Anıt ağaç sayısı 10 bin 506'ya yükseldi”, (Çevrimiçi) <https://www.trthaber.com/haber/yasam/anit-agac-sayisi-10-bin-506ya-yukseldi-778331.html> 09.11.2023
- Türk Standardları Enstitüsü, “İptal Standard Türk Standardı” (Çevrimiçi) <https://intweb.tse.org.tr/Standard/Standard/Standard.aspx?081118051115108051104119110104055047105102120088111043113104073086109066082116086069073111119065> 17.11.2023
- Uzun, Seyran Palabaş, Bozali Nuri ve Sivrikaya Fatih, "Kahramanmaraş'ın Tarihine Işık Tutan Anıt Ağaçlar." KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi 14.2, 2011, s. 43-51.
- Üstünyer Çetinkaya, Pınar, “2863 Sayılı Kanun’a Göre Tabiat Varlıklarının Korunması”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021
- Wealden District Council, “Protected Trees and Tree Preservation Orders”, (Çevrimiçi), <https://www.wealden.gov.uk/planning-and-building-control/trees-and-hedges/protected-trees/> 11.12.2023
- Wiseman, P. Eric, “Champion Big Trees of Virginia 2019-2020 Update”, Virginia Cooperative Extension, 2020

Woodland Trust, "What protection do ancient trees have?" (Çevrimiçi)

<https://ati.woodlandtrust.org.uk/what-we-record-and-why/why-we-record/ancient-tree-protection/> 10.12.2023

Yinanç, Abdullah Sönmez, Kamil, "Koruma Alanlarının Yönetimi Üzerine Bir Model Önerisi, Sosyal Bilimler Metinleri, Sayı: 2, 2016, s. 51 – 58

Yörüklü Özkaplan, Necla "Bursa ve Yakın Çevresindeki Anıt Ağaçların Saptanması ve Koruma Olanaklarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1997

EKLER

Tablo 6.1: İllere Göre Anıt Ağaç Sayıları (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü Sit Alanları Yönetim Sistemi (SAYS))

İLLERE GÖRE ANIT AĞAÇ SAYILARI

İl	Anıt Ağaç (Adet)
ADANA	27
ADIYAMAN	8
AFYONKARAHİSAR	17
AĞRI	0
AKSARAY	6
AMASYA	12
ANKARA	306
ANTALYA	178
ARDAHAN	0
ARTVİN	11
AYDIN	71
BALIKESİR	1278
BARTIN	13
BATMAN	0
BAYBURT	0
BİLECİK	18
BİNGÖL	1
BİTLİS	0
BOLU	23
BURDUR	20
BURSA	1243
ÇANAKKALE	125
ÇANKIRI	11
ÇORUM	25
DENİZLİ	116
DIYARBAKIR	5
DÜZCE	114

İl	Anıt Ağaç (Adet)
EDİRNE	42
ELAZIĞ	16
ERZİNCAN	8
ERZURUM	2
ESKİŞEHİR	25
GAZİANTEP	11
GİRESUN	46
GÜMÜŞHANE	13
HAKKARİ	1
HATAY	13
İĞDIR	0
ISPARTA	70
İSTANBUL	1087
İZMİR	1171
KAHRAMANMARAŞ	11
KARABÜK	259
KARAMAN	31
KARS	0
KASTAMONU	84
KAYSERİ	21
KIRIKKALE	4
KIRKLARELİ	24
KIRŞEHİR	0
KİLİS	11
KOCAELİ	1257
KONYA	137
KÜTAHYA	32
MALATYA	8

İl	Anıt Ağaç (Adet)
MANİSA	399
MARDİN	10
MERSİN	48
MUĞLA	707
MUŞ	0
NEVŞEHİR	1
NİĞDE	2
ORDU	51
OSMANİYE	5
RİZE	15
SAKARYA	72
SAMSUN	27
SİİRT	2
SİNOP	24
SİVAS	16
ŞANLIURFA	52
ŞIRNAK	1
TEKİRDAĞ	22
TOKAT	56
TRABZON	91
TUNCELİ	1
UŞAK	118
VAN	0
YALOVA	451
YOZGAT	2
ZONGULDAK	326
Toplam :	10511

Tablo 6.2: Türkiye’deki Tabiat Anıtları Tablosu
(Tarım ve Orman Bakanlığı)

Ülkemizin Tabiat Anıtları (110 Adet)

NO	ADI	İli	ALANI Ha	İLAN TARİHİ
1	Samandere Şelalesi	Düzce	10,19	19.12.1988
2	Mızıkcı	Kütahya	0,50	12.07.1993
3	Bigbiğ Orman Sarmaşığı	Adana	0,01	6.06.1994
4	Asarlık Tepeler	Ankara	52,37	22.08.1994
5	Titre Kavak	Konya	0,25	26.09.1994
6	Anadolu kestanesi	İzmir	5,23	27.09.1994
	Araç Türbe Çamı	Kastamonu		27.09.1994
7	Eskipazar Türbeçamı	Karabük	0,05	27.09.1994
8	Fosil Ardıc	Konya	0,05	27.09.1994
9	Kocakatan	Mersin	0,25	27.09.1994
10	Ana Ardıc	Mersin	0,00	29.09.1994
11	Barla Sedir Ağacı	Isparta	0,25	29.09.1994
12	Çatal Sedir	Burdur	0,25	29.09.1994
13	Dokuzkardeşler Çamı	Çankırı	0,15	29.09.1994
14	Kızılca Elmalı Meşesi	Sinop	0,25	29.09.1994
15	Kunduracı Çınarı	İzmir	0,15	29.09.1994
16	Söğüt Yaylası Ulu Ardıc	Isparta	0,25	29.09.1994
17	Taşdede Pınal Meşesi	İzmir	0,25	29.09.1994
18	Görkemli Meşe	Sinop	0,25	9.11.1994
	Güney Şelalesi	Denizli		9.11.1994
	Meşe Ağacı	Sakarya		9.11.1994
19	Teos Menengici	İzmir	0,15	9.11.1994
20	Ulukavak	Yozgat	0,15	9.11.1994
21	Subaşı Havuzlar	İstanbul	0,25	7.02.1995
22	Bayır Çınarı	Muğla	0,15	21.02.1995
23	Bayır Servi Ağacı	Muğla	0,15	21.02.1995
	Kızılağaç Köyü Lübnan Sediri	Antalya		21.02.1995
24	Kocakatan Lübnan sediri	Antalya	0,25	21.02.1995
25	Koç Sedir	Antalya	0,25	21.02.1995
26	Ovacık Köyü Anadolu Kestanesi	İzmir	0,25	21.02.1995
27	Söğüt Köyü Çınarı	Muğla	0,25	21.02.1995
28	Şah Ardıc	Antalya	0,25	21.02.1995
29	Ulumeşe	Muğla	0,15	21.02.1995
30	Aslan Ardıcı	Antalya	0,25	21.04.1995
	Beldeğirmeni Köyü Çınarı	Kastamonu		21.04.1995
31	Çatalçam	Isparta	0,25	21.04.1995
	Erenler Çamı	Kastamonu		21.04.1995
32	Karamık Köyü Sediri	Antalya	0,25	21.04.1995
	Oniki Kardeşler	Kastamonu		21.04.1995
33	Aliağanın Kavağı	Gümüşhane	0,10	26.06.1995
34	Kirani Evliya Ardıcı	Gümüşhane	0,25	26.06.1995
	İlk Kurşun Çınarı	İzmir		25.07.1995
35	Yarendere Fıstıkçamı	İzmir	0,25	25.07.1995
36	Yemişçi Çınarı	İzmir	0,46	25.07.1995
37	Yemişçi Fıstıkçamı	İzmir	0,66	25.07.1995
38	Bitez Yalısı Zeytin Ağacı	Muğla	0,25	29.09.1995
39	Örümcek Ormanı Göknarı I	Gümüşhane	0,25	11.10.1995
40	Örümcek Ormanı Göknarı II	Gümüşhane	0,25	11.10.1995

41	Örümcek Ormanı Göknarı III	Gümüşhane	0,25	11.10.1995
42	Örümcek Ormanı Göknarı IV	Gümüşhane	0,25	11.10.1995
43	Örümcek Ormanı Ladini I	Gümüşhane	0,25	11.10.1995
44	Örümcek Ormanı Ladini II	Gümüşhane	0,25	11.10.1995
45	Örümcek Ormanı Ladini III	Gümüşhane	0,25	11.10.1995
46	Örümcek Ormanı Ladini IV	Gümüşhane	0,25	11.10.1995
47	Kadınlar Kuyusu Koca Menengici	İzmir	0,25	31.10.1995
48	Meke Gölü	Konya	256,95	3.08.1998
49	Kabaardıç	Ankara	0,05	23.10.2000
50	Geyikalanı	Eskişehir	11,00	3.11.2000
	Mut Yerköprü Şelalesi	Mersin		3.05.2001
51	Alanın Ardıcı	Erzincan	0,10	6.09.2002
52	Ballık Köyü Sediri	Burdur	0,10	6.09.2002
53	Evciler Köyü Sedir Ağacı	Burdur	0,10	6.09.2002
54	Kamilet Doğu Kayını	Artvin	0,10	6.09.2002
	Kapıderesi Toros Sediri I	Isparta		6.09.2002
55	Kapıderesi Toros Sediri II	Isparta	0,10	6.09.2002
56	Kapıderesi Toros Sediri III	Isparta	0,10	6.09.2002
57	Kayadibi Posuk Ağacı	Düzce	0,10	6.09.2002
58	Kırıntı Köyü Çınar Ağacı	Isparta	0,10	6.09.2002
59	Kırıntı Köyü Doğu Çınarı	Isparta	0,10	6.09.2002
60	Kocapınar Toros Sediri	Burdur	0,10	6.09.2002
61	Koruluk Kermes Meşesi I	Afyonkarahisar	0,10	6.09.2002
62	Koruluk Kermes Meşesi II	Afyonkarahisar	0,10	6.09.2002
63	Koruluk Kermes Meşesi III	Afyonkarahisar	0,10	6.09.2002
64	Küçükkapı Sedir Ağacı	Isparta	0,10	6.09.2002
65	Melodere Doğu Ladini	Artvin	0,10	6.09.2002
	Paşabükü Dişbudak Ağacı	Düzce		37505
66	Sırıkyayla Göknarı	Düzce	0,10	6.09.2002
67	Tota Dağı Anadolu Kestanesi	Isparta	0,10	6.09.2002
68	Tota Dağı Ardiç Ağacı	Isparta	0,10	6.09.2002
69	Yalnız Ardiç	Isparta	0,10	6.09.2002
70	Yaz İhlamur Ağacı	Isparta	0,10	6.09.2002
71	Acıkise Ardiç Ağacı	Adana	0,10	13.09.2002
72	Acıkise Doğu Çınarı	Adana	0,10	13.09.2002
73	Dibek Sedir Ağacı	Antalya	0,10	13.09.2002
74	Koca Sedir Ağacı	Antalya	0,10	13.09.2002
75	Ağıllı Ardiç	Konya	0,05	16.10.2002
76	Altıkardeşler	Karaman	0,10	16.10.2002
77	Dedeardıç	Karaman	0,10	16.10.2002
78	Kandildere Ardiç Ağacı	Adana	0,10	16.10.2002
79	Dede Menengici	İzmir	0,10	6.05.2003
80	Gedelma Çınarı	Antalya	0,01	6.05.2003
81	Karageyikli Türk Fındığı	Eskişehir	0,10	6.05.2003
82	Kayı Ardıcı	Eskişehir	0,10	6.05.2003
83	Kepez Saçlı Meşesi	Eskişehir	0,10	6.05.2003
84	Keramet Dutu	Eskişehir	0,10	6.05.2003
85	Kokulu Ardiç I	Eskişehir	0,10	6.05.2003
86	Kokulu Ardiç III	Eskişehir	0,10	6.05.2003
87	Kokulu Ardiç III	Eskişehir	0,10	6.05.2003

	Onat Çınarı	Hatay		6.05.2003
88	Piribaba Meşesi	Eskişehir	0,10	6.05.2003
89	Yüzen Adalar	Bingöl	38,40	5.08.2003
90	Nemrut Kalderası	Bitlis	4.804,69	31.10.2003
91	Türbeçanı	Çankırı	0,10	16.07.2006
92	Doğanlı Çınarı	Adıyaman	0,25	27.11.2006
93	Gümeli	Zonguldak	398,62	11.03.2008
94	Bazalt Kayalıkları	Sinop	10,25	3.01.2011
95	Kula Peribacaları	Manisa	151,71	21.12.2012
96	Doğançay Şelalesi	Sakarya	4,23	13.05.2013
97	Zeytintaşı Mağarası	Antalya	45,89	27.06.2013
	Gilindire Mağarası	Mersin		6.08.2013
98	Kocain Mağarası	Antalya	60,81	16.08.2013
	Derebucak Çamlık Mağaraları	Konya		29.11.2013
99	Tar Deresi Bulut Şelalesi	Rize	310,00	2.11.2015
100	Karagöl Yaylası Sarıçamı	Sakarya	0,25	16.12.2015
101	Sorkun Şelaleleri	Sinop	49,90	7.08.2017
102	Güzelcehisar Bazalt Sütunları	Bartın	14,29	14.08.2017
103	Narman Peri Bacaları	Erzurum	281,33	24.05.2018
	Harmankaya Şelaleleri	Zonguldak		12.03.2019
104	Yenice Şelaleri	Giresun	13,06	21.04.2019
105	Hassa Lav Tüpü Mağaraları	Hatay	1.189,31	26.09.2019
106	Kız Tepesi	Ankara	541,63	13.10.2019
107	İkizdere Manle Şelalesi	Rize	4,23	24.09.2020
108	Yelimera Kanyonu	Manisa	42,00	7.05.2021
109	Çalkaya Takım Şelaleleri	Samsun	13,00	28.10.2021
110	Gindeş Şelalesi	Rize	32,00	28.10.2021

8.355,50

Tablo 6.3: Birinci Sınıf Orman ve Meyve Ağacı Türleri Asgari Anıtsal Değerleri (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü)

Ek 1: Birinci Sınıf Orman ve Meyve Ağacı Türleri (Ortalama Boy 25 m.'den büyük)	
TÜRLER	AAD
İğne Yapraklılar	
Kızılçam (<i>Pinus brutia</i>)	18
Karaçam (<i>Pinus nigra</i>)	21
Sarıçam (<i>Pinus sylvestris</i>)	21
Toros sediri (<i>Cedrus libani</i>)	30
Kafkas göknarı (<i>Abies nordmanniana</i> subsp. <i>nordmanniana</i>)	13
Uludağ göknarı (<i>Abies nordmanniana</i> subsp. <i>bornmuelleriana</i>)	13
Kazdağı göknarı (<i>Abies nordmanniana</i> subsp. <i>equi-trojani</i>)	13
Toros göknarı (<i>Abies cilicica</i> subsp. <i>cilicica</i>)	13
Himalaya sediri (<i>Cedrus deodara</i>)	26
Atlas sediri (<i>Cedrus atlantica</i>)	26
Ladin (<i>Picea orientalis</i>)	28
Geniş Yapraklılar	
Kestane (<i>Castanea sativa</i>)	21
Kayın (<i>Fagus orientalis</i>)	15
Saplı meşe (<i>Quercus robur</i>)	27
Sapsız meşe (<i>Quercus petraea</i>)	24
Macar meşesi (<i>Quercus frainetto</i>)	18
Kasnak meşesi (<i>Quercus vulcanica</i>)	21
Istiranca meşesi (<i>Quercus hartwissiana</i>)	21
Saçlı meşe (<i>Quercus cerris</i>)	24
Doğu çınarı (<i>Platanus orientalis</i>)	39
Dağ karaağacı (<i>Ulmus glabra</i>)	18
Ceviz (<i>Juglans regia</i>)	30
Yalankoz (<i>Pterocarya pterocarpa</i>)	21
Yaz ıhlamuru (<i>Tilia platyphyllos</i>)	18
Dişbudak (<i>Fraxinus excelsior</i>)	12
Sivri dişbudak (<i>Fraxinus angustifolia</i>)	12
Londra çınarı (<i>Platanus x acerifolia</i>)	39
Batı çınarı (<i>Platanus occidentalis</i>)	39

Tablo 6.4: İkinci Sınıf Orman ve Meyve Ağacı Türleri Asgari Anıtsal Değerleri
(Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü)

Tablo 2: İkinci Sınıf Orman ve Meyve Ağacı Türleri (Ortalama Boy 11-25 m.)	
TÜRLER	AAD
İğne Yapraklılar	
Fıstık çamı (<i>Pinus pinea</i>)	39
Halep çamı (<i>Pinus halepensis</i>)	34
Servi (<i>Cupressus sempervirens</i>)	38
Boz ardıç (<i>Juniperus excelsa</i>)	37
Kokar ardıç (<i>Juniperus foetidissima</i>)	42
Porsuk (<i>Taxus baccata</i>)	40
Geniş Yapraklılar	
Ova karaağacı (<i>Ulmus minor</i>)	40
Felamur (<i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasica</i>)	41
Günlük ağacı (<i>Liquidambar orientalis</i>)	32
Çitlenbik (<i>Celtis australis</i>)	47
Gürgen (<i>Carpinus betulus</i>)	46
Firek (<i>Ostrya carpinifolia</i> Scop.)	34
Türk fındığı (<i>Corylus colurna</i>)	36
Tüylü meşe (<i>Quercus pubescens</i>)	37
Palamut meşesi (<i>Quercus ithaburensis</i>)	45
Lübnan meşesi (<i>Quercus libani</i>)	37
Pırnal meşesi (<i>Quercus ilex</i>)	22
Kafkas akçaağacı (<i>Acer trautvetteri</i>)	32
Çınar akçaağacı (<i>Acer platanoides</i>)	38
Beşparmak akçaağacı (<i>Acer cappadocicum</i>)	30
Ova akçaağacı (<i>Acer campestre</i>)	19
Zeytin (<i>Olea europaea</i>)	42
Akdut (<i>Morus alba</i>)	27
Karadut (<i>Morus nigra</i>)	27
Manolya (<i>Magnolia grandiflora</i>)	40
Sakız ağacı (<i>Pistacia lentiscus</i>)	46
At kestanesi (<i>Aesculus hippocastanum</i>)	44
Gümüşü ıhlamur (<i>Tilia tomentosa</i>)	48

Tablo 6.5: Üçüncü Sınıf Orman ve Meyve Ağacı Türleri Asgari Anıtsal Değerleri (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü)

Tablo 3: Üçüncü Sınıf Orman ve Meyve Ağacı Türleri (Ortalama Boy 5-10 m.)	
TÜRLER	AAD
İğne Yapraklılar	
Finike ardıcı (<i>Juniperus phoenicea</i>)	28
Katran ardıcı (<i>Juniperus oxycedrus</i>)	28
Geniş Yapraklılar	
İstiriç (<i>Carpinus orientalis</i>)	41
Kara meşe (<i>Quercus brantii</i>)	54
Makedonya meşesi (<i>Quercus trojana</i>)	54
Kermes meşesi (<i>Quercus coccifera</i>)	44
Taraklık akçaağacı (<i>Acer hyrcanum</i>)	38
Tatar akçaağacı (<i>Acer tataricum</i>)	38
Fransız akçaağacı (<i>Acer monspessulanum</i>)	38
Menengiç (<i>Pistacia terebinthus</i>)	64
Çiçekli dişbudak (<i>Fraxinus omus</i>)	64
Huş ağacı (<i>Betula pendula</i> Roth.)	51
Tüylü huş (<i>Betula litwinowii</i>)	41
Kızılağaç yapraklı huş (<i>Betula medwediewii</i>)	28
Keçi boynuzu (<i>Ceratonia siliqua</i>)	61
Erguvan (<i>Cercis siliquastrum</i>)	64
Ahlát (<i>Pyrus elaeagnifolia</i>)	64
Şimşir (<i>Buxus sempervirens</i>)	42

Tablo 6.6: 117 Sayılı İlke Kararı Anıt Ağaç Değerlendirme Tablosu (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü)

Tablo 4: Anıt Ağaç Değerlendirme Tablosu						
ÖĞELER	VERİLECEK EN BÜYÜK PUAN	DEĞERLENDİRME BASAMAKLARI	SINIFLARINA GÖRE AĞAÇLARA VERİLECEK PUANLAR			VERİLEN PUAN
			I. SINIF	II. SINIF	III.SINIF	
Boy (m)	20	5,0-7,5	0	0	10	
		8,0-10,0	0	0		
		10,5-15,0	0	6		
		15,5-20,0	0	13		
		20,5-25,0	0			
		25,5-30,0	3			
		30,5-35,0	6			
		35,5-40,0	9			
		40,5-45,0	12			
		45,5-50,0	16			
		> 50,0 m	20			
Gövde Çapı (cm)	30	< 50	0	0	10	
		50-74	0	6	20	
		75-99	0	12		
		100-124	3	18		
		125-149	6	24		
		150-174	9			
		175-199	12			
		200-224	15			
		225-249	18			
		250-274	22			
		275-299	26			
		≥ 300	30			
Tepe çapı (m)	10	< 5,0	0		3	
		5,0-9,5	2		6	
		10,0-14,5	4			
		15,0-19,5	7		10	
		≥20	10			
Tahmini Yaş (yıl)	30	100-200	3			
		201-300	6			
		301-400	9			
		401-500	12			
		501-600	15			
		601-700	18			
		701-800	21			
		801-900	24			
		901-1000	27			
		>1000	30			
Bulunduğu Yer	10	Ormanda [ağaçlık çağındaki bir toplum içinde ve bulunduğu alan meşçereden (1 hektardan) büyük]	2			
		Meşçerede (kırsal-kentsel alanda)	10			
		Grupta (kırsal-kentsel alanda)	9			
		Kümede (kırsal-kentsel alanda)	8			
		Tek (kırsal alanda)	4			
		Tek (kent içinde)	6			
		Ağaç için zorunlu yeişme ortam faktörlerinin korunması mümkün	10			
		Sağlıklı	6			

Diğer Pozitif Özellikleri	10	En az bir anıtsal özelliği (boyu, çapı, yaşı gibi) bakımından dünyada veya Türkiye'de sayılı bir ağaç olması	9	
		Özellikli (doğal halinin dışında kabuk, yaprak veya kozalak, dallanma, çatallanma gövde şekillenmesi vb.	3	
		Hiçbiri	0	

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

TÜRK MEVZUATINDA ANIT AĞAÇLARIN HUKUKİ STATÜSÜNÜN ANALİZİ

ORJİNALLIK RAPORU

% 2	% 2	% 1	% 1
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 1
2	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
3	furkanlardanismanlik.com İnternet Kaynağı	<% 1
4	Sari, İsmail. "İmar Kirliliğine Neden Olma Suçu", Dokuz Eylul Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
5	Aksoy, Ahi. "İzmir kenti gelişim trendinde, makro ölçekli projelerin yerel yönetim-idari yargı etkileşimi ekseninde değerlendirilmesi", Dokuz Eylul Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
6	www.kararara.com İnternet Kaynağı	<% 1
7	abakus.inonu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1